

Univerzita Karlova
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Sociální geografie a regionální rozvoj

Mgr. Alena Coblence

**PERFORMATIVITA TEORETICKÝCH KONCEPTŮ:
PROSTOROVÉ A INSTITUCIONÁLNÍ ZMĚNY V PRAŽSKÉM
METROPOLITNÍM REGIONU V DŮSLEDKU POLITIKY
SOUDRŽNOSTI EU**

PERFORMATIVITY OF THEORETICAL CONCEPTS: SPATIAL
AND INSTITUTIONAL CHANGES IN PRAGUE METROPOLITAN
REGION AS A CONSEQUENCE OF EU COHESION POLICY

Disertační práce

Vedoucí práce: prof. RNDr. Luděk Sýkora, Ph.D.

Praha, 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem dizertační práci vypracovala samostatně a všechny použité zdroje řádně citovala. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání stejného či jiného akademického titulu.

Materiál z některých částí dizertační práce byl (či bude) publikován v následujících odborných publikacích:

COBLENCÉ, A. (2021): What do place-makers actually do to sustain knowledge dynamics? Place-making practices in a Czech suburban knowledge location. *European Planning Studies*, 1-20. <https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1889990>

COBLENCÉ, A., SÝKORA, L. (2021): The Performativity of Metropolization: How Material-discursive Practices Institutionalize the Prague Metropolitan Region. *International Journal of Urban and Regional Research* (v tisku).

.....

Alena Coblenca

V Praze 23. dubna 2021

Poděkování

Tato dizertační práce by nevznikla za podpory a přispění mnoha lidí, kterým bych na tomto místě ráda poděkovala. Na prvním místě děkuji mému školiteli prof. Luďku Sýkorovi, který má se mnou trpělivost již od magisterského studia. Během této doby mi byl oporou pro nespočetné konzultace mého výzkumu a debatování nad literaturou, kterou jsem pročetla ve snaze posunout můj výzkum dál. Děkuji za příležitost a důvěru ke spolupráci na výzkumných projektech, které mi poskytly příležitost aplikovat mé teoretické či analytické poznání, za přijetí výzvy spolupráce na publikaci o performativitě a v neposlední řadě díky za ochotu mě propojit s Vašimi profesionálními kontakty, díky nimž se mi například povedlo absolvovat studijní pobyt na univerzitě McGill v Montrealu.

Ráda bych zde poděkovala všem členům katedry a dalším, co stojí za doktorským programem. Bez Vaší pomoci a podpory by absolvování povinností studijního plánu a realizace této dizertační práce byla velmi náročná. Zároveň děkuji kolegům a ostatním doktorandům za společné diskuze a nezapomenutelné momenty na seminářích a konferencích, které utvářely sounáležitost s akademickou komunitou. Rovněž děkuji editorům a anonymním recenzentům obou článků za důležitou zpětnou vazbu, hodnotné připomínky, a nakonec i šanci sdílet můj výzkum s širším akademickým publikem.

Na posledním místě děkuji mé rodině a přátelům za jejich oporu, pomoc, zájem i konstruktivní kritiku. Konkrétně mému manželovi Emmanuelovi, který mě zahrnul do svého akademického prostředí a který se mnou trpělivě sdílel všechna emoční stádia na cestě za touto dizertací. Velké díky patří mé dceři Claře, za post-it papírky, které mi nosila, abych na ně napsala dizertaci a konečně dopracovala, jako ostatní maminky. Promiň za pokroucenou percepci pracující matky. Snad to nebyla ta nejhorší věc, jakou jsem Ti v životě mohla předat.

Abstrakt

Vědci v různých společenských vědách zkoumali, jak koncepty a teorie nejen analyticky popisují, ale také normativně formují sociální realitu. Označují tento jev performativitou. Ač poznatky z těchto studií přinesly plno poznatků a implikačních rad, méně už napovídají o relevanci existence teoretických konceptů v celé své škále, jak se realizují ve skutečnosti. Dizertace se tedy zaměřuje na to, jak se teoretické koncepty stávají skutečností všední reality aktérů. Za tímto účelem byly stanoveny byly vybrány dva koncepty—znalostní lokalita a metropolitní region— a stanoveny tři výzkumné otázky (VO1) jaké jsou aktivity a praktiky různých aktérů, které vedou k realizování konceptu v praxi, (VO2) jak se realizací konceptů metropolitního regionu a znalostní lokality proměňuje urbánní a institucionální prostor ve funkčním regionu Prahy a (VO3) zda jsou veřejné politiky performativní a daří se jejich naplňováním dané koncepty zhmotnit v reálném rozvoji měst a regionů. Pomocí analýzy realizace vybraných geografických konceptů a diskuzí s literaturou nabízí tato dizertace diskuzi a odpověď na výzkumné otázky ve třech rovinách: (1) skrze teorii performativních praktik; (2) skrze urbanizační proces a institucionalizaci regionu a (3) skrze „agency“ veřejných politik. Dvě případové studie situované do Pražského metropolitního regionu popisují, nejen jaké aktivity aktérů vedly k jejich performativnímu konstituování, ale i jak jejich existence v každodenních aktivitách ovlivňuje prostorové rozložení vědy stejně jako strukturu institucí, jež se v Pražském metropolitním regionu prosazují anebo ho reprezentují. Studie zároveň dokumentují že, koncepty se ve skutečnosti realizují pomocí aktivit, kde se vzájemně prolíná agency socio-materiality—lidských a nelidských elementů jako infrastruktura, dopravní systém, fyzická shromáždění lidí, řídicí orgány, mechanismy nebo územní hranice. Tito aktéři tak společně hrají zásadní roli při realizování teoretických konceptů.

KLÍČOVÁ SLOVA: *metropolitní region; znalostní lokalita; performativita; praktiky; role aktérů; metropolizační proces; znalostní a městské dynamiky; veřejné politiky; sociomaterialita.*

Abstract

Scholars in various social sciences have studied how concepts and theories not only analytically describe, but also normatively shape social reality. They labelled this phenomenon performativity. While the findings of these studies have brought a lot of new theorizing and implications, little is known on the existence of theoretical concepts in their full range and how they are actually implemented. This dissertation focuses on how theoretical concepts come into being and how they manifest themselves in everyday reality of various actors. Two geographical concepts were chosen—knowledge locality and metropolitan region—and three research questions were set: (RQ1) what are the activities and practices of various actors that lead the concepts come into being; (RQ2) how their coming into being changes urban and institutional arrangements in the functional region of Prague; and (RQ3) whether public policies are performative and succeed in materializing the given concepts in the development of cities and regions. Analysing the implementation of these concepts and discussing with the literature offers answers to research questions through: (1) the theory of performative practices, (2) the urbanization process and the institutionalization of the region, and (3) the "agency" of public policies. Two case studies located in the Prague metropolitan region describe not only what activities of actors led to their performative constitution, but also how their existence in everyday activities affects the spatial distribution of science and research as well as the structure of institutions. They also document that concepts come into being through activities where the agency of socio-materiality—human and nonhuman elements such as transportation system, gatherings, governing bodies, mechanisms, or boundaries—is intertwined. These actors altogether thus play a crucial role in implementing geographical concepts.

KEYWORDS: *metropolitan region; knowledge location; performativity; practices; actors' agency; metropolization process; knowledge and urban dynamics; public policies; sociomateriality.*

Obsah

Seznam tabulek a obrázků	12
Seznam zkratk.....	13
1 Úvod.....	15
2 Performativita—jak se z myšlenky stane realita?	23
2.1 Kde je agency? Potírání dualismu human (sociální) - nonhuman (materialita)	25
2.2 Důraz na praktiky—rozmach „practice approach“	28
3 Prostorové a institucionální rámce metropolitního regionu.....	35
3.1 Urbanizační proces a ekonomické výhody—stimuly metropolizačních procesů.....	35
3.2 Metropolitní správa—důsledek metropolizačních procesů.....	37
3.3 Znalostní lokality—prvek metropolitního regionu	40
3.3.1 Znalostní lokalita a znalostní dynamiky	42
3.3.2 Šíření znalostních lokalit—kdo sehrává roli?	43
3.3.3 Znalostní lokality a urbánní dynamika	44
4 Zkoumání vzniku konceptů „znalostní lokalita“ a „metropolitní region“	49
4.1 Sběr dat	51
4.2 Analýza dat	56
5 Případová studie: Realizace konceptu znalostní lokalita	59
5.1 Place-making proces	59
5.2 Výzvy spojené s děláním znalostních lokalit	60
5.3 Znalostní lokalita Star Cluster	63
6 Případová studie: Realizování konceptu metropolitní region	75
6.1 Proces institucionalizace regionu.....	75
6.2 Z procesu k praktikám a agency: Děláním metropolitního regionu	78
6.3 Pražský metropolitní region.....	82
7 Shrnutí a diskuze.....	93
8 Závěr	107
Seznam citované literatury.....	111
Seznam citovaných dokumentů	126

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka 3.1: Typologie znalostních lokalit podle efektu veřejných investic	48
Tabulka 4.1: Seznam dokumentů pro analýzu Staru a podrobnosti o datech ...	51
Tabulka 4.2: Seznam dokumentů použitých v analýze PMR.....	53
Tabulka 4.3: Seznam a detaily o zápisech	54
Tabulka 4.4: Seznam rozhovorů a podrobnosti o respondentech ve Star	55
Tabulka 4.5: Seznam a detaily o zápisech	55
Tabulka 4.6: Place-making praktiky a související aktivity	57
Tabulka 4.7: Institucionalizační praktiky a související aktivity	58
Obrázek 1.1: Schéma struktury dizertace	22
Obrázek 4.1: Star klastr.....	50
Obrázek 4.2: Pražský metropolitní region pro potřeby ITI 2014-2020.....	50

Seznam zkratk

ARIB	Inkubátor pokročilého výzkumu v biologických vědách (z angl. Advanced Research Incubator in Biosciences)
BIOCEV	Biotechnologické a biomedicínské centrum Akademie věd a Univerzity Karlovy
EFRR	Evropský fond pro regionální rozvoj
ELI	Extreme Light Infrastructure—výzkumné centrum ELI Beamlines
ERA	Evropský výzkumný prostor (z angl. European Research Area)
ERIC	Konsorciem evropské výzkumné infrastruktury (z angl. European Research Infrastructure Consortium)
ESFRI	Evropské strategické fórum pro výzkumné infrastruktury (z angl. European Strategy Forum on Research Infrastructures)
EU	Evropská Unie
HiLase	Nové lasery pro průmysl a výzkum, výzkumné centrum
ITI	Integrované teritoriální investice
IROP	Integrovaný regionální operační program
KBUD	Knowledge-based urban development
MHD	Městská hromadná doprava
MMR	Ministerstvo místního rozvoje ČR
MPIN	Metodický pokyn pro používání integrovaných nástrojů
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
ORP	Obec s rozšířenou působností
OP	Operační program
OP VaVpI	Operační program Věda a výzkum pro inovace
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělání
PMR	Pražský metropolitní region
RIS3	Strategie inteligentní specializace
SIC	Středočeské inovační centrum
Star	Vědecko-technologický klastr (z angl. Science and Technology Advanced Region)
SUSEN	Udržitelná energetika
UCEEB	Univerzitní centrum energeticky efektivních budov

1 Úvod

V posledních desetiletích vědci v různých společenských vědách (jako je lingvistika, genderová studia, ekonomie, politologie nebo organizační věda) zkoumali, jak koncepty a teorie nejen analyticky popisují, ale také normativně formují sociální realitu. Označují tento jev performativitou (například Bell, 1999; Hall, 1999; MacKenzie a kol., 2007). V současnosti existuje v literatuře hned několik přístupů, které tuto teorii definují, například lingvistický Johna Austina (1962), konstruktivistický Judith Butler (1990) nebo posthumanistický Michela Callona (1998) a Bruna Latoura (2005) či Karen Barad (2003) (Gond a kol., 2016).

Napříč geografickými specializacemi získala tato teorie rovněž hojně pozornosti. Například v geografii voleb Schurr (2013) využila performativitu a praktiky k předefinování volebního chování založeném na emocích. V sociální geografii, Houston a Pulido (2002) nadefinovaly performativitu jako sociálně transformativní kolektivní politickou angažovanost vytvářející prostor jak pro sociální kritiku, tak změnu, aby mohly dokumentovat strategické chování zaměstnanců univerzitních jídelen a jejich boj o férové pracovní podmínky. Cloke a kol. (2008) se zase zaměřili na každodenní praktiky bezdomovců skrze, než nabízejí jiné, více podrobné čtení městského prostoru. V migračních studiích skrze performativní postoj Andrucki a Dickinson (2015) poukazují na to, jak jedinci různě produkují místa jako globální centra a periferie. Za regionální rozvoj a plánování Donaldson (2006) ukazuje, jak lze regionálnost provádět prostřednictvím různých postupů a intervencí. Wagenaar a Wilkinson (2015) zase zkoumali, jak metropolitní plánování v Melbourne mobilizovalo koncept sociálně-ekologické odolnosti prostřednictvím artikulace diskurzivní a materiální dimenze správy, avšak v praxi bylo těžké daný koncept realizovat. Jiní autoři dokumentují, jak se například koncept „Smart Specialization Strategy“ nepodařilo transformovat z teorie do praxe (Gianelle a kol., 2019; D’Adda a kol., 2021).

Na jednu stranu poznatky z těchto, a jiných studií, přinesly plno nového teoretizování a implikačních rad, ale méně už nám napovídají o relevanci existence teoretických konceptů v celé své škále. Vezměme například množství konceptů, které vznikly v teoriích regionálního rozvoje (Blažek a Uhlíř, 2011) nebo množství “konceptuálních nálepek”, které se v současné teorii přikládají k městům—creative city, smart city, knowledge city, resilient city aj. Relativně málo vědeckých prací se zabývalo tím, jaké je uplatnění těchto konceptů a jakým způsobem se (geografické) koncepty realizují. V této dizertaci je tedy mým hlavním cílem zaměřit se na to, **jak se teoretické koncepty stávají skutečností a jak se projevují ve všední realitě aktérů**. V dizertaci je tento cíl sledován na dvou vybraných konceptech: znalostní lokalita a metropolitní region. Předkládaná dizertace na tuto problematiku odpovídá ve třech rovinách: (1) skrze teorii performativních praktik; (2) skrze urbanizační proces a institucionalizaci regionu a (3) skrze „agency“¹ veřejných politik. Pro každou rovinu byla formulována jedna výzkumná otázka (VO).

V prvním případě se zdá, že je zapotřebí dalšího výzkumu k pochopení performativní dimenze teoretických konceptů. Jinak řečeno, místo toho, abychom je brali jako výsledný efekt, je třeba na ně nahlížet jako na procesy v dělání a podívat se na to, co aktéři (lidští i nelidští) dělají, aby je realizovali. V návaznosti na poznatky Karen Barad, Bruna Latoura, Michela Callona, Theodora Schatzkiho, Marthy Feldman nebo Wandy Orlikowski o performativitě a praktickém přístupu chci ukázat, že teorie performativity má potenciál pro hlubší pochopení toho, jak jsou koncepty realizovány. Mohou mít nekonečné konfigurace, protože jsou výsledkem různých institucionalizačních procesů, nástrojů, politik a jiných „aparátů“ (Barad, 2003), které se v praxi používají k jejich uskutečnění. To znamená, že se tyto koncepty stanou realitou prostřednictvím konkrétních *materiálně-diskurzivních praktik*, které vedou ke konkrétním materiálním a diskurzivním výsledkům.

---

¹ V textu je využíváno anglického výrazu „agency“ namísto často využívaného českého výrazu „role“.

To, na co se dizertace v této rovině zaměřuje, není konkrétní (aktuální) podoba zkoumaného konceptu, ale jednotlivé aktivity aktérů. První výzkumná otázka je tedy následující:

Jaké jsou aktivity a praktiky různých aktérů, které vedou k realizování konceptu v praxi? (VO1)

Jinak řečeno, co, kdo, jak a díky čemu udělal, že se dospělo k danému výsledku. Performativita představuje nejen teoretický základ, ale také užitečný metodický nástroj k uchopení skutečných postupů institucionalizace, které dynamicky spojují diskurzy a materialitu. Performativita uznává vyvíjející se vztahy mezi počáteční myšlenkou konceptu a jeho probíhajícími projevy prostřednictvím činů. Zkoumáním materiálně-diskurzivních praktik a sociální reality, kterou produkují, můžeme odhalit, dekonstruovat a interpretovat probíhající procesy, kterými se koncepty uskutečňují.

Ve druhém případě se projevuje můj zájem o urbánní geografii a regionální rozvoj. V současné době jsou metropolitní regiony a metropolizační procesy ve středu zájmu nejen akademické diskuze o prostorovém uspořádání v rámci této jednotky (Soja, 2000; Phelps a Wu, 2011; Stanilov a Sýkora, 2014; Ouředníček, 2007), jejím správním postavení (Brenner, 1999; Deas a Ward, 2000; Storper, 2013), ale i v politické rovině (například ESPON SPIMA, 2017; OECD, 2015), a tedy i v diskurzu veřejných politik. V této rovině sleduji dění v urbánním prostoru funkčně propojeného regionu Prahy spojené s aplikací dvou vybraných konceptů. Jde o koncepty, které se v urbánním prostoru potkávají a jsou propojené, jak specificky zdůrazňuje „knowledge-based urban development“ (KBUD) (Knight, 1995; Yigitcanlar a kol., 2008; Carrillo a kol., 2014), ale i další výzkumy a studie vysvětlující koncentraci znalostních aktivit v urbánních a aglomeračních oblastech z důvodu profitování ekonomických a jiných výhod (například Lambooy, 2002; Scott a Storper, 2015; Asheim a Hansen, 2009). Zároveň oba dva koncepty v rámci jejich realizace určitým způsobem interagují a proměňují institucionální rovinu metropolitního regionu, jak vystihují teorie

institucionalizace regionu (Paasi, 1986) a teorie institucionalizační práce (Lawrence a Sudabby, 2006). Skrze urbanizační dynamiky a vznik nových institucí dizertace hledá odpověď na druhou výzkumnou otázku:

Jak se realizací konceptů metropolitního regionu a znalostní lokality proměňuje urbánní a institucionální prostor ve funkčním regionu Prahy? (VO2)

Nakonec, třetí rovina je postavená okolo agency, kterou vykazují veřejné politiky—konkrétně politiky soudržnosti EU a jejich české implikace prostřednictvím politik regionálního rozvoje—a to, jak ovlivňují dění ve funkčním celku Pražského metropolitního regionu. V posledních dvou programových obdobích politiky soudržnosti se těmito dvěma vybraným konceptům dostalo větší pozornosti v podobě možnosti zásadního veřejného financování do aktivit podporující realizaci těchto konceptů. V případě znalostních lokalit sehrála v Česku zlomovou roli Politika soudržnosti 2007-2013, kdy národní vláda prosadila jako prioritu, mimo jiné, výstavbu nových výzkumných center a to národního (a celoevropského) a regionálního významu. Výsledkem je celá škála nové generace výzkumných center rozmístěných v jednotlivých krajích Česka. Množství schválených projektových záměrů dokonce zvedlo vlnu kritiky o relevantnosti a udržitelnosti takto masivní výstavby (Český Rozhlas, 2013; E15, 2014).

Koncept metropolitního regionu, byl konkrétněji artikulován v programovém období 2014-20, kdy Evropská Komise (2013) prosadila tzv. “Článek 7”, ve kterém byl definován záměr prosazovat udržitelný urbánní rozvoj a rozhodnutí věnovat minimální alokaci 5 % z fondu EFRR na aktivity, které toto podporují. Jako konkrétní manifest této artikulace Evropská Komise navrhla nástroj integrovaných územních investic (ITI), který rozhybal dění ve směru podpory metropolitní spolupráce v Česku. Definoval tři hlavní metropolitní oblasti—Pražská, Brněnská a Ostravská—a podpořil učení se spolupracovat na této úrovni.

Skrze tuto rovinu veřejných politik, tak dizertace nabízí odpověď na třetí výzkumnou otázku:

Jsou veřejné politiky performativní a daří se jejich naplňováním dané koncepty zhmotnit v reálném rozvoji měst a regionů? (VO3)

Pro každý ze dvou konceptů jsem se rozhodla realizovat jednu dlouhodobou případovou studii, jejichž výsledky se podařilo formulovat a publikovat v renomovaných časopisech: “What do place-makers actually do to sustain knowledge dynamics? Place-making practices in a Czech suburban knowledge location” (Coblence, 2021) a “The Performativity of Metropolization: How Material-discursive Practices Institutionalize the Prague Metropolitan Region” (Coblence a Sýkora, 2021). Empirická část předkládané dizertace je tedy postavená na výsledcích prezentovaných v těchto publikacích.

Případ dokumentující implikaci konceptu znalostní lokality je postaven na empirické studii spontánní znalostní lokality, která se zformovala v roce 2015 na jižním okraji Prahy – STAR klastr (Star). Podmínky financování z Operačního programu Výzkum a vývoj pro inovace (OP VaVpI), který podporoval „znalostní lokality“ skrze poskytování financí na budování nové znalostní infrastruktury, s sebou přinesly řadu omezení pro projekty lokalizované v hlavním městě Praze. To podpořilo lokalizaci ve vnějších předměstských oblastech. Následkem se objevilo několik nových lokalit produkce znalostí². Star byl vybrán zejména proto, že ilustruje úspěšnou dynamiku umístění výzkumu. Před Star byla lokalita, kde žije zhruba 10 000 obyvatel, příkladem příměstského venkovského prostoru ovlivněného dynamicky se rozvíjející rezidenční suburbanizací, odkud většina obyvatel dojížděla za prací do hlavního města Prahy, malá

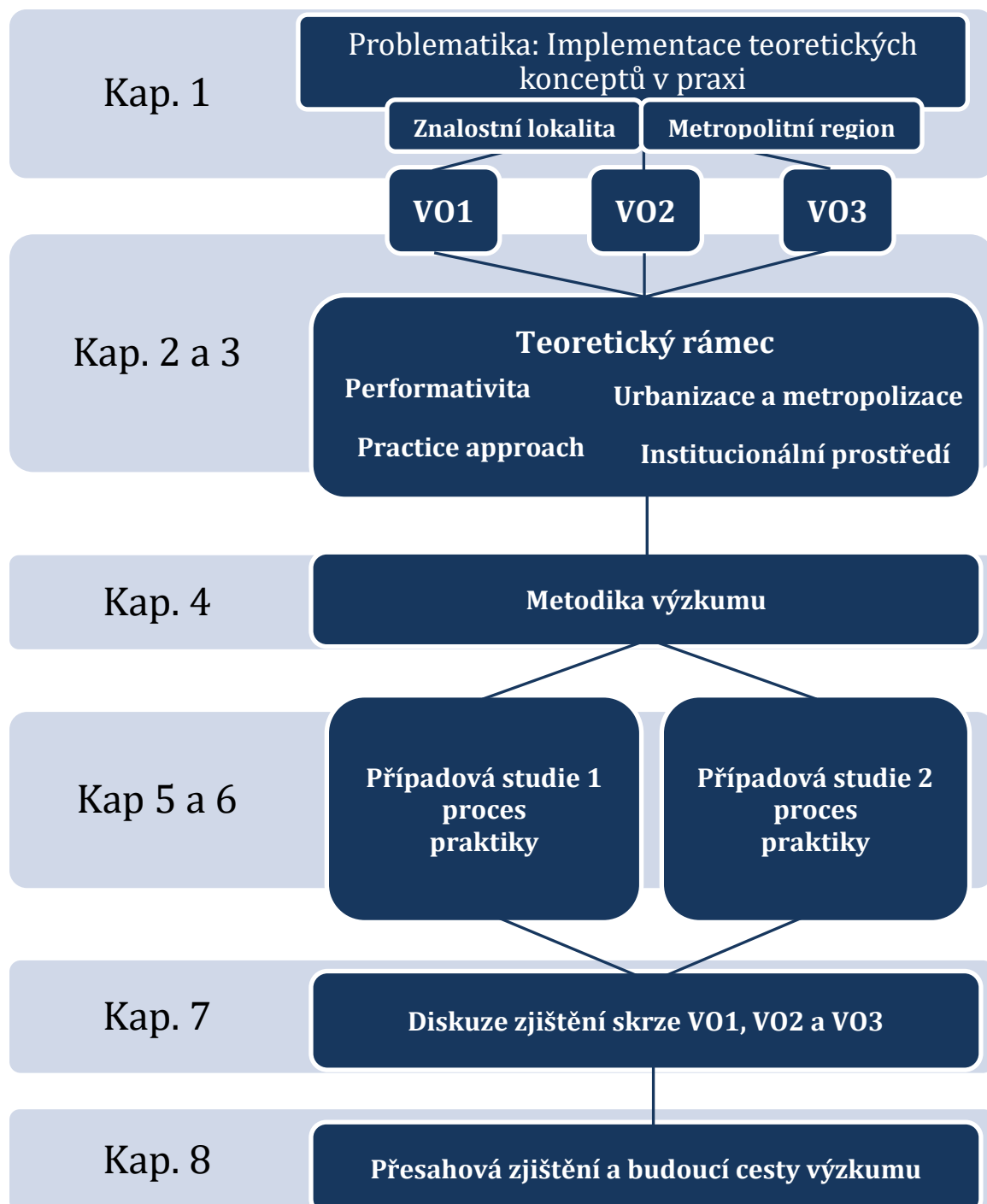
² Vedle Star na Dolnobřežansku byla sledována i lokalita bývalé průmyslové zóny Buštěhradu, kde však po několika rozhovorech s výzkumným centrem UCEEB a starostkou Buštěhradu v rozmezí tří let nebyly identifikovány signifikantní aktivity, které by nasvědčovaly formování znalostní lokality. V podobném duchu byla zvažována již nějakou dobu existující lokalita jaderného výzkumu na severním okraji Prahy, kam byly směřovány veřejné investice v rámci projektu SUSEN. Vzhledem k prostorové dynamice místa a informacím z realizovaného rozhovoru však byla tato varianta zamítnuta.

část byla zaměstnaná v zemědělství a nově se z hlediska nabídky pracovních příležitostí rozvíjely zejména logistické parky. Do roku 2019 však již pracovalo v regionu Star přibližně 1 000 výzkumných pracovníků denně. Star je uznáván a propagován v propagačních dokumentech CzechInvestu a Středočeského inovačního centra. To vše dokumentuje, že Star je iniciativou, která usnadňuje rozvoj spontánní kolokace znalostních aktivit ve dvou vědeckých oblastech: laserová fyzika a biologické vědy. Tento příklad odhaluje klíčové aktivity, které byly mobilizovány při transformaci předměstské koncentrace znalostí na smysluplnou znalostní lokalitu, a jak tato instituce funguje a mění institucionální prostředí vědy a výzkumu v Pražském metropolitním regionu (PMR).

Pro analýzu toho, jak se realizuje koncept metropolitního regionu jsem zvolila příklad PMR, který se v praxi začal formovat díky implementaci nástroje integrovaných územních investic (ITI). Ačkoliv již před nástrojem ITI tento region funkčně existoval, národní a regionální vlády váhaly s přechodem k plánování a politikám zaměřeným na metropolitní spolupráci (Sýkora a Mulíček, 2014). Do roku 2014 se nepodařilo vytvořit reálně fungující formu metropolitní spolupráce. Díky silnému odporu k omezování svobod samospráv v postsocialistickém období (Horák, 2007; Sýkora, 2006), byly předchozí socialistické snahy o plánování na úrovni aglomerace a funkčních regionu záměrně přehlíženy (Malý a Mulíček, 2016). Výzvy nekoordinovaného vývoje spojené s masivní suburbanizací—jako intenzivní denní dojíždka či nedostatečná sociální a technická infrastruktura (Stanilov a Sýkora, 2012; Novák a Sýkora, 2007; Sýkora a Mulíček, 2014)—tak byly řešeny, pokud vůbec, nesystematicky a ex post individuálními obcemi. Pro období 2014-2020, bylo na národní úrovni rozhodnuto o možnosti formovat PMR v komplikovaném administrativně roztržštěném správním systému, což si vyžádalo spoluúčast a aktivitu množství lokálních aktérů—PMR zasahuje do území dvou krajů a sdružuje 515 obcí. Příklad PMR odhaluje, jak místní aktéři podílející se na nastavování a fungování struktur ITI vytvořili v nelehkém kontextu smysl PMR a spustili jeho institucionální fungování.

Následující části dizertace jsou organizovány takto (viz Obrázek 1.1). Kapitola 2 představuje teorii performativity a přístup přes praktiky („practice approach“) jakožto teoreticko-metodologickou bázi dizertace. Přehledem několika zásadních epistemologií, které ovlivnily teorii performativity, kapitola prvně rozebírá vývoj nahlížení na dualismus diskurz a materialita a ujasňuje posthumánní postoj, který je v dizertaci zaujat a který bere v potaz agency materiality při uplatňování konceptů v praxi. Zadruhé kapitola otevírá ontologii vnímání světa přes praktiky a vysvětluje analytický zájem o jednotlivé aktivity. Kapitola 3 se zaměřuje na teoretický rámec urbanizačního procesu a jeho průměty do prostorové a institucionální vrstvy metropolitního regionu. Na příkladu konceptu znalostní lokality kapitola rozebírá proměny spojené s prostorovou organizací metropolitních regionů a blíže představuje trend suburbánní a postsuburbánní znalostní lokality. Naopak zaměřením se na koncept metropolitní region, kapitola diskutuje faktory fungování institucionální vrstvy funkčních městských oblastí. V kapitole 4 je přestavená metodika výzkumu dvou případových studií. Kapitoly 5 a 6 představují empirickou část dizertace a jsou tvořeny dvěma částmi. V první části jde o teoretické představení procesu, do nějž je realizace konceptů zasazená: place-making proces pro realizaci konceptu znalostní lokality a proces institucionalizace regionu pro realizaci konceptu metropolitního regionu. V druhé části tyto kapitoly ukazují výsledky analýzy: seznamy identifikovaných praktik, díky kterým se teoretické koncepty stávají skutečností v každodenní realitě aktérů. V kapitole 7 jsou shrnuty výsledky a je věnován prostor pro diskuzi zjištění, a to z pohledu tří výzkumných otázek. Poslední kapitola 8 uzavírá výsledky a zjištění prezentované v této dizertaci s důrazem na přidanou hodnotu teorie performativity jakožto teoretického i metodologického rámce, a předestírá další možnosti budoucího výzkumu toho, jak se teoretické koncepty stávají skutečností.

Obrázek 1.1: Schéma struktury dizertace

2 Performativita—jak se z myšlenky stane realita?

Teorie performativity staví na tezi, že koncepty a teorie normativně konstruují realitu kolem nás. V průběhu posledních desetiletí byla však tato teorie ovlivněna několika epistemologickými přístupy k vlastní ontologii bytí. Původní lingvistický pohled na teorii performativity je spojen s prací Austina (1962). Jeho práce upozorňuje na to, že „pronášení slov je vskutku, obvykle, nebo dokonce tím nejčastějším incidentem při realizaci skutků“ (Austin, 1962: 8). Neboli, jazyk není omezen jen na říkání výroků, ale může věci rovněž uskutečňovat. Je nutné však přistoupit na to, že nestudujeme větu jako takovou, ale okolnosti momentu, kdy byla věta vyslovená. V takovém případě lze považovat vyslovení za performativní činnost. Ve své práci, tak Austin specifikuje, jaké jsou podmínky performativity, jaká osoba má moc být performativní a za jakých okolností. Například, když se vás oddávající během obřadu v daný specificky určený moment zeptá: „Berete si tuto ženu³ jako svou zákonnou manželku?“. Pokud muž odpoví performativní větou „Ano“, za těchto okolností představuje tato věta novou sociální realitu—formální zákonné manželství.

Lingvistický přístup k chápání toho, jak se formuje svět a realita kolem nás je blízký sociálnímu konstruktivismu a důrazu na roli diskurzů (Berger a Luckmann, 1966; Law a Singleton, 2000). Ve středu jeho pozornosti je zkoumání procesu vzniku, udržování a změny významů. Z tohoto pohledu je role jazyka brána jako zásadní: sociální konstruktivismus předpokládá, že svět a realita kolem nás neexistuje do té doby, než se vytvoří skrze lidské jednání. A právě jazyk je nástrojem lidského jednání, které stojí za vznikem vnímané reality. Pfadenhauer a Knoblauch (2018) označují Bergerovo a Luckmannovo dílo za zlomové pro sociální teorii. A to proto, že tito autoři staví na předpokladu že veškerá realita—sociální, ale i přírodní—je konstruovaná a že proces konstrukce je nekonečný a interaktivní. To sebou nese nutnost připuštění, že realita je

---

³ V šedesátých letech, kdy Austin vedl tento výzkum, mohla být tato věta performativní pouze v této verzi. Dnes, v roce 2021 existují v mnohá státech i jiné performativní varianty tohoto učebnicového příkladu, například při sňatku páru stejného pohlaví.

výlučně konstrukcí, nemůžeme ji brát ve své totalitě. Jinak řečeno, sociálně konstruovaná realita nepředstavuje objektivní realitu přírodního světa, ale ukazuje nám subjektivní zkušenost každodenního života (Andrews, 2012).

Dalším důležitým teoretikem vzniku reality je Michel Foucault (1975, 1976). Na rozdíl od sociálního konstruktivismu se však ve svém díle, odklání od myšlenky, že jsou to lidé, kdo tvoří významy. Podle něj mají tuto agency historické a diskurzivní praktiky, které jsou provázané a které je nutné hledat za existujícími významy. Foucault podobně jako Austin nezaměřuje svou pozornost na samotný jazyk a diskurz (ve formě promluv textu apod.), ale na okolnosti, které mají vliv na konečný diskurz. Konkrétně tak Foucault ve svém díle analyzuje mocenské vztahy, jak jsou formulovány skrze diskurzivní praktiky a jak utváří realitu. V „Histoire de la sexualité“ [Historie sexuality] (1976) rozvádí příklad toho, jak se stát snaží řídit vývoj populace: ve smyslu nastavených forem „zdravé“ sexuality díky nově získaným znalostem o chování v populaci. Ve své knize „Surveiller et punir“ [Hlídat a trestat] (1975) naopak popisuje, jak se daří hromadit informace a znalosti o lidech (jako jejich slabiny, tendence či sklony) a následně je využít k intervenci a regulaci populace, aby se chovala podle určených norem chování.

Foucaultovo dílo rozlišuje mocenské vztahy mezi sociálním či lidským aspektem a materiálním či hmotným aspektem (například hmota lidského těla). Na rozdíl od sociálního konstruktivismu tak nepopírá jeho přirozenou existenci. To, co se vytváří je obraz o podobě, jak by se mělo tělo chovat a jednat a moc toto vytvářet zůstává v rukou lidí. Barad (2003) proto ve své práci Foucaultovi vytýká, že ve svém teoretizování nedokázal překonat pasivitu materiality: ač ji odlišuje, nepřipisuje jí žádnou agency, zůstává jen pasivním produktem.

Foucaultovo dílo ovlivnilo smýšlení mnoha autorů, například ve feministických a queer studiích identity (například Duncan, 1996). Tyto studie se odkazují na práci Judith Butler (1988, 1990, 1993), která je klíčovou postavou v gender studiích a která využila koncept performativity, aby mohla popsat, jak je vytvářena a veřejně akceptována identita

ženského a mužského pohlaví. Ve svém díle stavějícím na Foucaultovi, zastává tvrzení, že genderové identity jsou výsledkem dominantních diskurzů, které jsou přenášeny do společenských přesvědčení a norem. Tyto normy konkrétně specifikují, jak bychom se měli chovat, oblékat aj. co by muž a žena. Chování spojené s určitou identitou není produktem daných jedinců, naopak takové chování jedince vytváří: jedinec je následkem diskurzu, nikoliv jeho příčinou (Salih, 2007: 57). Identita tak není přirozená vlastnost, identita je neustále performována v normách, kterou nastavují hegemonické diskurzy. Klíčové je tedy zaměřit se na proces, při kterém jsou subjekty prostřednictvím struktur významů nuceny podílet se na reprodukci dominantních diskurzů identity.

Koncept performativity byl proto mobilizován ve studiích identity a kultury, aby zmapoval, jak subjekty souvisejí s různými diskurzivními procesy, s jinými subjekty a s vrstvami institucí za účelem budování jejich identity (Nelson, 1999) nebo k výzkumu ztělesňování materiálních a smyšlených geografí kulturní performativity (Nash, 2000). Otevřely se tak dveře pro diskuzi toho, kdo a co má agency, a pro posun k praktikám.

2.1 Kde je agency? Potírání dualismu human (sociální) - nonhuman (materialita)

Počáteční důraz na performativní sílu diskurzu způsobil reakci na reprezentativismus, který se nezabýval nediskurzivními aspekty a ztratil tak ontologickou materialitu (například Callon, 1998; Thrift, 1997; 2000; Barad, 2003, 2007; Latour, 1987, 2005). Reprezentativismus upozaduje roli hmoty a její potenciální dynamiky s lidským faktorem: člověk je představován jako mediátor / performer dění v přírodě a má schopnost rozlišit jednotlivé objekty a přidělit jim význam (Thrift, 1997). Reprezentativismus tak uděluje to, co lze poznat a připsat objektům člověkem. Jednotlivé reprezentace tak vlastně představují jen odrazy reality, kdy to jsou právě jazyk a slova, která mají tu moc, aby nám umožnily vidět daný odraz (Barad, 2003). V reakci na tyto námitky Callon (1998) a Latour (1987, 2005) zdůrazňují ústřední roli společensko-

materiální asambláže—konfigurace aktérů a hmotných entit—pro performativitu konceptů nebo teorií. Uznávají roli materiálních rysů v uskutečňování konceptů (Callon, 1998).

Konkrétně Callon (1998: 22) ve své práci upozornil na důležitost rámce pro existenci „agency”. Rámce, který je utvářen materiálními, právními a procesními elementy, stejně jako teorií samotnou. Agency aktérů je viděna v rámci sítě, jejíž morfologie vztahů ovlivňuje to, co aktéři představují a dělají. Je nutné upřesnit, že Callon uvažuje síť vztahů v Granovetterově podání: nejde o propojení aktérů se zavedenou identitou, které by vytvořilo rámec, do něž se umisťují jednotlivé akce. Naopak, to, co popisuje charakter a existenci aktérů (jako identita, zájmy či jejich cíle) jsou proměnné závislé na formě a dynamice vztahů mezi těmito agenty. „Aktér tak není ani ponořen do sítě, ani do ní zarámován. ... Aktér a síť představují stejnou stranu mince” (s.8). Proto, abychom mohli pochopit vznik a povahu agency, je tedy nezbytné vzít v potaz všechny materiální i nemateriální prvky, které jsou součástí daného rámce. Latour (2005) zdůrazňuje, že mezi sociálním a materiálním nejsou žádné inherentní rozdíly jsou vytvořeny uměle a svévolně. Podle něho nelze žádný jev adekvátně popsat, pokud nepřipustíme, že lidé, myšlenky, předměty, artefakty, příroda a jiné jsou spojeni do složité sítě rozvíjející se s časem.

Podobně Barad (2003, 2007) naléhá na to, že obojí, jak význam, tak hmota, mají konstitutivní povahu. Realita je tvořena probíhajícími aktivitami a praktikami, kde diskurzivní a materiální si nejsou navzájem vnější a jedno nepředchází druhé—jsou vzájemně propletené. Barad tak odmítá tezi Butlerové, kdy se připisují významy vně existujícím hmotným objektům (skrze agency jazyka a slov). Naopak, nahlíží na identitu jako na dynamicky se vyvíjející hodnotu, kde materiální prvky představují dynamiku identity. Stejně tak kritizuje Foucaultův přístup k diskurzivním praktikám, které mají plnou kontrolu a moc nad hmotou a materiální charakter diskurzivních praktik je tak nedotčen. Barad posouvá tuto myšlenku dál a rozvíjí koncept *materiálně-diskurzivních praktik* s tvrzením, že „význam by neměl být chápán jako vlastnost jednotlivých slov nebo skupin slov. Smysl je umožněn prostřednictvím konkrétních materiálních

praktik“ (Barad, 2007: 148). Podle ní, je klíčové zaměřit se na to, jak se určité hmotné prvky stanou smysluplnými.

Ve snaze podat odpověď na tuto otázku se autorka obrací ke kvantové mechanice a práci Niehla Bohra o neoddělitelnosti pozorovaného objektu a vlastního pozorování—experiment se dvěma štěrbinami, který byl původně navržen pro určení povahy světla. Využití tohoto experimentu při pozorování charakteru elektronových částic ukázalo na schopnost hmoty vytvářet nepředvídatelné materiální elementy—místo předpokládaného liniového průřezu experimenty ukázaly, že elektrony za určitých okolností tvoří difrakční obrazec (ohyb). V tomto ohledu se hmota ukazuje jako neschopná plného oddělení v prostoru a čase v procesech, kde je zahrnuta. Podle Hinton (2013: 177) tento experiment ukazuje na selhání jakéhokoliv pokusu o přiřazení určitých vlastností hmotě mimo její vlastní schopnost účastnit se tohoto procesu. Barad tak dochází k závěru, že hmota a význam jsou ontologicky propojeny skrze materiálně-diskurzivní praktiky, které jsou „intra-akcemi, skrze které je hmota různě využívána a zprostředkována“ (Barad, 2003: 822-23). Zhmotnění hmoty je tedy závislé na konkrétních materiálních okolnostech—jako je například nastavení přístroje měření⁴. Neboli, „proces, jakým se měří je způsobem, jakým se hmota projevuje“ (Hinton, 2013: 178). Svět je tak „otevřený proces zhmotňování, kdy zhmotňování samotné nabývá svou formu a význam skrze nespočet možností, kde čas a prostor hrají svou roli a vztahy jsou přestavovány“ (Barad, 2007: 141). V této perspektivě jsou významy vyjádřené v diskurzu „hmotně vytvářeny v tělech, věcech, nástrojích, textech, časech a místech“ (Orlikowski a Scott, 2014: 888).

Navázáním na tyto myšlenky Wanda J. Orlikowski a Susan V. Scott společně představily a dále rozpracovaly takzvanou „sociomaterialitu“ a její roli v organizačních studiích (Orlikowski a Scott, 2008, 2015; Scott a Orlikowski, 2013; Leonardi, 2013). Stejně jako Barad (2003) argumentují

---

⁴ Podobně upozorňuje na vztah mezi měřeným elementem a nástrojem měření Callon (1998): nástroje měření „nezaznamenávají jen realitu, mocně přispívají k utváření reality, kterou měří“ (s.23).

proti přetrvávající tendenci udržovat oddělení mezi sociálním a materiálním a trvají na analýze aktivit, které stojí za jevy nebo koncepty. Ve své práci se zaměřily například na proces hodnocení (Orlikowski a Scott, 2014) a produkování anonymity (Scott a Orlikowski, 2014) skrze institucionalizované akreditační systémy jako AA nebo TripAdvisor. Analyzováním praktik těchto informačních systémů ukazují, jak hodnocení a anonymita ve skutečnosti vznikají skrze propojení hmoty a významů.

2.2 Důraz na praktiky—rozmach „practice approach“

Zatímco o agency hmoty a významů už víme více, přesuňme se k druhé dimenzi, kterou práce Barad⁵ zdůrazňuje a která souvisí s teorií performativity⁶—practice approach neboli přístup skrze praktiky. Barad (2007) tvrdí, že koncepty jsou praktikami a agency by tedy neměla být chápána jako (lidská) vlastnost, ale jako samotná dynamika vzniku světa. Tyto myšlenky jdou ruku v ruce s takzvaným practice turn v současné teorii (například Latour, 1987, 2005; Schatzki, 2002; Cetina a kol., 2005; Hui a kol., 2016; Feldman a Orlikowski, 2011). Jeho základy staví na pracích Heideggera (1962), Bourdieu (1977, 1990), Giddense (1979, 1984) aj. Základem ontologie tohoto přístupu je, že realita (sociální svět, fenomén, společnost) vzniká prostřednictvím praktik.

Praktika je podle Schatzkiho (2011) organizovaný otevřený soubor různých lidských aktivit—dělání a říkání. Jsou to entity rozpoznatelných konvencí a významů a podmínkou jejich existence je jejich nutná reprodukce—jejich vykonávání. V takovém případě pak pozorujeme různé sociální fenomény, které praktiky tvoří za interakce lidí spolu s materiálními prvky (jako jsou sítě lidí, organismy, artefakty, příroda

---

⁵ Tato dimenze se vyskytuje i u dalších autorů, například Nigel Thrift (1997) se ve své „nonrepresentational“ teorii soustředí na každodenní praktiky formující chování lidí vůči ostatním a sobě samým na konkrétních místech.

⁶ Například Feldman (2000 cit. v Feldman a Orlikowski, 2011: 1245) ve své práci rozlišila dvojí aspekt praktik—performativními a ostenzivními—aby zachytila rozdíl mezi tím, co se děje na papíře a tím, co se děje v praxi.

apod.). Sociální fenomén—balík praktik a materiálních prvků⁷—je nutně propojen s časoprostorem, ve kterém se jednotlivé aktivity odehrávají zároveň však stojí nad místním kontextem:

„Aktivity, entity, pravidla, porozumění a teleologie, které fungují v jakékoli místní situaci, jsou prvky fenoménů, které se táhnou v čase a prostoru mimo tyto situace. Ve skutečnosti tyto položky začnou fungovat v místních kontextech, protože jsou součástí balíčků praktik-materiálních prvků” (Schatzki, 2011: 4).

Autor tak upozorňuje na odlišnost oproti fenomenologickému přístupu vyzdvihujícímu roli místního kontextu.

Důležitým prvkem pro Schatzkiho je chápání aktivity jako *události* ne jako změny. Schatzki zdůrazňuje, že mnoho událostí udržuje existující praktiky a působí pouze zanedbatelné změny. Tím se dostává do rozporu s myšlenkami Deleuze (1966), Giddense (1979) a dalších, kteří berou aktivity jako součást procesu stávání se. Podle Schatzkiho tito autoři vyzdvihují plynulost a vývoj nad stabilitou a kontinuitou. Pro Schatzkiho není důležité jít tím či oním směrem, podle něho je důležité připustit, že jednotlivé aktivity v různých časoprostorech mohou působit v obou těchto směrech—změna a vývoj i stabilita a kontinuita. Stejně argumentuje Feldman a Orlikowski (2011: 1245), když tvrdí, že „stabilita a změna jsou rozdílné výsledky stejné dynamiky [aktivity, podle slovníku Schatzkiho] spíše než různých dynamik”.

Zároveň je důležité brát aktivitu jako předem neurčitou událost: dokud se událost nestane nelze ničím specifikovat, co a proč se aktivitou dělo. Aktivita se stane určující až ve chvíli, kdy se děje:

„To, co člověk dělá, je určeno cíli, pro které jedná (teleologie), a to v reakci nebo na základě toho, co dělá (motivace). Ale to, pro co člověk jedná, a to, na co reaguje nebo ve světle čeho tak činí, není definitivní, dokud nejedná. Neboli, minulost neurčuje přítomnou aktivitu. Spíše přítomná aktivita určuje, co ji určuje v minulosti.” (Schatzki, 2011: 5).

---

⁷ V originále „bundle of practices and material arrangements“.

Feldman (2004; Feldman a Worline, 2011 cit. v Feldman a Orlikowski, 2011: 1245-1246) se věnuje diskuzi toho, co je ontologie samotné praxe. Podobně jako Schatzki došla k závěru, že praktika je nejen způsobem, jak využít zdroje ale navíc praktika je základem pro ontologii zdrojů.

„Motivací tohoto výzkumu byla otázka, zda můžeme něco nazvat zdrojem, než bude nějakým způsobem použit. Máme tendenci identifikovat zdroje jako statické, jako věci, jako kvality nebo jako procesy, které jsou přirozeně zdroji. Z praktického hlediska jde však pouze o potenciální zdroje, dokud je někdo nevyužije. Kromě toho se jedná o různé druhy zdrojů v závislosti na tom, jak jsou použity v konkrétní situaci” (Feldman a Orlikowski, 2011: 1246).

K podobným zjištěním došla také Orlikowski (2000 cit. v Feldman a Orlikowski, 2011: 1247) ve svém výzkumu. Na příkladu, jak se firma dokázala adaptovat na nový software, který měl pomoci ve sdílení znalostí mezi jednotlivými pracovníky, autorka dokumentuje, jak je pro výsledek důležité nezaměřit se na objekt samotný, ale na jeho využívání. Zatímco se vedení firmy zaměřilo na instalaci softwaru a počet uživatelů—tedy na charakteristiky samotného technologického objektu—nikdo už se nezaměřil na to, jak udělat to, aby jednotliví zaměstnanci využívali software v každodenní praxi. Výsledek takto nastavených indikátorů úspěchu sice ukazoval na úspěšnou adaptaci, ale realita a praxe zaměstnanců ukázala, že software nevyužívají a znalosti se tedy jeho pomocí šířit nedaří. Adaptace nového softwaru tak zůstala jen potenciálním zdrojem praktik. Nejde o technologické objekty samotné a jejich obecné možnosti využívání—klíčové je jejich *konkrétní využívání v praxi*. Pravidelné využívání technologických objektů lidmi ukazuje na to, jak jsou důležité pro formování realit: odhalují tedy jakou mají agenci.

Ačkoliv ne každá aktivita je změnou, analyzování fenoménu (chápaného jako praxe) skrze aktivity nás může dovést ke změnám (takovým aktivitám), které stojí za jeho vznikem, udržováním či vymizením. Lawrence a Suddaby (2006) ve své práci používají termín „institutional work“ (institucionální práce), který definují jako „účelové jednání

jednotlivců a organizací zaměřené na vytváření, udržování a narušení institucí⁸” (s. 215). Jejich koncept institucionální práce je založen na poznatcích DiMaggia (1988) a Olivera (1992) a zaměřuje se na to, jak různí aktéři mohou ovlivnit realitu: skrze jaké aktivity dokázali změnit či zachovat zaběhnuté struktury. Klíčové je uznání agency jednotlivých aktérů. Příkladem může být změna výrobního chování firem (Zietsma a Lawrence, 2010) nebo snaha o zachování veřejné politiky (Henderson, 2020).

Důležité je podotknout, že zaměření se na praktiky v analýze umožňuje vystihnout jednotlivé klíčové aktivity, které stojí za daným efektem (např. realizováním konceptu). Na rozdíl od přístupů, které se zaměřují na proces (řetězec událostí) jako na celek, přístup přes praktiky se soustředí na jednotlivé části procesu, zaměřuje se na dynamiku, vztahy a prolínání. Feldman a Orlikowski (2011) použily metaforu diagramu s rámečky a boxy. Při využití přístupu přes praktiky nám nejde o popsání jednotlivých rámečků (tzn. výstupů v procesu), ale o popsání jednotlivých šipek—jak se k výstupu došlo.

Nicméně, využití přístupu přes praktiky sebou nese podle těchto autorek určité ontologické a aplikační limity. Zaprvé, je nutné připustit fakt, že objekty či fenomény, které jsou předmětem našeho zkoumání, nejsou věci či kvalitou ve své podstatě. Je třeba je vnímat jako praktiku, skrze kterou jsou výsledně brány jako dané objekty či fenomény. Navíc musíme vzít v potaz, že tento výsledný efekt je nutně dočasný v souvislosti s tím, jak se vyvíjí daná praktika, která ho utváří. Druhým příkladem je akceptování konceptu sociomateriality—materiální vlastnosti objektů jsou relevantní pouze ve vztahu ke konkrétním praktikám. Samotná aplikace tohoto přístupu sebou nese vysoké nároky na aktivní terénní výzkum—jako pozorování a spolupráce s konkrétními lidmi, kteří svým každodenním jednáním stojí za realizací konceptů. Časová a intelektuální náročnost při analýze posbíraných dat, pak není podle autorek o nic jednodušší při vlastním sepisování a publikování výsledků, a to z důvodu ontologického

---

⁸ Pod termínem institucí se zde myslí struktury či praktiky, které definují jednání a chování jednotlivců i skupin.

nastavení většiny čtenářů. Přesto tyto limity autorky zdůrazňují dvě výhody, které přístup přináší: možnost generalizace a možnost navrhnout praktické implikace poznatků:

„Teoretická zobecnění nejsou předpovědi v konvenčním smyslu, ale lze je lépe chápat jako principy, které mohou vysvětlit a vést akci. Formulují konkrétní vztahy nebo uzákonění (např. technologie v praxi, používané zdroje), které nabízejí pohledy na porozumění jiným situacím, přičemž jsou historicky a kontextově zakotveny. Teoretická zobecnění se liší od statistických zobecnění v tom, že vysvětlují situovanou dynamiku, nikoli univerzální variaci. I když je každý kontext studia jiný, dynamika a vztahy, které byly identifikovány a teoretizovány, mohou být užitečné pro pochopení dalších kontextů. Tímto způsobem jsou teoretická zobecnění silná, protože cestují. ... Zjištění a postřehy mohou identifikovat organizační páky umožňující změnu postupů při podpoře a posílení těch praktik, které fungují. Tyto páky nejsou ani exogenní, ani nezávislé na organizaci, ale vycházejí z mikro dynamiky každodenních interakcí a zdůrazňují význam akcí všech účastníků při vytváření výsledků” (Feldman a Orlikowski, 2011: 1249-50).

Podle nich existují v literatuře tři způsoby, jak se může takový přístup ve studiu ukotvit: (1) empiricky—jak lidé jednají (2) teoreticky—pro pochopení vztahů mezi lidským jednáním a strukturou; a (3) filozoficky—konstitutivní role praktik při vytváření reality. V prvním případě jde o zodpovězení otázky *co*. Výzkum se tedy zaměřuje na aktivity, které vytváří rutiny. V druhém případě nejde již jen o to, co se tvoří, ale také *jak*: „artikulace konkrétních teoretických vztahů, které vysvětlují dynamiku každodenní činnosti, jak jsou generovány a jak fungují v různých kontextech a v průběhu času” (s. 1241). Třetí a poslední možný přístup, filozofický, předpokládá, že sociální svět vzniká skrze každodenní činnosti. Sociální svět není sociálně konstruovaný lidskými agenty a lidský agent nestojí vně něj. Podle autorek, tak tento přístup odpovídá na otázku *proč*, kdy je klíčové se zaměřit na každodenní činnosti, neboť představují základní stavební bloky reality. Jinak řečeno, přístup přes praktiky tedy představuje užitečný nástroj ke studiu toho, jak se něco stane realitou. A to skrze „následné, nedualistické a vzájemně konstitutivní vztahy, které každodenně praktikují svět” (Feldman a Orlikowski, 2011: 1249).

V empirické části se zaměřuji na dva geografické koncepty zasazené do procesu vzniku—znalostní lokality v place-making procesu a metropolitní region v rámci procesu institucionalizace—s cílem identifikovat praktiky, které je realizují. Cílem je odpovědět na první výzkumnou otázku jaké jsou aktivity a praktiky různých aktérů, které vedou k realizování konceptu v praxi (VO1). Konceptualizací těchto dvou procesů skrze praktiky je mým cílem osvětlit efekty materiálně-diskurzivních praktik na reálné děláni konceptu.

3 Prostorové a institucionální rámce metropolitního regionu

Tato kapitola nabízí přehled teoretických základů obou vybraných konceptů s důrazem na prostorové a institucionální uspořádání. Problematika metropolitních regionů je v literatuře hojně studovaným tématem, a to hned z několika úhlů pohledu. Vedle sebe stojí práce věnující se prostorovým konfiguracím této urbánní jednotky a procesům k nim vedoucím, práce zohledňující ekonomické výhody metropolitních regionů a jejich zapojení do národních a později světové ekonomiky a později navazující práce studující metropolitní region z institucionálního pohledu správy a řízení a jeho postavení. Nejdříve je stručně představena problematika metropolitních regionů z těchto úhlů pohledu a následně jsou do tohoto kontextu situovány teoretické základy konceptu znalostní lokality.

3.1 Urbanizační proces a ekonomické výhody—stimuly metropolizačních procesů

Suburbanizace a roztríštěnost měst udává podobu dnešním městským regionům (Stanilov a Sýkora, 2014) a je jednou z příčin vzniku debaty o metropolitních regionech (Beauregard, 2006 cit. v Keil a Young, 2011). Tento fenomén prostorového vývoje měst je součástí akademického zájmu o etapy a charakteristiky růstu měst (Burgess, 1925; Hoyt, 1939; van den Berg, 1987; Dear a Flusty, 1998; Soja, 2000; Sýkora a Bouzarovski, 2012). Podle Stanilova a Sýkory (2014) existuje dvojí pohled na suburbanizaci. První je tradiční pohled zdůrazňující pohyb bohatých obyvatel ven z centra města do venkovského prostředí v zázemí. Druhým je chápání suburbanizace jako absolutního růstu periferie / zázemí bez ohledu na původní lokalitu migrantů. Autoři tak zdůrazňují, že suburbanizace je fáze metropolitního růstu, který se odehrává vně městské jádro a kdy se dá sledovat nárůst populace, obydlí a pracovních příležitostí (s.275). Literatura nabízí nespočet prací zkoumající suburbanizaci

různých sfér jako bydlení a komerční aktivity (Sýkora a Ouředníček, 2007; Glaeser a Kahn, 2001); suburbanizaci a její efekty na městské jádro (Mills a Price, 1984; Glaeser a kol., 2008), životní prostředí (Kahn, 2000), či život obyvatel suburbů (Špačková a kol., 2016; Temelová a kol., 2016); nebo suburbanizaci v různých socio-prostorových kontextech (Ouředníček, 2007; Feng a kol., 2008).

V poslední době se akademická diskuze obrátila k takzvané post-suburbanizaci jakožto další fáze urbanizace a metropolitního procesu (Soja, 2000; Phelps a Wu, 2011). Tento nový termín teoretizování města se věnuje důsledkům postmoderních procesů urbanizace, kdy se v novém kontextu studuje to, co se dříve definovalo jako dichotomie město a předměstí (Phelps a Wu, 2011; Stanilov a Sýkora, 2014). Jako ilustrace postsuburbanizace literatura diskutuje takzvané edge cities, technoburb či exopolis (Garreau, 1991; Scott, 1993; Soja, 2000), kde se ukazuje prostorový vzorec aktuálních ekonomických aktivit daný režimem výroby a prostorovými požadavky společnosti (více rozebráno níže v kontextu znalostních lokalit). Do jisté míry lze říci, že metropolizační procesy a metropolitní (či městský) region na sebe navázaly zájem dříve věnovaný vztahu jádro-periferie.

Zadruhé, rostoucí popularita pojmu „metropolitní region“ je spojena s akademickými pracemi, které zdůrazňují jeho ekonomické výhody (Scott, 2001; Rodríguez-Pose, 2008). Dynamika těchto regionů má tendenci generovat zvyšování výnosů a konkurenčních výhod pro místní aktéry, a proto jsou metropolitní regiony uznávány jako centra, která mohou přilákat a soustředit důležité množství ekonomické činnosti, kapitálu a pracovní síly (Scott, 2001), vytvářet ekonomická aktiva a přitahovat lidský kapitál, čímž se prominentně účastní globální dělby práce a podporují konkurenceschopnost národních států (Scott a Storper, 2003). Literatura rovněž uvádí důkazy o tom, jak může metropolizace podpořit obchod, přispět k vytváření znalostí a výrobě inovací (Simmie, 2003; Rodríguez-Pose a Crescenzi, 2008; Chica a Marmolejo, 2016). Celkově tyto studie přispěly k postavení metropolitních regionů jako důležitých hráčů v globálních ekonomikách charakterizovaných liberalizovanými

kapitálovými toky a v dnešní době růstem založeným na inovacích (Knight, 1995; Krätke, 2007; Carrillo a kol., 2014). Tato pozice se odrazila v rostoucích politických a plánovacích intervencích na úrovni metropolitního regionu (Herrschel a Newman, 2000, 2017), stejně jako v rostoucím zájmu veřejných institucí a politik (ESPON POLYCE, 2013; ESPON SPIMA, 2017; OECD, 2012, 2015). Důvodem je fakt, že metropolitní úroveň je nucena čelit mnoha úkolům, které vyvolávají nutnost vzniku politik místního nejen ekonomického rozvoje (Scott, 2001) ale i existenci institucí, které by poskytly další relevantní úroveň rozvoje, doplňující úrovně měst, regionů a národních států. V reakci na to se v literatuře vytvořil „nový“ městský regionalismus předpokládající, že určitá forma metropolitní vlády může představovat důležitý faktor pro udržení nebo zvýšení ekonomické konkurenceschopnosti metropolitních regionů (například Deas a Ward, 2000; Frisken a Norris, 2001).

3.2 Metropolitní správa—důsledek metropolizačních procesů

V praxi se díky přenosu politických pravomocí a kompetencí z národní na regionální a místní správu (Brenner, 1999; Keating, 2001) metropolitní regiony staly autonomními agenty s politickou mocí (Jonas a Ward, 2007). Metropolitní regiony získaly klíčové role / pravomoci při navrhování a provádění územních politik přizpůsobených jejich vlastním potřebám (Healey, 2010). Tento převod byl často institucionalizován rozvojem konkrétních institucí správy metropolitního regionu, které se v různých kontextech liší svou povahou a formou (Heinelt a Kübler, 2004; Ahrend a kol., 2014). Stručně lze shrnout, že tyto správní instituce nabývají dvou forem: (1) centrální správa, které jde s přesvědčením, že metropolitní měřítko si žádá o vlastní správní úroveň, která nebude podkopávána správní fragmentací obcí a (2) polycentrická správa s neformálními mechanismy mezi jednotlivými správami, která dokáže lépe reprezentovat místní potřeby a preference a je obecně více inkluzivní (Ahrend a kol., 2014: 5).

Literatura zároveň upozorňuje, že i když tato úroveň umožňuje zahrnout oblasti velkých měst a jejich zázemí (Scott, 2001) a podporovat vzájemné interakce, které jsou pro jeho fungování zásadní (Rodríguez-Pose, 2008), v praxi je stále obtížné na této úrovni zvládnout rozvojové výzvy řešit, a to kvůli rozmanitosti územních aktérů, a vztahů mezi nimi (Healey, 2010). Ač mají všechny metropolitní regiony potřebu se samy spravovat, ve skutečnosti je institucionální rovina metropolitního regionu charakteristická roztržitostí až nadbytkem vzájemně se překrývajících orgánů či institucí, které samostatně řeší jednotlivé potřeby regionu (Storper, 2013). Storper dále argumentuje tím, že jak se metropole funkčně proměňuje, generují se nové potřeby, na které ale správní autority nechtějí nebo nedokáží stejně rychle reagovat. Výsledkem je neustálé generování nových institucí pro řešení problémů, které se kumulují s již existujícími institucemi z minulosti. Tato mozaika správní agency proto nemusí nutně odpovídat potřebám a její efektivita je malá. Možné řešení Storper nevidí v zavedení regionální instituce, jako navrhuje centrální správa metropolitního regionu, ale v hledání řešení komplexního problému, který zahrnuje:

„sladění potřeb pro vyjádření rozmanitosti základních preferencí na všech úrovních; aby se v politických programech a agendách objevily nové preference a problémy; aby byly úspory z rozsahu využívány tam, kde je to možné; a aby se sítě dokázaly formovat tak, že nové problémy získají význam nad rámec čistě lokálního problému, a to překonáním bariéry hlasu průměrného voliče nebo problému chybějící identity“ (Storper, 2013: 17).

Jeho návrh jde tak více v duchu polycentrické správy. Navrhuje správu realizovanou formou brikoláže a „drátkování“, díky čemuž by se mělo dařit lépe řešit metropolitní agendu. Uznává však existenci nevýhody plynoucí z těchto přístupů, které mohou způsobit například znásobení transakčních nákladů, opominutí důležitých úkolů, odvádění pozornosti veřejných činitelů aj. Pro jejich zamezení navrhuje zavedení procesu monitorování a upřednostnění flexibility metropolitní brikoláže. Díky tomu by metropolitní aktéři měli dostupné informace o tom, kdo je za co

odpovědný a v jakém území metropolitního regionu, čímž by se usnadnil rozhodovací proces. Storper rovněž představuje myšlenku trvanlivosti jednotlivých institucí—zamezení jejich nekonečnému znovuobnovování, pokud už nemají pro metropolitní správu přidanou hodnotu. Myšlenka, kterou přirovnává ke cvičení, kdy by se zástupci daných institucí, jež pozbývají agency pro správu (vypršela nebo již není aktuální), vzájemně dohodli na novém poslání, rozsahu a agency. Storper rovněž zdůrazňuje, že monitorování a proměňování metropolitní brikoláže by se mělo řídit podstatou této potřeby, ne pouze nastavenou procedurou. Cílem by mělo být znovunastavení agency ve prospěch řešení metropolitní agendy; zhodnotit, jak se daří „drátkovat“ škálu legitimních potřeb a jejich prostorovou distribuci; a zda je drátkování správy efektivní a účinné k řešení těchto potřeb (s.20).

Mozaiku různých agency v institucionálním prostředí popisovali už Amin a Thrift (1995) nebo Martin (2000) jako klíčový faktor pro výslednou strukturu a kompetence pro rozvoj a řízení. Amin a Thrift mluví o takzvané institucionální tloušťce—klubko různých místních institucionálních režimů, jejich hierarchií a trvanlivostí. Taková institucionální uspořádání, definovaná kvalitou formálních a neformálních institucí spolu se stupněm zakotvení a sítí v území, jsou rozhodujícími faktory pro to, aby se mohly (se svou agency) podílet na rozvoji a ekonomickém růstu. Jelikož jsou v současné době do procesu vládnutí zapojeni i nevládní aktéři, mění se hierarchie a forma řízení na horizontální, např. metropolitní spolupráci (Blatter, 2006). Správa v metropolitních oblastech je proto organizována do „problematicky orientovaných sítí“, kde se setkávají a spolupracují různé úrovně vládních institucí spolu s nevládními institucemi (Koch, 2013: 397). Rozsah a fragmentace institucí a jejich institucionálních prostorů však vytváří prostor pro volnou komplementaritu a vztahy, konkurenci a problémy při dosahování demokratické správy věcí veřejných (Feiock a kol., 2009). Mechanismus řízení založený na sítích, o kterém mluví Storper (2013), proto překrývá problém institucionálních prostorů. Politické a ekonomické zájmy účastníků však zůstávají, a tím i potenciální konflikt a tendence vyjednávat.

Celkově je institucionální prostředí považováno za velmi důležitý faktor pro plynulé řízení a pozitivní image regionu i pro jeho kulturní prostředí a ekonomickou konfiguraci (Malmberg, 1997). Scott a Storper (1995) dále zdůrazňují, že identifikace místních aktiv je zásadní pro definování potenciálu regionu (lokality). Stávající vztahy mezi aktéry, formy spolupráce a podpůrné prostředí různých řídicích institucí (Amin a Thrift, 1995) představují potenciál metropolitního regionu k vlastní správě. Tato aktiva představují místní kontext, který definuje možnosti rozvoje. Nicméně, jak dokumentují Heinelt a Kübler (2004), v každém státě se k metropolitní správní úrovni přistupuje jinak. Konkrétní podoba a smysl této správní jednotky, ve správní struktuře dané země stejně jako způsob, jakým se tato úroveň do praxe promítá a jak se dělá, je závislá na konkrétních nastaveních a faktorech, které se do institucionálního kontextu propíší. Pro pochopení, jak se institucionální a prostorové struktury metropolitního regionu proměňují, je klíčové podívat se na konkrétní aktivity a rozhodnutí aktérů a jak mozaiku metropolitního regionu mění.

3.3 Znalostní lokality—prvek metropolitního regionu

V posledních desetiletích se znalosti a inovace staly převládajícím faktorem růstu, konkurenceschopnosti a rozvoje (Cooke, 2002), neboť ekonomický růst již není vysvětlen pouze prací a kapitálem, ale také hromaděním a opětovným využitím znalostí (Lucas, 1988). Od 80. let, kdy vědci a tvůrci politik stále více objevovali územní dimenze ekonomiky a inovací, jsou znalostní lokality jedním z nejdiskutovanějších konceptů v regionálních studiích a ekonomické geografii. Koncentrace činností náročných na znalosti v konkrétní oblasti obdržela již řadu akademických značek a v literatuře dnes vedle sebe existuje mnoho blízkých konceptů: „technopole” (Castells a Hall, 1994), „industrial districts” (Becattini 1991), „clusters” (Porter, 1998), „learning regions” (Lundvall a Johnson, 1994; Morgan, 2007) nebo novější „innovation districts” (Katz a Wagner, 2014), „knowledge precincts” (Yigitcanlar a Bulu, 2016) či „knowledge-intensive spaces” (Pancholi a kol., 2015).

Akademická pozornost se také zaměřila na význam veřejných intervencí v těchto místech, kde probíhá proces produkce znalostí. Vědci začali zpochybňovat výhody probíhající takzvané „silikonizace“ dokumentováním případů, kdy se nepodařilo převést teorii do praxe (například Pike a kol., 2007; Shearmur a Bonnet, 2011; Perry a May, 2015). Objevily se debaty o reálných možnostech a pozitivních dopadech regionální politiky (například Cheshire a Malecki 2004; Farole a kol., 2011) a nutnosti její kontextualizace (Tödtling a Trippl 2005). Shearmur a Bonnet (2011) navíc ukázali, že mezi prostým vlastnictvím nebo získáním znalostního zařízení a místním rozvojem neexistuje příčinný faktor. Naopak fragmentace znalostní sítě může mít negativní dopad na její globální konkurenceschopnost (Farole a kol., 2011).

Ve světle těchto poznatků je třeba se podívat na lokalitu jako takovou. Ve své nedávné systematické analýze literatury Lecluyse a kol. (2019) zdůrazňují, že „je zapotřebí dalšího výzkumu, aby bylo možné pochopit dopad regionálních faktorů, a zejména pochopit vztah mezi regionem, ve kterém se vědecký park nachází, a přínosem, který vědecký park může poskytnout“ (s. 574). V návaznosti na van Windena a Carvalha (2016) se zaměřují na koncept znalostní lokality jako na agenta, který „jedná, nabízí a poskytuje“ (s. 68) a který autoři definují jako jakoukoli navrženou oblast, kde existují „plánované místní iniciativy zaměřené na aglomeraci aktivit náročných na znalosti“ (Carvalho a van Winden, 2017: 48). Takové iniciativy podporují synergie mezi společně umístěnými firmami, výzkumnými ústavami a dalšími aktéry za účelem usnadnění sdílení zařízení a vstupu dalších znalostí (van Winden a kol., 2013). Role firem v tomto procesu je sice dobře prostudována, nicméně aktéři, jako jsou veřejné výzkumné laboratoře, veřejné instituce, obce a místní komunity, byly doposud spíše vynechány, přestože také přispívají k formování rozvoje znalostních lokalit (Hassink a kol., 2019).

3.3.1 Znalostní lokalita a znalostní dynamiky

Jak zdůraznili Cooke a kol. (2010), znalostní lokality původně odkazovaly na kluby či svazky, tj. spíše uzavřené a selektivní procesy, kde by se soustředily průmyslové aktivity, a ekonomický růst by byl generován průmyslovými inovacemi. Tento počáteční pohled se silně vyvinul a v dnešní době mají znalostní lokality spíše podobu platform, které podporují otevřenost, mobilitu znalostí a aktérů a výzkumnou spolupráci (Cooke a kol., 2010). V podobném duchu byla územní dynamika inovací zdůrazněna jakousi změnou paradigmatu ve znalostní ekonomice: přechod od statických „územních inovačních modelů“ k otevřené „teritoriální dynamice znalostí“ (Crevoisier a Jeannerat, 2009; Jeannerat a Crevoisier, 2011).

Tento dynamický přístup ke znalostním lokalitám většinou trvá na nejasnosti hranic znalostí na dvou úrovních. Zaprvé, vědci tvrdí, že aktéři, jako jsou laboratoře nebo firmy, nejen produkuje znalosti lokálně, ale také si vytvořily schopnost identifikovat znalosti z jiných geograficky odlišných znalostních lokalit, někdy velmi vzdálených. Výsledkem je jejich kapacita kombinovat, používat a transformovat místní a ne-místní znalosti do obchodovatelných inovací (Bathelt a Cohendet, 2014; Crespo a Vicente, 2016). Zadruhé, kombinatorická dynamika znalostí probíhá také ve vlastní znalostní struktuře: znalostní lokality jsou místa, kde dochází ke „kumulativní a kombinatorické dynamice znalostí“. (Crevoisier a Jeannerat, 2009; Strambach a Klement, 2012; Tödtling a Grillitsch, 2015). To znamená, že vznikají nové kombinace, například napříč vědeckými disciplínami nebo mezi „analytickými“, „syntetickými“ a „symbolickými“ znalostními bázemi (Asheim, 2007). Spojení těchto dvou fenoménů představuje výzvu pro návrh, vývoj a fungování znalostních lokalit (Ingstrup a kol., 2017). Aktéři znalostních lokalit jsou rozmanitější než dříve: shromažďují znalosti z různých oblastí v globálním měřítku; překlenují různé znalostní báze; a recyklují znalosti k udržení inovací a vývoje nových produktů.

3.3.2 Šíření znalostních lokalit—kdo sehrává roli?

S odvoláním na spontánně vzniklé znalostní lokality a jejich pozitivní dopady na ekonomiku literatura dokumentuje trendy v plánování rozvoje těchto lokalit. Za prvé, úspěšné příklady dvou regionů—Emilia-Romagna v Itálii a Silicon Valley v Kalifornii—inspirovaly řadu politicky motivovaných replikací: národní vlády začaly uvažovat o tom, jak „pěstovat” (Miller a Cote, 1985), „chovat” (DeBresson, 1989), či dokonce „klonovat” (Rosenberg, 2002) tyto úspěšné regiony za účelem vytvoření nových znalostních lokalit. Vládou vedené rozsáhlé projekty se snažily dosáhnout úspěchu Silicon Valley, a tím podpořit národní ekonomiku (Charles, 2015). Avšak znalostní lokality navržené od nuly vyžadovaly výstavbu nových zařízení a infrastruktury a závisely na znalostech a lidských zdrojích pocházejících odjinud. Pod vlivem globalizace se rozšířila druhá generace znalostních lokalit—replik post-fordistických průmyslových lokalit—do celého světa a stala se globálním fenoménem. Zejména asijské „nové průmyslové země“ byly velmi ovlivněny při vývoji národních programů zaměřených na rozvoj lokalit výzkumu a vývoje (Soja, 2000; Wong a Bunnell, 2006).

Spolu s těmito projekty národních politik sehrávají městské vlády svoji roli v procesu rozvoje znalostních lokalit. Už v 80. letech začaly debaty o měnící se roli měst—změna z manažerské na podnikatelskou roli—vyzdvihující tendenci klíčových měst bojovat proti úpadku ekonomiky chováním, které je podobné firmám (Harvey, 1989; Hall, 2002). Scott a Storper (2003) později zdůraznili, že města jako aktivní činitelé v procesu ekonomického růstu jsou v pasti meziměstské konkurence, čehož následkem je rostoucí napětí mezi konkurenčními a kooperativními vztahy. Čím více je globální ekonomika propojena prostřednictvím globálních řetězců, tím mobilnější je produkce znalostí a inovací. To znamená, že pro města je riskantnější udržet si konkurenční výhodu (Kogler a kol., 2013). Klíčovým cílem pro města je tedy mít a udržovat činnosti výzkumu a vývoje, vysoce kvalitní lidský kapitál a pokračovat ve výrobě znalostí a inovací. Výsledkem je, že řada měst nebo městských regionů přijímá inovační politiky a strategie založené na KBUD strategiích

(Yigitcanlar, 2010; Carrillo a kol., 2014; Perry a May, 2015). Města se zaměřují na akvizici znalostních aktivit a hledají zvýšení počtu pracovních míst ve specifických progresivních odvětvích vědy, technologie, strojírenství či matematiky (Katz a Wagner, 2014).

3.3.3 Znalostní lokality a urbánní dynamika

Metropolitní regiony, aglomerace nebo obecně vysoce urbanizované oblasti jsou příhodným místem pro aktivity výzkumu a vývoje z různých ekonomických, prostorových a institucionálních důvodů (Knight, 1995; Lambooy, 2002). Katz a Wagner (2014: 5) upřesňují, že jejich lokalizace je „produktem kombinace demografických preferencí, kulturních norem a ekonomických imperativů své doby“. Ty jsou zase výsledkem urbanizačního procesu, režimu industrializace (Harvey, 1989) a jejich „periodického restrukturování“ (Soja, 2000: 166). Ale protože metropolitní region je heterogenní jednotka, přivádí mě to k otázce, proč se aktivity výzkumu a vývoje v metropolitním regionu lokalizují odlišně? Znalostní lokality se staly strategickými městskými strukturami nejen pro metropolitní města, ale také pro měnící se příměstská oblasti. Vale (2015: 165) zdůraznil, že „tyto klíčové technologické infrastruktury připravují půdu pro ambicióznější strategie předměstského růstu“. Zatímco se strategické preference lokalizace nadále zaměřují na klíčové metropolitní regiony, jak se to odráží v prostorovém schématu metropolitním regionu?

Suburbánní typ lokality

Během průmyslového období byly progresivní aktivity lokalizovány ve městech v průmyslových oblastech blízko centrálních oblastí. A jak se město rozrůstalo kolem těchto průmyslových čtvrtí, vytvořilo se kompaktní město (Burgess, 1925; Hoyt, 1939). S měnícím se režimem a suburbanizačním procesem však došlo k posunu. Datováno k období, kdy se z fordismu stal post-fordismus, začala globalizace restrukturalizovat světový ekonomický řád a hodnota informací

v postindustriální společnosti začala růst (Bell, 1973). Objevily se nové vznikající prostorové vzorce postmoderního urbanismu, které začaly náhodně rozmisťovat obyvatelé a různé ekonomické aktivity ve městech a jejich zázemích (Dear a Flusty, 1998).

Nový režim s různými potřebami a preferencemi ohledně lokalizace progresivních ekonomických aktivit začal měnit tzv. „land nexus” (Scott a Storper, 2015). Flexibilní způsob výroby, přesměrování průmyslu na progresivnější průmyslová odvětví, jako jsou high-tech, ICT, letecký a biomedicínský průmysl, si vyžádaly nové prostorové podmínky, než jaké nabízely staré „fordistické“ lokality. Nové průmyslové lokality se začaly tvořit mimo jádra aglomerací, zatímco jádra se začala deindustrializovat (Soja 2000). Tyto nové průmyslové koncentrace, lokalizované mimo město a těžící z tichého prostředí a nižších cen pozemků, začaly později formovat nová monocentrická města—*edge cities* (Garreau 1991).

Stará městská morfologie byla polycentrickým procesem regionální urbanizace změněna na novou „postsuburbánní exopoli“ (Soja, 2000; Phelps a Wu, 2011). Velká pozornost byla věnována takzvaným „technopolím” (Scott, 1993), protože tato průmyslově orientovaná místa koncentrovala technologické inovace (Castells a Hall, 1994) a stávala se tak jádrem ekonomické výroby (Castells, 2010). Prostorové, ekonomické, environmentální potřeby a preference pro výzkum a vývoj v této době byly uspokojeny v těchto „exurbánních“ lokalitách v periferní části metropolitního regionu.

Postsuburbánní městský typ lokality

Dynamický pohled na produkci znalostí v poslední době vedl k prozkoumání měnících se prostorových a lokalizačních vzorců znalostních lokalit (van Winden a kol., 2013; Miao a kol., 2015). Kombinatorická povaha dynamiky znalostí má tendenci soustředit znalostní pracovníky do smíšených městských oblastí, protože pouze města nabízejí rozmanitost infrastruktur, činností a zkušeností, které odrážejí rozmanitost potřeb znalostních pracovníků (Farhangi, 2013).

V současné době je proto diskutován návrat aktivit výzkumu a vývoje do atmosféry podobné centrálním městům. Tento trend je označován jako „městský obrat“ znalostních lokalit (van Winden a Carvalho, 2016). Areály na zelené louce, vědecké parky nebo technopole se postupně urbanizují a nabízejí smíšené služby. Tito autoři to dokumentují dokonce na místech, která byla dříve pokládána za tichá a spíše mono-funkční znalostní lokality. Dřívější znalostní lokality na předměstí se staly buď částmi měst, nebo se tato vědecká předměstí stala městy (Miao a kol., 2015). Rovněž se vyskytuje trend přesunu výzkumných aktivit do měst. Podle Carvalha (2013) tento trend odpovídá van den Bergově (1987) re-urbanizaci, která je spojená s informační ekonomikou. Důležitým argumentem v této debatě je rovněž Floridův (2005) příspěvek o důležitosti lidského kapitálu pro lokalizaci podnikání, znalostí a inovací a následně pro ekonomický růst. Celkově se měnící preference aktérů, zapojených do činností založených na znalostech, prosazují novou geografii inovací a návrat do měst. Literatura dokumentuje případy regenerace měst pomocí projektů inovačních klastrů nebo kreativních čtvrtí (Katz a Wagner, 2014; Carvalho, 2013; van Winden a kol., 2013; Yigitcanlar a Bulu, 2016).

Projekty regenerace prostřednictvím KBUD, lokalizované ve stávajících městských oblastech a vyrůstající z různých partnerství, se zaměřují zejména na měkkou infrastrukturu a výstavbu sítí. V ideálním případě jsou plánovány „k uspokojení budoucích rozvojových potřeb města s existujícími vědeckými zdroji“ (Charles, 2015: 85). Stejně jako v případě suburbánních znalostních lokalit, lokality ve městech mají za cíl „podporovat inovace a vývoj nových produktů“ (Carvalho, 2013: 24), ale tentokrát v sousedství již existujících zařízení pro výzkum a vývoj (Katz a Wagner, 2014). Tyto regenerační projekty, které nabízejí nový veřejný prostor pro znalostní komunity ve starých průmyslových zónách nebo v blízkosti centra města, podporují političtí představitelé měst (Carvalho, 2013). KBUD tedy rozlišuje nové procesy, které se pokoušejí pracovat na znalostní budoucnosti měst (Perry a May, 2015).

Vedle politického cíle podporujícího návrat znalostních lokalit do města byl hlavní argument spojen s novými požadavky na kvalitu a množství fyzického prostoru (van den Berg, 1987; Katz a Wagner, 2014). S rozšiřováním digitální platformy a současnou technologickou revolucí, která je „mnohem méně o vytváření infrastruktury, ale o aplikaci technologie do tradičních průmyslových odvětví“, jsou dnes požadavky na množství prostoru nižší (Katz a Wagner, 2014: 7).

Zadruhé se předpokládá, že k vytváření sítí, výměně znalostí a formám spolupráce vedoucím k produkci inovací lze snadno dosáhnout v lokalitách s více městskou atmosférou než v izolovaném tichém a klidném prostředí (Morgan, 2007) zejména díky uznání, že „znalostní ekonomika se neomezuje pouze na technologickou oblast“ (Carvalho, 2013: 23). To souvisí zejména s přímým kontaktem a fenoménem otevřené inovace. Model produkce znalostí, založený na poréznějších hranicích mezi aktéry, otevřeně generuje nové nápady a komercializuje je buď interně ve firmě, nebo externě, např. prostřednictvím start-upů (Chesbrough, 2003).

Zatřetí, městský obrat je posílen prostorovými preferencemi nových generací mladých „nezadaných“, a zejména pak fenoménem kreativní třídy (Florida, 2005). Asheim a Hansen (2009) však zdůrazňují, že zatímco zejména odvětví symbolické znalostní základny (například média, móda, design, hudba) těží z městského prostředí, analytická znalostní základna zaměřená na využívání znalostí se liší v geografických preferencích.

Posledním faktorem je zapojení různých aktérů včetně jejich preferencí do dalšího rozvoje výzkumu a vývoje (Carayannis a Campbell, 2009; Pancholi a kol., 2017; Zhang a Wu, 2019). Výzkumné ústavy a univerzity, místní samosprávy i národní nebo regionální vlády, realitní instituce, firmy, inkubátory a finanční instituce a investoři se zapojují do rozvoje znalostních lokalit.

Shrnu-li zjištění, tabulka 3.1 rozlišuje charakteristiku dvou typů lokalit výzkumu a vývoje: suburbánní a postsuburbánní. Suburbánní typ lokality je charakterizován lokalizací na „zelené louce“ nebo na okraji města, kde lze pokračovat v procesu produkce znalostí, pouze pokud budou odněkud přeneseny stávající znalosti a aktéři zapojení do procesu.

To samozřejmě přichází s potřebou budovat nové zastavěné prostředí vyžadující určitou částku veřejných investic a zásadní potřebou vytvářet komunikační sítě, kooperativní nebo dodavatelské sítě a obchodní vztahy. Naproti tomu postsuburbánní typ slouží k posílení a maximálnímu využití již zabudované znalostní dynamiky. Potřeba přenosu znalostí a zúčastněných aktérů je minimální, pravděpodobně jako potřeba obnovy sítí. Cílem je prohloubit integrované sítě a vztahy a přilákat nové. Na druhé straně i tento typ lokality musí investovat do rozvoje fyzického prostředí, ale spíše v duchu regenerace starého prostředí nežli budování nového.

Tabulka 3.1: Typologie znalostních lokalit podle efektu veřejných investic

Typ lokality	<i>Suburbánní typ</i>	<i>Postsuburbánní typ</i>
Umístění v urbánním systému	Okraj města, na zelené louce	Vnitřní město, revitalizovaná městská zóna, či město v polycentrickém systému regionu
Původ znalostí	Přesun znalostního procesu	Posílení existujícího znalostního procesu
Očekávání místních aktérů	Koncentrování výzkumných aktivit a firem Přitažení kvalitních lidských zdrojů Nová image	
Požadavky na materiální a institucionální zdroje	Konstrukce zastavěného prostředí; budování nebo přenos sítí a obchodních vztahů	Regenerace zastavěného prostředí; navazování na stávající sítě a obchodní vztahy
Efekt	Ekonomický růst lokality, region, státu	

Zdroj: vlastní vypracování podle rešerše literatury

Diskuzí literatury z této kapitoly s empirickými poznatky realizace dvou vybraných konceptů chce dizertace odpovědět na druhou a třetí výzkumnou otázku, jak se realizací konceptů metropolitního regionu a znalostní lokality proměňuje urbánní a institucionální prostor ve funkčním regionu Prahy (VO2) a zda jsou veřejné politiky performativní a daří se jejich naplňováním dané koncepty zhmotnit v reálném rozvoji měst a regionů (VO3).

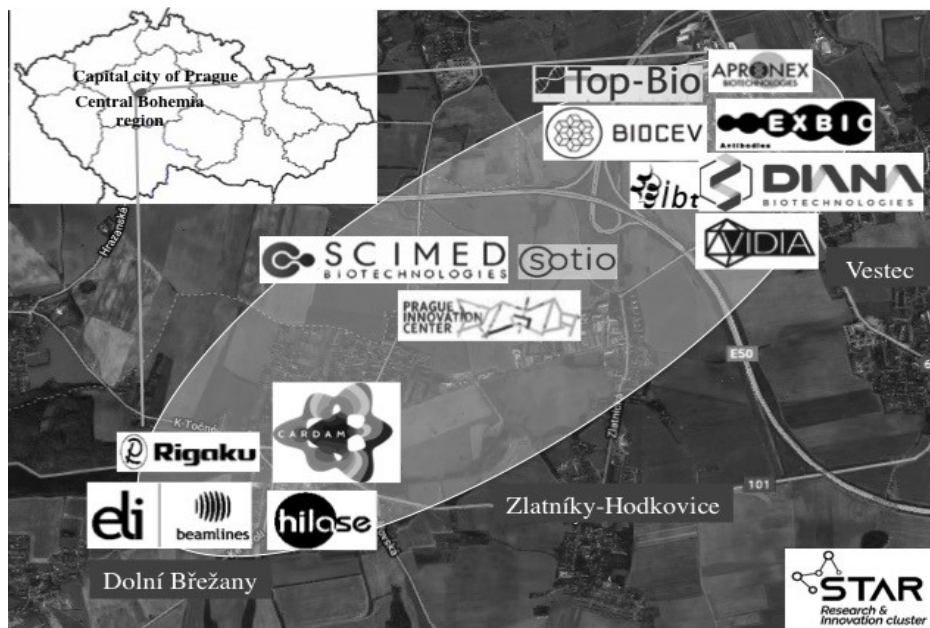
4 Zkoumání vzniku konceptů „znalostní lokalita“ a „metropolitní region“

Předložený empirický materiál je založen na dvou longitudinálních studiích: (1) znalostní a urbánní dynamiky v okrajových částech Prahy v letech 2015 až 2019 a (2) metropolizační dynamiky v Pražském metropolitním regionu započaté implementací Integrovaných územních investic nástrojem ITI politiky soudržnosti EU 2014–2020.

První případová studie podrobně popisuje vznik a vývoj nové znalostní lokality na jižním předměstí Prahy ve Středočeském kraji: Star Cluster pokrývající 6 km² na území obcí Dolní Břežany, Vestec a Zlatníky-Hodkovice (viz Obrázek 4.1). Tato lokalita byla vybrána pro svou jedinečnost: jedná se o spontánní oblast výzkumu v metropolitním regionu hlavního města s již hmatatelnými ukazateli úspěchu (například vědecké výstupy, počet výzkumných pracovníků žijících v těchto vesnicích, rozvoj městského prostředí a infrastruktury či instalace soukromých společností s vlastním výzkumem) a v současné době zkoumá další možnosti rozvoje.

Druhá případová studie se zaměřuje na formování Pražského metropolitního regionu v rámci implementace ITI (viz Obrázek 4.2). Tento případ je ilustrativní, vzhledem k historickému kontextu socialistického plánování, a protože proces institucionalizace nutně zahrnuje několik úrovní správy: Evropská unie, národní vláda, kraj Hlavní město Praha (střední část metropolitního regionu), Středočeský kraj (prstenec metropolitního regionu) a jednotlivé obce. Sledování praktik aktérů proto dovoluje pozorovat, jak aktéři v praxi čelí sladění zájmů vertikálně (top-down a bottom up) ale i horizontálně—mezi dvěma administrativně nezávislými, ale funkčně propojenými sociálně-prostorovými entitami, které tvoří metropolitní oblast, kraj Hlavní město Praha a Středočeský kraj.

Obrázek 4.1: Star klastr

Zdroj: Převezato z Coblenca (2021)

Obrázek 4.2: Pražský metropolitní region pro potřeby ITI 2014-2020

Zdroj: IPR Praha (2016a)

U obou studií jsem vycházela ze společné strategie ke sběru dat a jejich následné analýze. Nicméně, při vlastním sběru dat docházelo k mírným nuancím v závislosti na dostupnosti primárních a sekundárních dat. Následující dvě části jsou stručným představením společné strategie, která je ve větším detailu každé studie rozpracovaná v jednotlivých publikacích Coblence (2021) a Coblence a Sýkora (2021).

4.1 Sběr dat

Využitím různých kvalitativních metod bylo cílem nejdříve sesbírat sekundární data—novinové články, tiskové zprávy, informace z webových stránek, propagační materiály včetně audio či video materiálu (Youtube či rozhovory v rádiu), strategické a politické dokumenty. V případě Staru se v rozmezí let 2015-2019 podařilo nashromáždit cca 250 vzorků (viz Tabulka 4.1).

Tabulka 4.1: Seznam dokumentů pro analýzu Staru a podrobnosti o datech

Typ dokumentu	Popis dat
<i>Webové stránky</i>	Obsah webových stránek výzkumných institucí, obcí a firem, EU a MŠMT
<i>Tisk</i>	60 článků & tiskových zpráv
<i>Promo materiál</i>	99 Star video prezentací & audio nahrávek 12 CzechInvest promo materiálů
<i>Strategické a politické dokumenty</i>	3 analytické reporty Středočeského inovačního centra (SIC) Obecní strategické plány (123 stran) Regionální inovační strategie Středních Čech a projektová dokumentace Strategie rozvoje regionu Star Operační program věda a výzkum pro inovace Národní plán udržitelnosti II ESFRI Road map a Cestovatelská mapa výzkumných infrastruktur ČR

Zdroj: Upraveno podle Coblence (2021)

Skrze novinové články bylo mým cílem identifikovat významy, které jsou s lokalitou a s novými centry spojovány ve veřejném diskurzu. Webové stránky, propagační materiál organizace Star a jednotlivých center, firem aj. naopak byly shromažďovány proto, aby bylo možné sledovat, zda a jak

tito aktéři aktivně vytváří Star identitu a skrze co konkrétně. Administrativní, strategické a jiné materiály ostatních institucí byly cíleny proto, abych mohla odhalit, jak se Staru daří prosazovat svou existenci navenek.

V případě Pražského metropolitního regionu, jsem shromáždila 28 evropských, národních a regionálních dokumentů týkajících se regionální politiky a územního plánování, k analýze jejich role při realizování PMR (viz Tabulka 4.2). Sběr údajů byl rovněž navržen tak, aby obsáhl dvě programová období—2007–13 a 2014–20—aby bylo možné sledovat performativní cestu Politiky soudržnosti 2014-2020 při realizaci konceptu metropolitního regionu a zdůraznit tak jeho implementaci prostřednictvím nástroje ITI. Zatímco analýza těchto dokumentů poskytla kontextový obraz, důraz na přístup přes praktiky si vyžádal sběr dalších sekundárních dat, které by mi pomohly odhalit, jak zúčastnění místní aktéři jednají za účelem realizace cílů ITI. Zvolila jsem zápisy jednání aktérů ITI na místní i národní úrovni: celkem 30 sad zápisů od roku 2016 do roku 2018, včetně osmi ze zasedání Řídícího výboru ITI, 17 sad hodnocení pracovních skupin a pět souborů minut z Národních stálých konferencí (viz Tabulka 4.3).

Tabulka 4.2: Seznam dokumentů použitých v analýze PMR

Územní úroveň	Název dokumentu	Období
<i>Evropská Unie</i>	Regulace EU č. 1301/2013	2014–20
	Komunikace Evropské Komise č. 490	2014–20
	ITI Manuál	2014–20
<i>Česko</i>	Partnerská dohoda pro programové období 2014–2020	2014–20
	Národní dokument k územní dimenzi	od 2014
	Strategie regionálního rozvoje ČR	2014–20
	Strategie regionálního rozvoje ČR	2007–13
	Integrovaný regionální operační program	2014–20
	Politika územního rozvoje ČR	2008–15
	Politika územního rozvoje ČR	od 2015
	Metodický pokyn pro využití integrovaných nástrojů	2014–20
<i>Kraj Hl. m. Praha</i>	Strategický plán hl. m. Prahy, aktualizace 2016	2016–30
	Strategický plán hl. m. Prahy, aktualizace 2008	od 2008
	Program realizace strategického plánu	2009–15
	Zásady územního rozvoje kraje Hl. m. Praha 2009	2009–14
	Zásady územního rozvoje kraje Hl. m. Praha, aktualizace 2014	od 2014
	Operační program Praha pól růstu	2014–20
	Usnesení zastupitelstva Prahy č. 39/29	od 2018
<i>Středočeský kraj</i>	Program rozvoje Středočeského kraje	2014–20
	Program rozvoje Středočeského kraje	2007–13
	Zásady územního rozvoje Středočeského kraje 2011	2011–16
	Zásady územního rozvoje Středočeského kraje, aktualizace 2016	od 2016
<i>Pražský metropolitní region</i>	Integrovaná strategie pro ITI Pražské metropolitní oblasti	2016–23
	Operační manuál držitele ITI (verze 1.4)	od 2014
	Plán udržitelné mobility	od 2017
	Mid-term evaluace realizace integrované strategie pro ITI Pražské metropolitní oblasti	2014–20
<i>Města ČR</i>	Brněnská deklarace	prosinec 2017
	Poziční dokument statutárních měst ČR	březen 2018

Zdroj: Převzato z Coblenca a Sýkora (2021), přeloženo

Tabulka 4.3: Seznam a detaily o zápisech

Typ zápisu	Popis dat
ITI pracovní skupiny	Zápisy ze 17 tematických pracovních skupin v letech 2017 a 2018
ITI Řídící výbor	Zápisy z osmi zasedání v letech 2016, 2017 a 2018
Národní stála konference	5 prezentací (včetně podkladů) pro jednání v letech 2017 a 2018

Zdroj: Převzato z Coblenca a Sýkora (2021), přeloženo

Druhá fáze sběru dat byla zaměřená na primární data získaná během polo-strukturovaných rozhovorů a případných pozorování v terénu. V případě Staru, sběr těchto dat proběhl ve čtyřech etapách: únor až březen 2017, říjen 2018, duben 2019 a únor 2020, kdy se podařilo realizovat celkem 22 rozhovorů v rozmezí 45 minut až dvou hodin (viz Tabulka 4.4). Informátoři byli vybráni tak, aby přiblížili, jak je lokalita vnímána a produkována v jejich každodenních aktivitách.

Ve studii Pražského metropolitního regionu bylo realizováno celkem 8 rozhovorů v rozmezí let 2017-2019 s respondenty, kteří se aktivně podíleli na implementaci nástroje ITI, aby mohli osvětlit, jakým způsobem se k implementaci přistupovalo a co konkrétně se dělalo, a to na národní a krajské úrovni (viz Tabulka 4.5). Některé z těchto rozhovorů byly opakovány, aby bylo možné sledovat dynamiku vývoje implementace ITI (například, rozhovory s pražským ITI manažerem, který je v pravidelném kontaktu se všemi zúčastněnými stranami; či se zástupci Ministerstva pro místní rozvoj České republiky).

Tabulka 4.4: Seznam rozhovorů a podrobnosti o respondentech ve Star

Typ respondenta	Počet rozhovorů (respondentů)	Pracovní pozice respondenta
STAR zaměstnanci	5 (3)	Ředitel Předseda správní rady (*2) Marketingový manažer (*2)
Veřejné instituce	6	Starosta Dolních Břežan Ředitel oddělení (Středočeské inovační centrum) Analytik (Středočeské inovační centrum) Vedoucí regionálního rozvoje Středočeského kraje Projektoví manažeři (CzechInvest divize Praha a Střední Čechy)
Výzkumná centra	7 (4)	BIOCEV – ředitel, tiskový mluvčí (*2) ELI & HiLase – projektový manažer (*2) Ph.D. studenti
Firmy	4	Ředitelé a vrcholní manažeři – (Rigaku, Vidia, Scimed Biotechnologies, Diana Biotechnologies)

Zdroj: Převzato z Coblenca (2021), přeloženo

Tabulka 4.5: Seznam a detaily o zápisech

Typ respondenta	Počet rozhovorů (respondentů)	Pracovní pozice respondenta
Ministerstvo regionálního rozvoje	2 (1)	Vedoucí oddělení urbánní politiky (*2)
ITI výkonný tým	2 (1)	Manažer (*2)
Členové Řídícího výboru ITI PMR	4 (3)	Vedoucí ekonomického a regionálního rozvoje, evropských fondů a rozvoje venkova ve Středočeském kraji Vedoucí regionálního rozvoje Středočeského kraje Vedoucí oddělení pro plánování dopravy v Praze (*2)

Zdroj: Převzato z Coblenca a Sýkora (2021), přeloženo

4.2 Analýza dat

Analýza byla zaměřena na porozumění praktikám aktérů, pomocí nichž se vytvářejí nové významy. Použila jsem hermeneutický interpretační přístup (Kronick a kol., 1997) s cílem získat hluboké porozumění empirickému materiálu a nalézt význam v kontextu, ve kterém vznikl. K analýze různých primárních a sekundárních dat jsem použila manuální kvalitativní analýzu obsahu, která byla prováděna nepřetržitě, neboť první fáze analýzy byla časově náročná—vyžadovala pečlivé čtení. Analýza dat byla tedy prováděna souběžně se sběrem dat.

Analýza byla navržena ve třech etapách. První fáze měla za cíl identifikovat významy (diskurzivní, materiální a symbolické elementy). Toho bylo dosaženo pomocí pečlivého čtení a kódování. Druhá fáze vycházela z opakovaného čtení a druhé sady kódování hledající textové elementy, které by informovaly o jednotlivých aktivitách zúčastněných aktérů—co dělali, rozhodli, změnili. Výsledkem první a druhé fáze analýzy byl seznam významů a aktivit, se kterými se pojili určití aktéři. Třetí a poslední fáze analýzy spočívala v organizaci a seskupení aktivit do shluků, které tematicky tvoří jednotlivé praktiky. Inspirací pro shlukování aktivit do praktik byl koncept institucionální práce (Lawrence a Sudabby, 2006; Ziestma a Lawrence, 2010). V případě realizace znalostní lokality Star jsem identifikovala tři praktiky: (1) místní zakořeňování, (2) podporování městských a znalostních dynamik a (3) vytváření smyslu. Například, na začátku vývoje Staru, klíčové aktivity místních aktérů zahrnovaly „shromažďování aktérů“, „představování si regionálního klastru“, „využívání příležitosti“ a „organizování komunikačních platforem“ (viz Tabulka 4.6). Seskupila jsem tyto aktivity do praktiky označené jako „místní zakořeňování“, protože všechny stály za aktivací územní spolupráce, objasnění cílů a založení organizace klíčovými aktéry. U realizování Pražského metropolitního regionu jsem identifikovala pět praktik: (1) obhajování, (2) rámování, (3) přizpůsobování, (4) implementování a (5) hodnocení. Například, v rané fázi institucionalizace mezi klíčové činnosti aktérů patřilo „prosazování

integrovaných strategií“, „navrhování ITI jako relevantního nástroje“, „poradenství o přenesení odpovědnosti“ nebo „lobování za legislativní podporu“ (viz Tabulka 4.7). Tyto aktivity jsem seskupila do praktiky označené jako „obhajování“, která stojí za podporou využívání konceptu metropolitního regionu klíčovými aktéry a za použití souvisejících nástrojů, jako je ITI.

Tabulka 4.6: Place-making praktiky a související aktivity

Praktiky	Místní zakořeňování	Podporování městských a znalostních dynamik	Vytváření smyslu
Související aktivity	Shromažďování aktérů	Investování sil do rozvojových projektů	Spojení se se znalostní komunitou
	Představování si regionálního klastru	Strategizování územního plánování	Organizování pravidelných setkání
	Využívání příležitosti	Zlepšování fyzického prostředí	Zapojení členů do fungování Star
	Organizování komunikačních platforem	Reagování na poptávku po dalších službách Překonávání prostorových nástrah a limitů	Propagování Star Zvaní a udržování kontaktu s ostatními úrovněmi

Zdroj: Převzato z Coblenze (2021), přeloženo

Tabulka 4.7: Institucionalizační praktiky a související aktivity

Praktiky	Obhajování	Rámování	Přízpůsobování	Implementování	Hodnocení	Znovu obhajování	Znovu rámování
Související aktivity	Zaměření na funkční oblasti	Definování centrálních měst metropolitních oblastí	Spolupracování a vytváření kompromisů	Spojování klíčových aktérů	Hodnocení zakořenění ITI	Lobování za národní legislativní podporu	Učení se z implementace pro obnovení strategie
	Podporování integrovaných strategií	Definování národního rámce pro nástroj ITI	Přízpůsobení role držitele ITI a organizační struktury	Překonávání administrativních bariér	Identifikování slabin	Informování širšího publika	Sjednocení metodologie vymezení území
	Navrhování ITI jako relevantního nástroje	Posílení postavení držitele ITI	Najmutí ITI manažera	Pracování v tematických skupinách	Integrace metropolitní spolupráce do plánování měst a regionů		
	Lobování za přenesení odpovědnosti na úroveň města	Definování organizační struktury	Podpora partnerství & komunikačních kanálů	Tvoření důvěry			
		Sjednocení integrovaného strategického rámce	Identifikování potřeb				
		Navržení komunikační platformy	Pojmenování území				

Zdroj: Převzato z Coblenca a Sýkora (2021), přeloženo

5 Případová studie: Realizace konceptu znalostní lokalita

5.1 Place-making proces

Nedávný výzkum zaměřil svou pozornost na fenomén „place-making“ a na otázku, jak může takové vytváření míst přeměnit městské „lokality se znalostní infrastrukturou“ na skutečné „znalostní lokality“. (Yigitcanlar a kol., 2016, Pancholi a kol., 2015, 2017, 2019; Esmaeilpoorarabi a kol., 2018). Literatura naznačuje, že hlavní podíl na vytváření „znalostní lokality“ spočívá ve vytvoření a zhmotnění jejich jedinečné symbolické hodnoty (Yigitcanlar a kol., 2016; Pancholi a kol., 2015, 2019). Poskytuje se tak společná identita a nezbytná správa, obchodní, prostorové a sociální prostředí pro firmy a znalostní pracovníky (Pancholi a kol., 2015). Yigitcanlar a kol. (2016) rovněž zdůrazňují proces vytváření značky, který je spojený s územním plánováním a s podporou systému produkce znalostí (viz také Carvalho a van Widen, 2017). Van Assche a kol. (2020) v podobném duchu dokonce uspořádali speciální číslo věnující se úzkým vazbám mezi územním plánováním a místem, a to jak v teorii, tak v praxi. Tento proud výzkumu umožňuje lepší pochopení facilitátorů a dimenzí procesu place-making: identifikuje čtyři dimenze (management, firmy, prostor a lidé), které je třeba zohlednit ve strategii vytváření míst.

Place-making je však více než jen prostorový proces, kdy se jednotlivci lokalizují na daném místě za účelem využití některých místních externalit. Rota a Salone (2014) rozvíjí jaké vztahy existují na cestě k místu: individuální a kolektivní zkušenosti, reprezentace a záměry se stávají „motory transformace místa“ (s. 7), díky nimž si jednotlivci rozvíjejí pocit sounáležitosti (například Castillo, 2014), a následně si přivlastňují a upravují význam a identitu místa (například Buckman, 2016).

Aktéři v daném místě mohou skrze place-making proměnit prostor se znalostními aktivitami v konkrétní místo znalostní lokality, jelikož mu připíší takový význam. Tuan (1977) ve své práci zohlednil fakt, že místa

jsou produktem lidských konceptualizací a zážitků umístěných do konkrétního fyzického prostředí. Massey (1997) uvažuje místo jako produkt různých sociálních procesů a jejich křížovatek vytvářejících jeho identitu. Nakonec, místo je v literatuře uvažováno také jako komplexní průnik zkušeností lidí, širšího socio-prostorového kontextu a představitosti (Lefebvre, 1984; Soja, 1996; Pancholi a kol., 2015). Place-making tak byl postupně vnímán jako organizovaný proces vytvářející nový obraz místa, vyvolávající specifické významy pro jednotlivce a organizace a vzájemně je propojující. Pro Pierce a kol. (2011) je place-making realizovaný klíčovými aktéry a institucemi označuje jaké významy místa jsou performativní. Tento proces je proto podmíněn sociální komunikací a vyjednáváním. Zahrnuje interakce mezi různými aktéry, jako jsou lidé, instituce a systémy, které jsou sociálně, politicky a ekonomicky propojeny. Podle těchto autorů je vytváření významu či symbolické hodnoty je klíčová aktivita.

5.2 Výzvy spojené s děláním znalostních lokalit

Literatura zdůrazňuje několik faktorů a výzev, které stojí za rozvojem znalostních lokalit. Dynamika produkce znalostí, rozvoje měst a změn režimů ukázala tři hlavní posuny ve faktorech lokalizace činností výzkumu a vývoje. První posun se týká prostorových potřeb, cen pozemků a role hustoty a blízkosti. Druhý posun je založena na spojitosti procesu produkce znalostí—inovační model—a potřeb znalostních pracovníků a poslední třetí posun ztělesňuje institucionální a sociální prostředí a demografické změny. Tyto posuny osvětlily cíle zúčastněných aktérů, kteří se v současné době podílejí na vytváření městského životního a pracovního prostředí. Například, za účelem přechodu ze „sterilního prostředí“ replikací Silicon Valley (Charles, 2014: 84) se dnes veřejné strategie zaměřují na budování „kolektivních znalostních fondů, z nichž může řada různých průmyslových odvětví čerpat na podporu svých inovačních procesů a konkurenceschopnosti“ (Benneworth a kol., 2015: 288). Města se pohnula od nerealistických cílů, jako „stát se dalším

Silicon Valley“ nebo investovat do nákladné infrastruktury (další sportovní stadion, kongresové centrum nebo zařízení pro divadelní umění) a raději „staví na charakteristických výhodách různorodých míst“ (Katz a Wagner, 2014: 4). Jelikož se znalostní aktivity chovají jako technologická platforma a zařízení pro přenos technologií, představují nástroj pro územní soutěž a ekonomický zisk (Cheshire a Malecki, 2004) stejně jako nástroj pro městskou regeneraci vytvářející centrální znalostní lokality pro daný městský region (Beneworth a kol., 2015). Podle stávajícího výzkumu můžeme předpokládat, že aktéři, kteří mají v úmyslu přeměnit kolokaci znalostních aktivit v rané fázi na „znalostní lokalitu“, musí ve skutečnosti řešit tři dimenze—nebo tři výzvy—vytváření míst.

Za prvé, vytváření znalostních lokalit vyžaduje koordinaci kolektivních akcí aktérů. Opustilo se od politických plánů, které vytvářely spíše takzvané katedrály v poušti (Massey, 1984). Naopak se vyzdvihuje, že znalostní lokality stále více vznikají ve spolupráci množství různých aktérů (Carayannis a Campbell, 2009), kde nefiremní aktéři hrají stejně důležitou roli jako firemní aktéři (Vale a Carvalho, 2013; Zhang a Wu, 2019; Hassink a kol., 2019). Literatura zdokumentovala, že pro vznik znalostní lokality je klíčové propojení agency veřejného sektoru (vlád, institucí, politik) a znalostně produkčního sektoru (univerzity, firmy, výzkumná centra aj.) (Pancholi a kol., 2017; Carvalho a van Winden, 2017). Tito autoři tvrdí, že vznik znalostní lokality může být sice zpočátku spojen se systémy plánování a politik (jako jsou plánovací předpisy, správní postupy, postupy spolupráce, politika financování) v dané oblasti. Tyto systémy mají potřebné zdroje (pozemkové, finanční, legitimní a mocenské) a vznik místa je často součástí jejich agendy (Vale a Carvalho, 2013). Jakýkoli další rozvoj umístění znalostí však závisí na zapojení výrobně-inovačního systému a jeho zdrojů: mobilita pracovních sil v regionu v rámci stejných nebo souvisejících odvětví; přelévání znalostí prostřednictvím sociálních a obchodních sítí spojené s určitou formou blízkosti; a vedlejší produkty odvozené od znalostního dědictví a rutinních procesů mateřské organizace (Carvalho a van Winden, 2017). Z toho důvodu musí aktéři při place-makingu čelit potřebě vytvořit si formu

agency, aby udrželi tyto interakce a zároveň koherentně zahrnuli činnosti různých aktérů—agency pozorována rovněž v regionální inovační politice (Henderson, 2020). Tito místní aktéři se vyznačují svou vzájemnou nerozdělitelností (Latour, 1987) a jejich společné úsilí nakonec vede k produkci a oběhu inovací.

Druhá výzva při vytváření znalostní lokality úzce souvisí s městským plánováním: držet krok s prostorovými potřebami znalostních aktérů. Literatura zdokumentovala „městský obrat“ v umístování znalostních lokalit, který staví na prostorových potřebách těchto aktérů (například Farhangi, 2013; Frenkel a kol., 2013; Chica, 2016) či obecněji se zaměřuje na proces městského rozvoje, který ovlivňuje a vytváří znalostní dynamiky (Skytt-Larsen a Winther, 2015; Yigitcanlar a kol., 2016; Zhang a Wu, 2019). Znalostní činnosti jsou rovněž spojovány s vyvoláním procesů metropolizace nebo regionalizace (Münter a Volgmann, 2014). Esmaeilpoorarabi a kol. (2018: 17) analyzovali prostorové formy různých úspěšných znalostních lokalit a následně zdůraznili několik klíčových praktik souvisejících s územním plánováním: výběr míst, která jsou dobře napojena na centrální obchodní čtvrti a univerzity; respektování přírodního a umělého prostředí; vyhýbání se rozrůstání; formování městské struktury zaměřené na lidi; poskytování jedinečného, rozmanitého a vysoce kvalitního městského a architektonického řešení; dodržování plánu rozvoje veřejného a soukromého sektoru; nabízení nejmodernější infrastruktury; vytvoření dynamické úrovně ulice; a nabízení bezpečného a zabezpečeného prostředí. Tvrdí však také, že řešení prostorových potřeb aktérů znalostí by mělo být považováno za dynamický a trvalý proces. Tvůrci míst neustále potřebují navrhovat, přizpůsobovat a re-designovat prostory, aby poskytli prostředí pro podporu procesů produkce a oběhu znalostí.

Design prostoru určuje vzorce chování a sociální interakce (Yigitcanlar a kol., 2016). O to náročnější je vytvořit funkční design v předměstském prostředí, kde se s place-makingem nepočítalo ve všech fázích rozvoje lokality (Pancholi a kol., 2015). Třetí výzva se proto týká hmotných i nehmotných zkušeností aktérů znalostních lokalit. Výzkum

ukázal jak place-making přispívá ke vzniku místních sociálních sítí (Skytt-Larsen a Winther, 2015) a místních komunit (Benneworth a Ratinho, 2014), které jsou důležité pro udržování znalostních dynamik. Place-making by se neměl zaměřit jen na vznik funkčního designu, ale i na manažerské a reklamní aktivity a aktivity formující komunitu. Pancholi a kol. (2015) identifikovali čtyři klíčové rysy prostředí: (1) podpůrné a přístupné prostředí pro správu a management, (2) pulsující ekonomické prostředí vybízející ke spolupráci, (3) živé, otevřené a kreativní fyzické prostředí a (4) sociální či komunitní prostředí, které nabízí dění a události. Jinak řečeno, pokud bude strategie place-makingu zaměřená na tyto činnosti, povede se vytvořit prostředí odpovídající konceptu znalostní lokality. Jedině tak přispěje place-making k organizaci sociálního prostředí, ve kterém dochází k interakcím mezi znalostními aktéry. Tyto činnosti například utvářejí „hustotu“ znalostních pracovníků a pracovních míst, nechávají ocenit a dále vyvíjet kulturní a symbolické potenciály, posilují sociální a obchodní interakce mezi aktéry díky existenci takzvaných „třetích prostor“, podporují rozmanitost lidí, myšlenek a životních stylů a propagují význam místa zvýrazněním jeho autentičnosti (Esmaeilpoorarabi a kol., 2018). V procesu place-makingu jde tedy o poskytnutí takových podmínek, aby se znalostní aktéři ztotožnili s lokalitou skrze zážitky v ní prožité a tím dále aktivně budovali význam tohoto místa—znalostní lokality.

Tato případová studie odkrývá, pomocí jakých praktik aktéři place-makingu vytváří znalostní lokalitu a jak se různí aktéři podílejí na řešení výzev, kterým čelí realizace konceptu znalostí lokality v předměstských oblastech.

5.3 Znalostní lokalita Star Cluster

Star je nezisková organizace založená v roce 2014 z iniciativy starosty Dolních Břežan. Hlavním spouštěčem, který vedl k vytvoření Star, bylo nekoordinované rozhodnutí tří veřejných výzkumných infrastruktur (ELI Beamlines, HiLase a Biocev) usídlit se v této oblasti. Tento exogenní

faktor vedl ke koncentraci veřejných investic do této oblasti ve výši 10 miliard Kč. Všechny tyto projekty jsou součástí Evropského strategického fóra pro výzkumné infrastruktury (ESFRI). ELI Beamlines⁹ (ELI) je mezinárodní projekt laserové vědy v ESFRI mapě. Od své inaugurace v roce 2006 v Paříži bylo do projektu zahrnuto 40 laboratoří z 13 členských zemí EU¹⁰. Projekt funguje na principu „open lab“ a jeho cílem je provozovat nejintenzivnější laserový systém na světě, který bude dostupný jak akademické, tak byznys komunitě z celého světa. Zatímco ELI se zaměřuje na základní výzkum laserů, HiLase se zaměřuje na aplikovaný výzkum¹¹ jako jsou návrhy a vývoj laserových technologií s průlomovými technickými parametry (například vysoké opakující se frekvence) a poskytování moderních laserových zařízení průmyslovým odvětvím a výzkumným centřům (včetně ELI) po celém světě. Poslední Biocev je biotechnologické a biomedicínské výzkumné centrum. Od prosince 2009 je Biocev členem celoevropské sítě výzkumných infrastruktur „Infrafrontier“. V roce 2010 se centrum stalo členem konsorcia Euro-BioImaging a následně sítě Instruct (Evropská infrastruktura pro integrovanou strukturní biologii) v roce 2011.

Umístování center bylo charakterizováno „hnízděním v blízkosti“. Biocev byl založen ve Vestci, který je blízko Akademie věd v Praze-Krči, a těží z blízkosti několika biotechnologických spin-off firem jako je ExBio Praha či Vidia, které jsou v této lokalitě už dobře etablované. Založení ELI Beamlines a HiLase v Dolních Břežanech bylo naopak způsobeno sociální blízkostí starosty a Fyzikálního ústavu, mateřské instituce těchto dvou center. *„Studoval jsem laserovou fyziku a jsem v kontaktu se svými spolužáky. Můj kolega jednou zmínil, že hledá prostor kolem Prahy [který by byl] vhodný pro stavbu vědeckého centra. [...] a my jsme shodou okolností*

---

⁹ ELI Beamlines je jednou ze tří součástí ELI (Extreme Light Infrastructure) pan-Evropského projektu.

¹⁰ Prof. Mourou, zakladatel projektu ELI, získal v roce 2018 Nobelovu cenu za fyziku společně s prof. Strickland.

(<https://www.nobelprize.org/prizes/physics/2018/summary/>).

¹¹ V poslední době se HiLase centrum zaměřuje rovněž na základní výzkum—nová prioritní osa, kterou chce do budoucna dále rozvíjet. „Klademe důraz na aktivní politiku kombinující excelence v základním výzkumu s technologickým vývojem za účelem získání znalostí a inovací“ (HiLase, 2018: 7).

měli možnou oblast v územním plánu“ (rozhovor se starostou). Když bylo jasné, že se tato tři výzkumná centra budou v této oblasti nacházet, byl zahájen také soukromý projekt InnoCrystal—Pražské inovační centrum. Budova o rozloze 3000 m² se skládá z kanceláří, coworkingových kanceláří, laboratoří a start-upového inkubátoru věnovaného obchodním projektům v oblasti biologických věd. Investice byla umístěna do průmyslové zóny Zlatníky-Hodkovice mezi Dolními Břežany a Vestcem a zahájena na začátku roku 2015.

Usídlení těchto znalostních aktérů v této oblasti spolu s politickou vůlí zachovat nezastavěné plochy pro aktivity související s fyzikou, biotechnologií a medicínou vyústilo k založení organizace Star. Spustil se tak řetězec postupných rozhodnutí a aktivit, které přispěly k nastartování dynamiky této znalostní lokality. V následující části jsou představeny tři praktiky, díky nimž různí aktéři dokázali přimknout této prostorové koncentraci znalostních aktivit význam a vytvořit tak znalostní lokalitu.

Místní zakořeňování

Tato praktika dokumentuje aktivity aktérů (viz Tabulka 4.6), které odstartovaly spolupráci v území, které formují komunitu Star, definují priority a obavy a institucionalizují Star jako organizaci.

V momentě rozhodování o umístění výzkumných center volení zástupci Středočeského kraje neměli kapacitu ani politický drive na koordinaci budoucího vývoje v této oblasti. Regionální strategie podpory výzkumu v té době ještě neexistovala. V té době se česká národní politika vědy a výzkumu začínala regionalizovat a teprve následně uložila krajům jako povinnost vytvoření regionálních inovačních strategií (RIS3). Starosta Dolních Břežan byl v té době zvoleným zástupcem do zastupitelstva Středočeského kraje a prosazoval tam tuto novou agendu. V důsledku těchto okolností se starosta Dolních Břežan stal nejen prostředníkem Fyzikálního ústavu, ale rovněž klíčovou postavou pro vytvoření této znalostní lokality. Vedený vůlí chopit se příležitosti začal starosta se svou kolegyní přemýšlet o budoucím regionálním klastru: *“ Představovalo to velký potenciál pro region a bylo třeba jej řídit. [Obávali jsme se], že*

do okolních oblastí vhodných pro investice dorazí něco zcela neslučitelného s těmito vědeckými ústavami.“ (rozhovor). Spolu s dalšími dvěma starosty a budoucí ředitelkou Star začal starosta Dolních Břežan vyjednávat a shromažďovat skupinu osobností české vědy a byznysu, kteří by se mohli podílet na řízení rozvoje oblasti.

Jakmile se tito aktéři dali dohromady, vznikla lokalita Star jako organizace. Její struktura sdružuje různé aktéry, například zástupce jednotlivých výzkumných institucí (ředitele soukromého projektu, starosty a další zajímavé osobnosti) a umístila je do několika platforem (poradní výbor a správní rada, pracovní tým a platforma pro starosty), kde se pravidelně setkávají. Díky tomu se Star dostal jak do podvědomí, tak do agendy těchto aktérů. Jednou ročně se schází správní rada, jejímž prvotním cílem byla diskuse a rozvoj sdílené vize pro Star. V současné době je jejím cílem udržovat krok s vyvíjejícími se potřebami a očekáváními znalostní komunity. *„Rada shromažďuje představy o tom, co se od Star očekává, jak by se to mělo dále rozvíjet. Poslední setkání bylo o tom, co by mělo být dalším krokem po první fázi, kdy jsme o sobě dali vědět. Bylo důležité o tom diskutovat, aby všichni věděli a měli stejná očekávání“* (rozhovor s ELI manažerem). Při vyjednávání o významu, smyslu a roli Staru tato setkání zároveň posilují prožívání Star.

Pracovní tým představuje výkonný orgán společnosti Star. Skládá se ze tří dobře zakořeněných lidí v různých výzkumných institucích a obcích Star: předseda Star, ředitel Star a marketingový ředitel. Setkávají se každý týden, aby diskutovali o novinkách z regionu a pokračovali v aktuálních projektech, jako je organizování akcí. *„Každý týden je třeba řešit něco jiného. Snažíme se tyto schůzky zvládnout za hodinu, každý máme úvazky i jinde. Předáme si informace a proběhne brainstorming“* (rozhovor s marketingovým ředitelem Star).

Poslední platforma slouží starostům obcí, které tvoří Star. Mohou společně komunikovat a koordinovat rozvojové projekty na celém území. Jejich setkání jsou organizována na vyžádání a jsou přínosná dvojitým způsobem. Zaprvé, tato setkání posilují jejich hlas při jednání s Prahou nebo Středočeským krajem—například jednání o plánování budoucí linky

metra spojující město Praha a Star. Z druhého, existence Star pomáhá vypořádat se s agendou KBUD v této lokalitě. Jinými slovy, obce nemusí řešit související problémy individuálně, ale mohou počítat s výkonným týmem Star: „*Myslím, že starostové mentálně cítí, že se již nemusí soustředit na rozvoj a propagaci regionu, protože mají pocit, že existuje instituce, která to všechno pokryje*“ (rozhovor s ředitelkou Star).

Společně tyto aktivity umožnily několika aktérům rozvíjet smysluplné vztahy s touto lokalitou a dynamicky strukturovat organizační rutiny, které pomohly zakořenit produkci znalostí v této oblasti. Výsledky analýzy dále naznačují, že zakořenění aktérů v této lokalitě vyvolalo efekt nabalování sněhové koule. Například vedle center ELI a HiLase, se usadilo v nových kancelářských prostorách výzkumné a vývojové centrum japonské rentgenové společnosti Rigaku¹² (Rigaku Innovative Technologies Europe): „*Máme zde velmi blízký kontakt, moji bývalí i současní studenti jsou v těchto centrech. ELI, HiLase a my dohromady, to už tvoří dobrou koncentraci výzkumu*“ (rozhovor s Rigaku). Rigaku s centrem HiLase již spolupracovalo na dvou projektech a nově jedná o novém projektu s ELI. Tato česká společnost se sem přestěhovala z Prahy-Novodvorské, navzdory jejich dobré spolupráci: „*Existuje tam další společnost, se kterou úzce spolupracujeme. Chtěl bych, aby se sem přestěhovali, ale společnost nemá zájem se stěhovat. Jsou tam usazení*“ (rozhovor s Rigaku). Kromě toho založil Fyzikální ústav s Českou Zbrojovkou start-up pro 3D tisk kovů, Cardam, a týmy z ELI uvažují o použití laserů v tomto projektu. Podobný efekt této praxe a agency Staru lze postupně pozorovat v biotechnologických společnostech (souvisejících s centrem Biocev¹³ či Innocrystalem). Například, v inkubátoru Vidia se usadily dvě biotechnologické společnosti spojené s centrem Biocev. První je spin-off Biocev, který má zahájit výrobu (rozhovor s mluvčím Biocev). Druhá, Diana Biotechnologies, je spin-off z Ústavu organické chemie a biochemie

---

¹² Rigaku má po celém světě tři výzkumná a vývojová centra: v Tokiu, Detroitu a Dolních Břežanech.

¹³ Souběžně s rozhodnutím o umístění Biocevu se Akademie věd také rozhodla založit svůj nově vytvořený „Biotechnologický ústav“ v průmyslové zóně Vestce. Nový ústav sídlí v budově centra.

Akademie věd: „Biocev byl pro nás pobídkou, abychom se zde usadili. Znali jsme tam nějaké týmy a viděli jsme nějaké synergie“ (rozhovor v Diana Biotechnologies). Další společnost, Scimed Biotechnologies, kterou Biocev přitahoval, se usadila v Innocrystal (Zlatníky-Hodkovice): „Kolem nás jsou výzkumná centra a několik zaměstnanců pracuje na něčem v Biocevu“ (rozhovor se Scimed Biotechnologies).

Podporování znalostních a městských dynamik

Tato praktika ukazuje na to, jak výkonný tým Star, výzkumná centra a místní reprezentanti jednají společně, aby stimulovali znalostní a městskou dynamiku¹⁴ (viz Tabulka 4.6).

Členové Star investují úsilí do nových rozvojových projektů, které podporují rozvoj či nárůst počtu znalostních aktérů. Na jedné straně se výkonný tým Star podílel na přípravě biomedicínského inkubátoru Vidia ve Vestci, klíčové infrastruktury pro založení biotechnologických společností. „Existuje jen velmi málo příležitostí usadit se po Praze. IT můžete spustit všude, ale laboratoří není mnoho. To je jeden z důvodů, proč jsme tady. Vybavené inkubátory, kde můžete ihned pracovat, jsou vzácné“ (rozhovor s Diana Biotechnologies). Inkubátor se nachází v sousedství Biocevu v bývalých laboratořích společnosti ExBio Praha, která v sousedství buduje nové laboratoře. „Asi před třemi lety jsme koupili druhou část budovy od společnosti ExBio. [Společnost Vidia a ExBio sídlily ve stejné budově] Byla to spíše příležitost než potřeba. Zatím se inkubátoru daří, do budoucna však uvidíme, zda prostory nebudeme potřebovat kvůli vlastnímu růstu.“ (rozhovor s Vidia). Organizace Star pomohla s žádostí o financování projektu a podpořila jeho realizaci, jakmile bylo financování poskytnuto. Podobně Star zasáhl do jednání mezi Rigaku a vlastníky půdy v Dolních Břežanech: „Star nám pomohl vyjednávat, aby arcibiskupství [vlastník půdy] souhlasilo s vybudováním a přizpůsobením nového kancelářského prostoru na míru“ (rozhovor s Rigaku). Nedávno připravil výkonný tým Star ve spolupráci s centry a soukromými firmami žádost

---

¹⁴ Jako uznání dynamiky této zóny ocenil CzechInvest v roce 2017 Star za přístup k rozvoji podnikání a investičnímu prostředí v Česku.

pro Evropské centrum digitálních inovací ¹⁵: „Cílem je digitalizovat výzkum a umožnit využívání těchto infrastruktur ostatním, například společně. Existuje také spousta peněz na rozvoj regionu ” (rozhovor s marketingovým ředitelem Star).

Tato praktika však nestojí jen na agency výkonného týmu Star, rovněž výzkumná centra investují značné úsilí do umístění kanceláří a laboratoří do lokality Star. V Dolních Břežanech jedná ELI o umístění mezinárodního ústředí ERIC ¹⁶. Zástupci ELI se také znovu spojili se společnostmi, které jim dodaly zařízení a náhradní díly, přičemž jednají o tom, zda mohou část své výroby převést do Dolních Břežan: „Konkrétně jednáme se společností z Kalifornie, která nám dodala optické prvky. Je to okrajová součást jejich podnikání a trh v USA se docela zmenšil, takže by to tu pro ně mohlo být zajímavé. Máme také jeden kontakt na Moravě, kterého bychom zde v budoucnu rádi viděli“ (rozhovor s ELI manažerem). V případě Biocevu se připravila žádost o umístění inkubátoru ARIB ¹⁷, ve kterém jsou společně zapojené týmy z Biocev a Max Planckova institutu. Tato žádost však nakonec neprošla schválením.

Na straně samospráv obcí, výsledky analýzy odhalily tři hlavní aktivity zaměřující se na koordinaci územního plánování ve prospěch znalostní lokality Star—aby se stala lepším místem s městským nádechem. Zaprvé, obce začaly strategizovat budoucí územní rozvoj a plánování v této oblasti. Konkrétně se tyto tři obce dohodly na pořízení regulačního plánu pro rozvojovou zónu Zlatníky-Hodkovice, kde se usadil Innocrystal. Vedení obce Zlatníky-Hodkovice investovalo do přípravy půdy (technické sítě a silnice) a věnovalo ji striktně pro vědecky založené firmy, výzkumné instituce a jiné znalostní společnosti v oblasti biologických věd, nanomateriálů či vědy o materiálech. Zároveň každá obec pracuje

---

¹⁵ „European Digital Innovation Hubs“ jsou součástí programu Digitální Evropa, který plánuje investovat 9,2 miliardy EUR do sladění příštího dlouhodobého rozpočtu EU na období 2021–2027 s rostoucími digitálními výzvami.

¹⁶ „European Research Infrastructure Consortium“ (ERIC) je právní rámec vytvořený Evropskou komisí pro umožnění provozu výzkumných infrastruktur celoevropského zájmu.

¹⁷ „Advanced Research Incubator in Biosciences“ (ARIB) si klade za cíl prohloubit již existující spolupráci mezi oběma instituty a zvýšit kvalitu výzkumu a dopad výstupů výzkumu.

na plánech budoucího rozvoje na svém území, ale ve společné dohodě. Obec Vestec a zavedená developerská skupina v současnosti spolupracují na projektu nové obchodní zóny o rozloze 14 ha, která byla od počátku rozvíjena na základě regulací Star: *„Developerský projekt, který se teď v komerční zóně rodí, poprvé pracuje se zastavovací studií komunikací, inženýrských sítí a budoucích pozemků. K tomu dříve docházelo jen v obytné zóně. Developer se musel přizpůsobit, vzniká zastavovací studie, která má hlavu i patu. Jsou tam i další pozemky, které by měly sloužit potřebám vědy a výzkumu navazujícího na Biocev“* (starosta Vestce, magazín HN, 2019: 37). V Dolních Břežanech vedení obce spolupracuje s Fyzikálním ústavem na dalším rozvoji volných pozemků obklopujících výzkumná centra. *„Plánujeme zde postavit sadu kancelářsko-laboratorních budov s učebnami. Chceme vytvořit prostředí, kam by mohly vstoupit jak univerzity, ústavy Akademie věd, tak i společnosti a menší začínající podniky, s cílem vytvořit můstek mezi základním a aplikovaným výzkumem“* (rozhovor s ELI manažerem).

Zadruhé, obce zvýšily atraktivitu oblasti a také vylepšily fyzickou infrastrukturu lokalit. Konkrétně v obci Vestec, kde jsou znalostní aktéři v průmyslové zóně s limitovanou „městskou atmosférou“, zásahy vedení obce proto poskytly nové prvky infrastruktury (jako autobusové zastávky, osvětlení chodníků, přechody a označení prostorů pomocí vlajek Biocev) a další vylepšení jsou ve fázích plánování (například nové cyklostezky či altán rozvíjející prostředí za Biocevem, kde je v současnosti pole, nebo úpravy přístupové křižovatky). Starostové se společně s výkonným týmem Star hned z počátku soustředili na propojení veřejnou dopravou mezi jednotlivými částmi znalostní lokality a připravili projekt „Dopravní silnice Star“. *„Po dokončení silnice budou všechny autobusy, které jezdí z Prahy-Kačerova do Dolních Břežan, jezdit přes Zlatníky-Hodkovice“* (rozhovor se starostou Dolních Břežan).

Zatřetí, vedení obcí rovněž reagovala na požadavky aktérů, kterým chybí doprovodné služby. V Dolních Břežanech se proto realizovala rekonstrukce zámku v sousedství vědeckých center a jeho přeměna na hotel s restaurací, což nyní umožňuje přímo v lokalitě přivítat vědce,

podnikatele a návštěvníky výzkumných center Star, kteří by jinak museli využít těchto služeb v Praze. Jako další projekt doplňkových služeb plánuje tým Star a obec Dolní Břežany také cenově dostupné bydlení pro mladé vědce ze Star. Projekt by měl být umístěn nedaleko center ELI a HiLase a nového hotelu.

Samotní vědečtí pracovníci a zaměstnanci center a firem vyvíjí aktivity, které jim umožňují kompenzovat nástrahy fyzického prostoru a prostředí. Star zastřešuje tři prostorově oddělená zóny, která se liší jak v oblasti specializace (life sciences a laserová fyzika), tak ve formě a kvalitě fyzického prostředí. *„To je pravděpodobně slabina Star. Jsou to samostatné entity, ne jedno místo, kde se všichni míší“* (rozhovor s Diana Biotechnologies). Pracovníci znalostní komunity proto v těchto zónách pociťují nevyvážené vjemy: atmosféru centra města v Dolních Břežanech, smíšenou průmyslovou zónu s velmi malým počtem služeb a napojením na MHD ve Vestci a novou a téměř prázdnou průmyslovou zónu s vysokou závislostí na individuální dopravě ve Zlatníkách-Hodkovicích. Pracovníci tak přizpůsobují své rutiny podmínkám každého pracoviště. Například ve Zlatníkách-Hodkovicích zorganizovali vlastní dopravní systém z Prahy a zajišťují si stravování (domácí obědy nebo rozvoz). Oproti tomu zóna ve Vestci poskytuje spojení MHD s Prahou a více možností stravování: znalostní pracovníci volí mezi individuální či hromadnou dopravou a mezi kantýnou Biocevu, nákupem potravin v blízkosti průmyslové zóny či vlastním obědem. Restaurace, která byla v sousedství výzkumného centra bohužel zavřela. Z tohoto pohledu nejlepší podmínky poskytuje zóna v Dolních Břežanech, kde jsou v pěší vzdálenosti od center tři restaurace a několik kaváren a zároveň existuje možnost jídelny v ELI. Pro doplnění atmosféry Dolní Břežany nabízí v blízkosti center parky a zelené plochy umožňující se projít či posedět venku. Naopak části Star ve Vestci a Zlatníkách-Hodkovicích v tomto ohledu strádají. Vědecká komunita je izolovaná poli nebo silnicemi, což možnosti pohybu mezi třemi zónami velmi omezuje. Rozvojová zóna ve Zlatníkách-Hodkovicích je navíc v sousedství bioplynové stanice, která za určitých povětrnostních podmínek znepríjemňuje pobyt na čerstvém vzduchu.

Vytváření smyslu

Analýza také ukazuje, že aktéři znalostní lokality vytvářejí v praxi sdílenou identitu a společně prožívají, že jsou součástí Star. Za účelem navození tohoto pocitu sounáležitosti a vytvoření smyslu této znalostní lokality vyvinul výkonný tým Star několik aktivit (viz Tabulka 4.6), které společně tvoří tuto třetí praktiku.

Zaprvé, výkonný tým Star vynakládá velké úsilí, aby se s každým znalostním aktérem v lokalitě spojil. To bylo obzvláště důležité pro nově příchozí společnosti, které Star neznaly: *„Když jsme se sem přestěhovali, v roce 2018, už tu bylo ELI a HiLase, ale o organizaci Star jsme nevěděli. Dozvěděl jsem se o ní díky místnímu starostovi a kontaktu s ředitelkou Star, když jsme tu začali pracovat“* (rozhovor s Rigaku). Při navazování kontaktu s každým členem se výkonný tým snaží být maximálně přítomen a řešit konkrétní problémy. *„Když jsme hledali nové prostory, pomohli nám obvolat zde dostupné prostory. Až budeme v určité fázi vývoje léčiva, určitě by byl Star i cenným partnerem pro reklamu produktu“* (rozhovor se Scimed Biotechnologies). Nicméně, ne vždy se podaří daný problém týmu vyřešit: *„Máme zahraničního pracovníka a doufali jsme, že nám Star pomůže s vyřízením pracovního povolení a podobně. Ale protože je tady ve Star více akademiků [jiné podmínky pro výzkumné vědce a pro zaměstnance výzkumných firem k získání pracovního povolení a víza], nakonec nám moc pomoci neuměli“* (rozhovor s Diana Biotechnologies).

Výkonný tým Star dále začal organizovat dva druhy pravidelných setkání na podporu networkingu svých členů. Prvním setkáním je „Star company“, kde jsou představovány jednotlivé společnosti sídlící ve Star. Druhou akcí je „Star guest“, kde pozvaná politická nebo vědecká osobnost pořádá konferenci pro členy. *„Rozesíláme pozvánky našim Star členům, ale také našim dalším kontaktům v regionu, v různých komorách a dalším partnerům. Dokážeme tak spojit lidi, kteří by se za normálních okolností k sobě nedostali. Prozatím jen ve formě výměny zkušeností“* (rozhovor s marketingovým ředitelem Star). Některé společnosti zatím nejsou nijak zvlášť nadšené: *„Zatím to není nic, co by nás velmi posunulo. Existuje tady asi 5 společností, takže šance na nalezení synergií jsou stále malé“* (rozhovor

s Diana Biotechnologies). Jiní však vidí budoucí výhody: „*Nikdy nevíte, co se vám bude hodit. V tomto nám tedy Star dává smysl. Existuje tu potenciál pro mezioborovou spolupráci. A konkrétně bez této síťovací akce bych ani nevěděl, že ta společnost existuje*“ (rozhovor s Rigaku).

Výkonný tým Star také zapojuje své členy do organizačního fungování: skrze poskytování konferenčních místností nebo účast na propagačních akcích, jako jsou dny inovací. „*Měli jsme velmi náročný rok, ale když nás požádali o exkurzi, zařídili jsme to. Představili jsme naši společnost a ukázali naše laboratoře*“ (rozhovor se Scimed Biotechnologies). „*Účastníme se a organizujeme akce. Není to nutně vnímáno jako povinnost. [...] Chápeme, že je to pro dobrou věc*“ (rozhovor s ELI manažerem).

Zatímco tyto tři aktivity se zaměřují na vytváření zkušeností a smyslu Star uvnitř regionu, výkonný tým také pracuje na propagaci Star navenek. Star se zúčastnil mezinárodního setkání inovativních investičních regionů ve francouzském Grenoblu a zahájil pravidelnou organizaci inovačních dnů ve spolupráci se zahraničním partnerem, jako například Česko-německý den inovací v roce 2016 a Česko-izraelský den inovací v letech 2017 a 2018. Kromě toho bylo pro znalostní lokalitu Star vytvořeno mnoho propagačních podpor, včetně propagačních videí na YouTube.

Posilování a reklama významu Star má také za cíl jeho propojení s regionální a národní úrovní. Výkonný tým Star opakovaně zve zástupce národní a regionální vlády na důležité události, jako jsou například otevření laboratoří: „*Snažíme se povědomí o Star postupně dostat na vyšší úrovně. Ministři jsou zváni na zahájení. Jde nám o to, že i v regionu, kde se daří a kam už se investovalo hodně peněz, má smysl investovat další prostředky*“ (rozhovor s ELI manažerem). Podobně jednotliví členové využívají vládních návštěv při prezentaci objevů či úspěchů (například návštěva českého předsedy vlády v biotechnologické společnosti, která vymyslela prototyp nové testovací soupravy během COVID-19 krize). Tyto aktivity přinášejí hmatatelné výsledky: jednání s národní agenturou CzechInvest vyústila v zařazení průmyslové zóny Zlatníky-Hodkovice do seznamu strategických zón pro přilákání nových investorů

a společností, Středočeské inovační centrum zase považuje Star jako jednoho z partnerů, se kterým testují např. welcome office služby (rozhovor se SIC manažerem).

V současnosti organizace Star nabízí portfolio šesti služeb, které se vykrystalizovalo během počátečních let jak s nabytými zkušenostmi, tak s rozrůstajícím se spektrem členů: asistenci pro zájemce o volné plochy, pomoc při transferu technologií, welcome office pro zahraniční vědce a jejich rodiny, poradenství nejen pro firmy a podnikatele, ale i pro obce a výzkumné organizace, konání networkingových akcí a HR služby pro své členy.

6 Případová studie: Realizování konceptu metropolitní region

6.1 Proces institucionalizace regionu

Regionální geografie nabízí teoretickou bázi o institucionalizaci regionů, která se dá využít pro studium překlápění konceptu metropolitního regionu z teorie do praxe. Akademická diskuse o existenci, formování a úpadku regionů okupuje zájem regionálních geografů již delší dobu (například Jordan, 1978; Lee, 1985; Paasi, 1986; Allen a kol., 1998). Zejména práce Ainsie Paasiho má zásadní význam při teoretizování podstaty a procesu vzniku regionu. V jeho článku „Deconstructing regions: notes on the scale of spatial life“ (Paasi, 1991) tvrdí, že zatímco stará paradigmatata nutila geografů ke studiu prostorovosti jako takové, vedlo to k ignorování sociální konstituce reality.

“Regiony nejsou vnímány jako projevy různých protichůdných sociálních praktik usazených v historii, ale místo toho (1) jako kategorie vycházející ontologicky z reality disciplíny, nikoli ze společnosti, nebo (2) agregátů jednotlivých aktů chování. První znamená, že je prostor oddělen od sociálních procesů, druhý, že sociální procesy jsou vážně zjednodušeny, když jsou omezeny na vědomí jednotlivců” (Paasi, 1991: 239).

Tuto dimenzi pro něj nelze zmenšit, protože organizace vztahů na pracovišti, bydlení a další praxe ve volném čase jsou pro existenci regionu zásadní. Ve snaze pochopit, proč se tedy „územní jednotka objevuje jako součást prostorové struktury společnosti, ustaví se a jasně identifikuje v různých sférách společenské akce a sociálního vědomí“ (Paasi, 1986: 121), Paasi vyvinul teorii regionální institucionalizace. Tato klíčová práce interpretuje institucionalizaci regionu jako historický proces vedoucí k formování regionu jako sociálního konstruktů ve čtyřech hlavních fázích. Zaprvé, sociální praktiky tvoří územní tvar regionu, který zase tvoří rámec pro pokračující praktiky, které udržují a reprodukují existenci regionu. Zadruhé, vývoj územních symbolů, jako je název

regionu, tvoří symbolický tvar. Komunikace dále legitimuje existenci regionu a posiluje regionální identitu (Paasi, 2003). Zatřetí, vznik formálních a neformálních institucí a organizací v oblastech, jako jsou hromadné sdělovací prostředky, vzdělávání, ekonomika, cestovní ruch, kultura, sport a regionální správa, dále upevňují regionální povědomí a konstituování regionu. A konečně s pokračující institucionalizací prostřednictvím zakládání a vzájemného posilování funkčních vazeb, jako je každodenní fungování trhů práce a bydlení; fyzické vazby, včetně vymezení oblastí a hranic; organizační vazby sledované prostřednictvím vládních institucí; a symbolickými a kulturními vazbami souvisejícími s regionálním vědomím a identitou se region stává nedílnou součástí územního členění, regionálního systému a sociálního vědomí společnosti. Vznik regionu považuje za součást širšího procesu probíhajících životních cyklů regionu—regionální transformace—proces, kdy je region produkován, reprodukován anebo mizí (Paasi, 1991).

Procesuální přístup k institucionalizaci regionu byl široce využíván v regionálních studiích, což přineslo důležité poznatky o vzniku regionů (Taylor, 1991; Messely a kol., 2014), formování jejich symbolické (Cardoso a Meijers, 2017) nebo institucionální podoby skrze vznik správních či řídicích orgánů (Knapp a Schmitt, 2003; Vogel a kol., 2010). Tyto studie odhalily rozmanitost procesů za institucionalizací regionů, například Neumann (2003) navrhuje přístup budování regionů inspirovaný budováním národů. Regiony jsou naplánovány a vykonstruovány v politickém procesu, který je veden aktéry, kteří vidí zájem na definování prostorové a chronologické identity regionu. Jiní autoři rozlišují dvě hlavní cesty institucionalizace regionů: (1) shora dolů, státem kontrolovaný, politicko-správní proces a (2) proces zdola nahoru poháněný místními aktéry (Vogel a kol., 2010; Knapp a Schmitt, 2003; Egermann, 2009).

Národní politiky jdou obvykle procesem shora dolů nebo centrálně řízeným procesem, jehož cílem je stimulace hospodářského růstu a konkurenceschopnosti (Knapp a Schmitt, 2003). V mnoha případech je tento přístup efektivní. Vyžaduje to však společný postup různých vládních orgánů, například v případě Tokia se silnou regionální vládou

a regionálním plánem, který podpořila ústřední vláda a prefekti v sousedících správách (Vogel a kol., 2010). Existují však případy, kdy byl přístup shora dolů méně úspěšný. Ve své studii o čínském městském regionu, Suzhou–Wuxi–Changzhou, Luo a Shen (2008) poukazují na nedostatek interakce a výměny informací mezi aktéry, potíže s nalezením konsensu v otázkách plánování, slabý mechanismus pro provádění strategií a silné městské vlády upřednostňující jejich jednotlivé priority, což nakonec vyústilo v tvrdou meziměstskou konkurenci. Jiným příkladem může být neúspěch metropolitního regionu RheinRuhr (Knapp a Schmitt, 2003) či Saxon Triangle (Egermann, 2009), kde se nepodařilo vytvořit metropolitní úroveň správy.

Z tohoto pohledu, proces zdola nahoru představuje vhodnější mechanismus pro metropolitní spolupráci a plánování (Vogel a kol., 2010; Storper, 2013). Je to považováno za reakci lokálních politiků na ekonomický status metropolitního regionu, která uznává regionální spolupráci jako účinný nástroj při řešení dopravních nebo environmentálních problémů. Vyžaduje to dohodu mezi politickou reprezentací a podnikatelskou komunitou, jak dokumentuje případ obnovení londýnské metropolitní vlády (Vogel a kol., 2010). Takové dohody je však často obtížné dosáhnout a problémy regionu se řeší roztržitým orgánem místních samospráv, a tedy krátkodobými dohodami. Případ metropolitní oblasti New York City ukazuje, že i přes silnou podnikatelskou komunitu a ekonomickou konkurenceschopnost celé oblasti se nerozvinula žádná centrální metropolitní vláda (Vogel a kol., 2010). V takovém případě spočívá institucionalizace spíše v dobrovolných, formálních a neformálních „dohodách“ o spolupráci na společných cílech, než v institucionalizované formě správy měst (Blatter, 2006, Feiock a kol., 2009).

6.2 Z procesu k praktikám a agency: Dělání metropolitního regionu

Při zdůrazňování role agency a fází regionální institucionalizace chybí procesnímu přístupu podrobná analýza toho, co regionální aktéři dělají. Je zajímavé, že práce Paasiho (1991; 2010) již pracuje s konceptem každodenních praktik. Region považuje za dynamickou sociální kategorii, jejíž materiální a symbolické rysy jsou součástí probíhajícího procesu sociální reprodukce regionu. Paasiho (2010) komentář k otázce, kdo a co konstruuje regiony nabízí šest hlavních shrnutí inspirovaných pracemi zdůrazňujícími podstatu vztahu místa, praktik, moci a relačního myšlení: (1) existuje několik přístupů k zohlednění agency v tomto procesu; (2) stát se regionem je možné prostřednictvím shromažďování praktik, diskurzů, vztahů a kontaktů v konkrétním čase a prostoru v kulturním, politickém a ekonomickém kontextu; (3) regiony jsou prováděny a dělány smysluplnými v materiálních a diskurzivních praktikách a sítích překračujících hranice a měřítka; (4) někteří aktéři mohou sdílet záměry s projektem budování regionu, zatímco jiní mohou být v opozici; (5) časová dimenze procesu budování regionu se liší a odlišuje jeden od druhého; a (6) některé přístupy (jako relační) podkopávají agency hranic jakožto aktéra definujícího regiony (s. 2298-2299). Na základě těchto poznatků dále rozvíjí agency, která stojí za procesem institucionalizace regionu a jeho další transformací. Zdůrazněním každodenních praktik a rutin Paasi rozlišuje složitost agency a množství aktérů souvisejících s budováním regionu, jako jsou symboly (příběhy, písně, filmy atd.); lidé (zastupující různé sociální třídy, věk, pohlaví, etnický původ); profese (plánovači, politici, novináři, učitelé nebo lékaři a zdravotní sestry); materiál (infrastruktura, dopravní systém) a sítě (komunikace, internet, telefony). Na analytické úrovni pak rozlišil mezi „měkkou prací na regionu“ a tvrdou prací na regionu“ (Paasi, 2010: 2300). První spojuje s institucionální obhajobou aktérů, jako jsou novináři nebo učitelé, zatímco druhou nazývá systematický aktivismus regionalistů. V této perspektivě tvrdí, že institucionální advokacie má větší vliv, jelikož se této práci účastní více aktérů a ani jejich výměna nezastaví pokračování

samotné advokacie. Obě tyto praktiky a agency jsou však důležité pro existenci regionu, jelikož ukazují na to: „kdo jsme „my“ v regionu nebo jaká je jeho budoucnost“ (s. 2300).

Soustředění se na vznik regionu a na jeho stabilizaci postavilo agency aktérů a jejich praktik do středu bytí regionu. Kromě toho jsou nyní materiální aspekty formování regionů uznávány jako rovnocenné protějšky konceptů a příběhů. Na základě Paasiho myšlenky regionu jako sociálního konstruktů, na Latourově (2005) teorii aktér-síť (ANT) a na Marresově (2005) konceptu komunity (publics), si Metzger (2013) položil otázku, „jak, kým a prostřednictvím jakých materiálů je v praxi konstruován a jak mohou regionální konstrukce vydržet, a dokonce být považovány za samozřejmost“ (s. 1368-69). Načrtl tři po sobě jdoucí fáze, „kterými se regionální komunita vynoří, stabilizuje a stane se institucionalizovanou jako uznaný region“ (s. 1387).

Nejprve se regionální zúčastněné strany vyjadřují a spojují se společnými zájmy, což vede ke vzniku regionálních komunit. Tato komunita zahrnuje heterogenní aktéry, přičemž každý z nich ukazuje na konkrétní problém nebo problém, který je neefektivně řešen pomocí existujícího institucionálního rámce. Společným diskurzem si komunity vytvářejí vlastní legitimitu (Cody, 2011) a prostřednictvím kolektivních akcí a diskurzivních sporů se současným stavem zvyšují požadavky na reorganizaci. Klíčoví vůdci mobilizují veřejné a politické povědomí pomocí příběhů, diskurzivních postupů a zařízení používaných k lobování ve snaze prosadit alternativní územní rámování.

Zadruhé, jak vytváření regionální komunity zúčastněných stran, tak sjednocení (singularizace)¹⁸ návrhu regionalizace stabilizují regionální komunitu a připravují cestu k institucionalizaci. V této fázi jsou obavy, zájmy a návrhy akcí formulovány, přijímány a sdíleny jako společné cíle mezi klíčovými aktéry regionalizace. Komunita regionálních zúčastněných stran upevňuje a realizuje počáteční diskurzy prostřednictvím vypracování

---

¹⁸ „Singularizace“ byla v Coblenca a Sýkora (2021) brána jako dohoda o klíčových obavách (problémy, témata, výzvy) a jejich řešení (cíle, návrhy, strategie, plány).

společných zpráv a strategických dokumentů, které nastiňují sdílené regionální cíle a rozvojové plány.

Nakonec, formování uznávaného regionálního mluvčího a realizace trvalých sociálně-materiálních forem přispívá k institucionalizaci regionu. Mluvčí hovoří jménem zájmů regionu a jeho komunity. Mohou mít podobu kvazi-vládní nebo nevládní organizace a širší společnost má tendenci je uznávat jako legitimní autoritu. Tento krok často zahrnuje formalizaci organizačního uspořádání, včetně politicko-správních jednotek, řídicích struktur, finančních schémat nebo nástrojů územního plánování. Institucionalizovaná komunita zúčastněných stran dokazuje své úspěchy budováním fyzické infrastruktury a dalších trvalých artefaktů (jako mosty, dálnice, reklamní materiály, mapy či jízdenkové systémy). Metzger zdůrazňuje, že tyto materiální artefakty uzamykají diskurzivní návrhy a plány do hmotné struktury, která formuje každodenní život obyvatel a podniků. „Je to především prostřednictvím této materializace [...], že region se stává nejen aktérem, který je donucen jednat ostatními, ale také ve velkém rozsahu přijde, aby jednal zpět nebo dokonce řídil akce ostatních jako aktér sám o sobě“ (Metzger, 2013: 1381). Jelikož materiální artefakty jsou odolnější a je také nákladnější je rozvrátit ve srovnání s diskurzivními výroky, dosažení této fáze signalizuje pevné zakotvení regionu v rámci společenských struktur.

Metzger tedy ve své práci klade větší důraz na roli materiality v Callono-Latourovském pojetí—heterogenní asambláž diskurzů, zákonů, emočních vazeb, betonu, silnic kolejí nebo plánovacích dokumentů. Přiznává jejich agency v procesu stabilizace regionu, ale na rozdíl od posthumanistického přesvědčení Baradové, jde spíše o pragmatický přístup, který deklaruje tvrzení o větší odolnosti materiality oproti lingvistickým vyjádřením:

„Slabinou lingvistických výroků jako spojek je to, že jsou velmi náchylné—možná více než mnoho jiných materiálů—k přenosu, aktivního reformulování a / nebo nezamýšlenému významovému posunu. Proto mohou být vysoce fluidní spojení zprostředkovaná prostřednictvím diskurzivních výroků často stabilizována ve vyšší míře, když jsou

převedena do odolnějších materiálů. [...] Samozřejmě, nehumánní artikulace regionu, jako jsou mosty, mohou být se značným úsilím také zpochybněny nebo zničeny, ale s postupující institucionalizací regionu to může vyžadovat mnohem nákladnější a trvalejší úsilí. [Zničení] dálnice, kabelové sítě z optických vláken nebo městských sídelních vzorů je politicky, ekonomicky i prakticky často náročnější než jen jít proti regionu, který se zatím skládá pouze z vágních řeči a několika popisů na papíře“ (Metzger, 2013: 1373,1375).

Důraz na roli materiálních prvků v každodenních činnostech, které tvoří region, je rozvedena jen částečně. Je však třeba uznat, že lze najít náznaky jako třeba:

“Most přes úžinu Øresund, spojující Kodaň s Malmö, je velmi významným prvkem (performance) navrhovaného regionu Øresund a sám o sobě je také činný v tom, že usnadňuje praktiky, jako je dojíždění, které stále více posilují přetrvávající sílu navrhované regionalizace” (Metzger, 2013: 1375).

Propojení diskurzu a hmoty podle Baradové otevírá cesty k performativnímu popisu regionálních institucionalizačních praktik. Podobně jak navrhuje Paasi a Metzger (2017) v jejich článku, který upozorňuje na to, že je mylné tvrdit, že region, jako jednotka, dokáže sama o sobě jednat. Místo toho to, co jedná, jsou zprostředkovatelé či fenomény, kteří jsou jak uvnitř, tak vně procesu, který se označuje jako region.

Z pohledu přístupu přes praktiky Metzgerova práce plně nevyužívá možnosti, jak vystihnout a ukázat na konkrétní aktivity. Jeho tří fázový model institucionalizace regionu naznačuje možné praktiky vedoucí k výsledkům (výstupům jednotlivých fází), jeho analýza tří příkladů formujících se regionů však zůstává spíše identifikací toho, zda byl daný výstup naplněn. Tato případová studie chce proto poskytnout hlubší pochopení toho, co aktéři skutečně dělají při svém úsilí o institucionalizaci metropolitního regionu. Institucionalizaci, která je příkladem prosazování metropolitních oblastí v EU shora dolů a která dopadá na úrodnou půdu potřeb velkých měst, které čelí novým výzvám v městském a regionálním rozvoji, které vyžadují integrovanou územní politiku a správu měst.

6.3 Pražský metropolitní region

Evropská komise (2014) navrhla ITI jako „flexibilní nástroj“, který umožňuje členským státům řešit konkrétní územní potřeby prostřednictvím synergického financování z několika prioritních os jednoho nebo více operačních programů (OP). Evropská Komise dále podpořila využívání ITI jako cesty k posílení postavení místních aktérů, a to zajištěním jejich zapojení do přípravy a provádění programu. Vyvoláním diskuse, jak dělat metropolitní region pomocí ITI shora dolů a zdola nahoru v české regionální politice, se definovaly tři prvky, které nyní představují klíčové materiální prvky metropolitních regionů. Mezi ně patří vymezení hranic metropolitní oblasti; formalizace integrované metropolitní strategie rozvoje (podrobně popisující oblasti spolupráce s alokovanými zdroji z jednotlivých OP); a konkrétní ujednání o formě správy potřebné k řízení ITI. Následující praktiky dokumentují, jak byla tato myšlenka realizována v praxi.

Obhajování

Během prvních desetiletí milénia Evropská Komise zakomponovala metropolitní dimenzi do politik soudržnosti. Zejména v období 2014–2020 tato politika ukládá povinnou minimální alokaci 5 % z EFRR na podporu integrovaného územního rozvoje v metropolitních regionech prostřednictvím integrovaných strategií udržitelného rozvoje měst (Evropská Komise, 2013: 296). K dosažení těchto cílů zavedla politika soudržnosti nový nástroj ITI. Jeho klíčovou myšlenkou je společné využití financování z více fondů (s různými tematickými cíli) k zajištění integrovaných akcí ve funkčních městských oblastech.

Tyto artikulace na úrovni EU otevřely dveře pro metropolizaci v Česku (a dalších členských státech EU) a začaly měnit stávající praktiky a rutiny prostřednictvím nových aktivit na národní a místní úrovni (viz Tabulka 4.7). Formulace perspektivy Evropské Komise ovlivnila českou politiku regionálního rozvoje trojím způsobem. Za prvé, za účelem implementace územní dimenze v městských regionech se Ministerstvo pro

místní rozvoj (MMR) rozhodlo a začalo řešit regionální rozvoj prostřednictvím územního rámce funkčních oblastí (MMR, 2013: 4). Objevily se nové interpretace a konceptualizace území Česka: prostřednictvím nové územní typologie, která se sestává z růstových oblastí, stabilizovaných oblastí a periferií. Z pohledu metropolitní dimenze je klíčová kategorie růstových oblastí, jež zahrnuje „*metropolitní oblasti s počtem obyvatel přesahujícím tři sta tisíc, sídelní aglomerace s počtem obyvatel od jednoho do tří set tisíc a menší regionální centra*“ (MMR, 2013: 55-6).

Zadruhé, implementace ITI, jakožto stěžejního nástroje metropolitních politik, byla deklarována v Dohodě o partnerství pro programové období 2014–2020 (MMR, 2014a) s cílem usilovat o „větší územní integraci center nejdůležitějších metropolitních oblastí a aglomerací s jejich širší zázemí za účelem efektivního využití jejich ekonomického a lidského potenciálu“ (s. 211). MMR (2015) následně definovalo ITI jako nástroj k provádění územní dimenze politiky soudržnosti EU 2014–20 ve vybraných metropolitních oblastech a aglomeracích. Rovněž specifikovala směry rozvoje stanovením konkrétních cílů jednotlivých OP (MMR, 2015: 65), aby byla zajištěna povinná minimální finanční alokace pro rozvoj (MMR, 2013: 110). Dohoda o partnerství (MMR, 2014a) spolu se Strategií regionálního rozvoje České republiky (MMR, 2013) a Národním dokumentem k územní dimenzi (MMR, 2015) tak představovaly klíčové materiálně-diskurzivní nástroje české vlády, kterými se začala zasazovat o metropolitní rozměr na regionální a lokální úrovni.

Zatřetí, Evropská Komise také prosazovala posílení postavení metropolitních měst přenesením odpovědnosti na místní vlády. V reakci na toto doporučení MMR navrhlo, aby se vybraná města a aglomerace mohly dobrovolně rozhodnout, zda a jak implementovat ITI. MMR tak legálně zmocnilo místní úroveň k definování a vymezení jejich metropolitních regionů, navržení rozvojových cílů a následně řízení rozvojových aktivit. Města provádějící ITI musela vypracovat své integrované strategie v široké spolupráci s klíčovými aktéry na svém území,

a tak si vytvořila regionální komunitu zúčastněných stran, a vyjednávala s nimi o sjednocení metropolitních zájmů (Metzger, 2013). Národní vláda umožnila iniciativu zdola nahoru a záměrně otevřela metropolizaci jako příležitost pro místní aktéry definovat jejich konkrétní rámec pro metropolitní rozvoj. Rozhodovací pravomoci svěřené místním aktérům (politickým reprezentantům centra metropolitního regionu) nejen stimulovaly jejich odpovědnost, ale také zmírňovaly potenciální odpor ostatních politických reprezentantů a místních organizací. Na druhou stranu si národní úroveň ponechala pravomoc kontroly nad děním v jednotlivých metropolitních regionech: nutnost integrovaných strategií projít schvalovacím procesem vedeným MMR a ostatními ministerstvy—řídícími orgány dotčených OP.

Rámování

Aktivity tvořící praktiku obhajování provedly progresivní změny v české regionální politice ve prospěch metropolitních regionů. Na tyto aktivity současně navázalo značné úsilí při rámování metropolitní dimenze na národní úrovni (viz Tabulka 4.7). Kvůli nedostatku předchozích zkušeností s metropolitní spoluprací a nedostatečné přesnosti pokynů Evropské komise ¹⁹, představovala tato praktika zdoluhavé diskuse a dohody o podobě ITI mezi národní, regionální i městskou úrovní. Koncipování národní vlády nakonec stanovilo základní pravidla pro institucionální formu metropolitních regionů.

Zahájení ITI začalo označením hlavních metropolitních měst jakožto držitelů ITI, což bylo již definováno v Dohodě o partnerství při praktice obhajování. Definovaná byla původně čtyři města: Praha, Brno, Ostrava a Plzeň. Národní vláda ve Strategii regionálního rozvoje na období 2014-2020 však nakonec definovala dvě další aglomerace, které sdílejí důležité rysy s metropolitními oblastmi (MMR, 2013: 55). Nakonec, v roce 2014 MMR za účelem definování a konkretizace prací navrhlo národní rámec pro implementaci ITI v Česku: Metodický pokyn pro používání

---

¹⁹ Pozorováno také v dalších případech implementace ITI, například ve funkční oblasti Lublinu (Kaczmarek a Kociuba, 2017).

integrovaných nástrojů v programovém období 2014–2020 (MPIN; MMR, 2014b), kde se finálně definoval seznam měst, která by mohla držet nástroj ITI. Odrážely se v něm výsledky jednání mezi národními a městskými aktéry: kromě původních čtyř metropolitních oblastí definovaných ve smlouvě o partnerství, tak MPIN zahrnoval tři další sídelní aglomerace: oblast Ústí – Chomutov, oblast Hradec Králové – Pardubice a Olomouc.

Zadruhé, MMR v dokumentu definovalo konkrétní návrh organizační struktury—řídící výbor a manažer ITI—jakož i jejich odpovědnosti. Zatřetí, MPIN specifikoval dvě komunikační platformy na různých úrovních: národní a regionální stálé konference. Tyto platformy byly zřízeny za účelem podpory diskuse a výměny informací mezi aktéry angažovaných v procesu implementace konceptu metropolitního regionu. V rámci specificky určených komor zástupci měst a obcí, regionální správy, místních a regionálních organizací pravidelně sdílejí zkušenosti a diskutují o politických prioritách. Tato setkání zhmotňují víceúrovňové partnerství prostřednictvím efektivní koordinace státu, regionů a držitelů ITI a vyvolávají dynamiku shora dolů a zdola nahoru.

Přizpůsobování

Praktiky obhajování a rámování sledovaly koncept metropolitního regionu jako klíčové úrovně pro intervence integrované územní agendy na národní úrovni. Třetí identifikovaná praktika—přizpůsobování—naopak ukazuje, jak se metropolitní dimenze dělá přímo na místní úrovni (viz Tabulka 4.7).

V roce 2013 podepsalo Hlavní město Praha a Středočeský kraj Memorandum o spolupráci jako první krok k přípravě konkrétních opatření pro zřízení ITI. Toto klíčové politické rozhodnutí podnítilo politické představitele a správní orgány obou regionů ke spolupráci na metropolitních otázkách. Podle Paasiho (1986) tím oba kraje začaly cestu ke zkoumání a podporování regionálních vazeb. Podle pokynů MMR z MPIN byly orgány Prahy zmocněny k výkonu role držitele ITI. Specifický místní kontext PMR však vyžadoval, aby pravomoc schvalovat strategii ITI byla svěřena radám i zastupitelstvům obou krajů. Podmínka nastavená

MMR tedy vyžadovala, aby byl v případě PMR ustaven Řídící výbor (odpovědný voleným shromážděním) složený ze zástupců obou krajů (IPR Praha, 2016a: 117). Oba kraje tak jmenovaly zástupce do Řídícího výboru, který hraje klíčovou roli skrze své schvalovací právo.

Zadruhé, političtí reprezentanti dosáhli křehkého kompromisu, pokud jde o politické priority a rozhodovací postupy. Zatímco práva držitele ITI jsou v rukou kraje Hlavního města Prahy (jak rozhodla národní úroveň), většina intervencí se zaměřuje na středočeské zázemí města. Toto rozhodnutí bylo motivováno finančními podmínkami EFRR a faktem, že kraj Hlavní město Praha neměl stejnou míru spolufinancování jako Středočeský kraj. Tento kompromis způsobil zprvu oslabení legitimacy využití nástroje ITI v PMR v očích nově zvolené pražské primátorky. Nechtěla být odpovědná za jednání Středočeské vlády, která měla plánovat projekty související s infrastrukturou, jako jsou silnice, telematika, cyklotrasy nebo technické vybavení pro školy. Recipročně se řada středočeských zástupců domnívala, že díky agency držitele ITI, kterou měl kraj Hlavní město Praha „ztrácet kontrolu nad vývojem probíhajícím v jejich vlastním území“ (rozhovor s ITI manažerem). Tato institucionální uspořádání a kompromisy nicméně nakonec zformovaly organizační strukturu ITI PMR, podporovaly pravidelnou komunikaci a stimulovaly nové typy politických vazeb, díky kterým se koordinuje a podporuje metropolitní spolupráce založená na meziregionálním partnerství.

Držitel ITI, kraj Hlavní město Praha, následně ustanovil pozici manažera ITI a jeho týmu jako výkonného orgánu. Hrajíc roli velvyslance a mluvčího PMR, ITI manažer v rámci své agency formoval a podporoval vznik regionální komunity zúčastněných stran. Výkonný tým ITI na jedné straně sděluje informace o roli ITI, jeho funkcích, podmínkách a výhodách pro obce a další zúčastněné strany, čímž obhájí metropolitní dimenzi PMR a potřebu dělat věci společně. Na druhé straně shromažďuje zdola návrhy obcí a místních organizací k identifikaci nejdůležitějších potřeb a výzev PMR, jako jsou nedostatečné kapacity v mateřských a základních školách, parkování automobilů na podporu využívání veřejné dopravy (Park & Ride) nebo protipovodňová opatření.

Dva další kroky, pojmenování a vymezení území, přinesly primární územní symbolické vazby pro institucionalizaci PMR. Nejprve území získalo oficiální název „Pražská metropolitní oblast“. Zadruhé, držitel ITI nechal vypracovat studii a vymezil hranici této oblasti. Prostorové vymezení regionu pro ITI odráželo funkční městský region—oblast každodenního dojíždění za prací a do škol a čas strávený dojíždějícími do jádra metropolitního regionu—stejně jako hranice správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP). Název a hranice PMR, které byly nezbytnou podmínkou implementace ITI, poskytly ITI manažerovi přizpůsobený územní rámec pro podporu a posílení metropolitní koordinace a spolupráce. Rovněž to stimulovalo jednotlivé aktéry, aby se ztotožnili s myšlenkou metropolitní spolupráce (rozhovor se členem Řídícího výboru). Zapojení se do metropolitní spolupráce není však pro jednotlivé aktéry podmíněno, jde o dobrovolné rozhodnutí obce či jakékoli jiné místní organizace v rámci navrhovaného území PMR, zda a jak se bude podílet na navrhování a provádění metropolitní strategie rozvoje.

Implementování

V rámci přizpůsobování byla metropolitní dimenze zasazena do lokálního kontextu PMR prostřednictvím formální struktury metropolitních institucí, která slouží jako prostředek pro další aktivity identifikované jako praktika implementování (viz Tabulka 4.7).

Zaprvé, výkonný tým zřídil tematické pracovní skupiny, což poskytlo prostor pro propojení místních aktérů—zástupci obou krajů a další zástupci organizací či spolků—napříč klíčovými tématy metropolitního rozvoje. Tyto pracovní skupiny pomohly v překonávání administrativních překážek, které se mezi těmito řídicími orgány dvou krajů donedávna stavěly. Tento krok byl stejně tak nezbytný pro krystalizaci a sjednocení zájmů PMR a jejich následné sdílení mezi klíčovými aktéry implementace konceptu—Středočeským krajem, krajem Hlavní město Praha, obcemi a dalšími místními aktéry a ITI manažerským týmem. Pravidelná setkání pomohla vybudovat důvěru mezi zúčastněnými stranami a vedla k rozvoji

přes-regionálních projektů v metropolitním regionu, jako je prodloužení tramvajové trati nebo zavedení inteligentního systému veřejné dopravy.

Konkrétně se tematická přeshraniční spolupráce zaměřila na dopravu, ochranu před povodněmi a vzdělávání. Neboli priority, které byly identifikovány jako klíčové pro PMR prostřednictvím diskuse a jednání mezi klíčovými aktéry a které byly specifikovány včetně plánovaných intervencí v Integrované strategii pro ITI Pražské metropolitní oblasti (IPR Praha, 2016a). Metropolitní strategii aktéři společně postavili na projektech navržených obcemi a kraji, stanovili finanční alokace z jednotlivých OP a specifikovali soubory indikátorů pro následné hodnocení implementace projektů ve třech klíčových prioritách.

Zadruhé, zatímco metropolitní strategie byla navržena a schválena relativně hladce, její skutečná implementace odhalila předsudky a obtíže při uskutečňování metropolitní spolupráce a poskytla pohled na manévrování aktérů a také realističtější obrázek o tom, jak se koncept PMR překlápí do skutečnosti. Na jedné straně se projevil fakt, že realizace mnoha plánovaných projektů často začala se zpožděním, což ohrozilo plné využití přidělených finančních zdrojů a kredibilitu projektu realizace PMR. Například, obce v zázemí Prahy aktivně využívaly podporu ITI na široké spektrum projektů, jako je výstavba mateřských škol, nákup školního vybavení nebo výstavba terminálů Park & Ride počínaje první výzvou. Klíčový aktér, Středočeský kraj, však zaostával, jelikož byl z počátku vystaven „*nejasnému rozdělení odpovědnosti za přípravu projektů*“ (EACE, 2019: 19). Na druhé straně se ukázalo, že tři tematické priority nebyly naplňovány stejnou měrou. V praxi místní aktéři a organizace upřednostňovali dopravní a vzdělávací projekty zaměřené na místní školy nebo terminály Park & Ride před projekty protipovodňové ochrany s širším regionálním dopadem (EACE, 2019: 19). Aktéři se vydali cestou realizace aktivit, které byly lépe připravené (ve formě zpracování projektové žádosti) a na které měli hned dostupné kapacity (administrativní a finanční) a / nebo lépe korelovaly s požadavky na možnosti financování z OP (rozhovor s ITI manažerem). Podobně i vláda Středočeského kraje stála před rozhodnutím svých priorit v rámci aktuálních kapacit, a nakonec

upřednostnila renovaci mostů namísto původně navrhované rekonstrukce silnic (EACE, 2019: 23). Ač se může zdát, že tyto odchylky mohly mít marginální dopad (zvláště z dlouhodobého hlediska vývoje metropolitní spolupráce), opak se ukázal být pravdou. Jelikož se ukazatele pro monitorování a hodnocení naplánovaly z původních návrhů (jak vyžadovalo nastavení ITI a obecné podmínky pro financování skrze fondy EU), vyžadovaly tyto odchylky, aby manažer ITI jednal jak s Řídícím výborem PMR, tak s řídicími orgány OP a hledal řešení, která neohroží spolehlivost strategie PMR (rozhovor s ITI manažerem).

Navzdory obtížím a odchýlkám vytvořil nástroj ITI organizační strukturu a balíček aktivit, skrze které oba administrativní kraje vzájemně vnímají a řeší potřeby a priority svých partnerů—základ pro metropolitní spolupráci. Tento výstup se odrazil i u změny přístupu řídicího orgánu IROP: „My [držitelé ITI] jsme uspěli v tom, že projekty, které jsou v rozporu se strategií ITI, již nepůjdou do hodnocení na úrovni IROP. Dříve jsme museli posílat celý balík projektových žádostí včetně těch, u kterých se Řídící výbor vyjádřil záporným stanoviskem z pohledu metropolitní strategie“ (rozhovor s ITI manažerem).

Hodnocení

Předchozí čtyři praktiky vyvolaly řadu změn iniciovaných aktéry s novou agency: změny konkrétních i diskurzivních elementů a vlastních aktivit. Poslední praktiku—hodnocení—lze interpretovat jednak jako hodnocení dosažených výsledků, stejně jako přípravu na nadcházející programové období politiky soudržnosti EU. Hodnocení identifikovalo slabé stránky a vyhodnotilo zabudování nástroje ITI do řídicích struktur Česka (viz Tabulka 4.7).

Nástroj ITI je považován za důležitý nástroj, který stimuluje a posiluje metropolitní spolupráci. Nicméně existují nedostatky, které podkopávají jeho začlenění do systému komunální a krajské správy. Existují například důkazy o nestabilitě a nedostatečné komunikaci při přenosu informací z Řídícího výboru odpovědným úředníkům, které odhalila analýza. To na jedné straně úzce souvisí s politickou stabilitou

a volbami. Stále se měnící političtí zástupci často narušují již uzavřené dohody a úspěchy. Následně je nutné „přepracovat již existujících dohody a koalice“ (rozhovor s ITI manažerem). Na druhé straně stojí nedostatečný rozvoj komunikačního mechanismu v rámci jednotlivých institucí pro sdílení informací okolo metropolitní agendy. V tomto případě se ukazuje na malou zakořeněnost této dimenze v agendě těchto aktérů—zůstává okrajovou záležitostí či jen příležitostí pro financování. Jak uvádí report EACE (2019: 38) toto bylo charakteristické hlavně pro obce v PMR, které vnímaly ITI „*pouze jako jeden z mnoha zdrojů financování svých projektových plánů*“. Metropolitní agenda tak poskytla další bonus (finance), aniž by byla ohrožena samostatnost a nezávislost jednotlivých aktérů. Další výhrady se týkaly poměrně rigidního rozhodovacího procesu, který nepodporuje „*flexibilní, efektivní a agilní provádění*“ (Primátorka Prahy, Zápis z jednání Řídícího výboru, 3/4/2018). Tato skutečnost byla patrná například ve výše zmíněných obměnách realizovaných projektů, a tedy i dopad na dříve nadefinované sady indikátorů. Kromě toho byly kladeny vysoké nároky na správní kapacity vedoucí k časově zpožděným realizacím: „*V roce 2018, by některé projekty měly být téměř u konce, ale ve skutečnosti teprve začínají*“ (rozhovor s ITI manažerem).

Nicméně, výhody z finančních zdrojů EU plynoucí z implementace konceptu metropolitního regionu posílily konsenzus mezi vládou, městy, kraji a příměstskými obcemi. I přes stále omezené výstupy ITI, existují diskurzivní důkazy o integraci metropolitní dimenze do městského a krajského plánování mimo rámec ITI. Strategický plán pro Prahu z roku 2016 vidí Prahu v roce 2030 jako „*dobře spravovanou metropoli*“, jejíž „*plánovací dokumenty řeší koordinaci celé pražské metropolitní oblasti [...] [které] budou vyvinuty po dohodě se Středočeským krajem*“ (IPR Praha, 2016b: 3:08–3:15). Středočeský program regionálního rozvoje 2014–2020 zase připustil existenci funkčního regionu propojeného ekonomickými, historickými, kulturními a dojížděčnými vazbami (Středočeský kraj, 2013: 8). Diskurzivní deklarace PMR ze strategických dokumentů se však prozatím podařilo realizovat jen v integraci dopravních služeb obou krajů, včetně sjednocení tarifů, tarifů a jízdenek.

Uzavření cyklu institucionalizačních praktik: znovu-obhajování a přerámování

Na základě zkušeností z prvního kola praktik a v rámci pokračující podpory EU pro metropolitní dimenzi jednají aktéři na národní a městské úrovni ve prospěch dalšího posilování a zdokonalování implementace konceptu metropolitního regionu. Ve výsledcích analýzy se tak objevila rekurzivní smyčka naznačující zahájení druhého cyklu praktik, prozatím obhajování a rámování (viz Tabulka 4.7).

Toto nové kolo signalizuje performativní povahu institucionalizačních praktik, protože nyní vycházejí z místního měřítka, zdola nahoru. Statutární města ČR prosazují širší zakotvení metropolitní dimenze skrze zavedení koncepce metropolitních oblastí do vnitrostátní legislativy, jednotnou metodikou pro vymezení metropolitních regionů a začlenění ITI do široce přijímané metropolitní či aglomerační strategie (Starostové českých statutárních měst, březen 2018). Obdobně i Svaz měst a obcí České republiky podporuje další využívání nástroje ITI: dne 20. srpna 2020 během zasedání Komory statutárních měst podepsali starostové všech 27 měst prohlášení na podporu metropolitní spolupráce a požadovali alespoň 8 % alokace EFRR na nástroj ITI. V reakci na tyto zdola jdoucí požadavky MMR uvažuje o začlenění metropolitní dimenze do zákona o podpoře regionálního rozvoje. Rovněž ministerstvo vnitra, v reakci na změny způsobené implementováním ITI a požadavky jdoucí zdola, zřídilo v rámci svého projektu „Klientsky orientovaná veřejná správa 2030“ platformu²⁰ pro diskusi o národním legislativním rámci metropolitních oblastí a metropolitní spolupráce mimo politiku soudržnosti EU.

Praktika obhajování není zaměřena pouze na národní vládu, ale také na místní obyvatele a metropolitní komunitu vůbec. ITI manažer například zdůraznil využití marketingu zaměřeného na obyvatele PMR za účelem propagace existence metropolitní regionu širší veřejnosti.

---

²⁰ Projekt zajišťuje Odbor strategického rozvoje a koordinace veřejné správy ministerstva vnitra ČR a první jednání této platformy se konalo 21. ledna 2021 za účasti širokého spektra aktérů.

Na základě zkušeností z posledních let existují návrhy na změnu rámce. Pro období 2021+ zorganizovalo MMR jednotné vymezení všech metropolitních oblastí v Česku. V reakci na poziční dokument statutárních měst starostů MMR rovněž vyzvalo metropolitní města, aby komplexněji aktualizovala svoji strategii zahrnující problémy, jejichž řešení nezávisí pouze na zdrojích z evropských fondů.

7 Shrnutí a diskuze

Zaměření výzkumu na dvě různé studie bylo navrženo tak, aby poskytlo nové poznání o studované problematice, jak se realizují geografické koncepty v praxi. Teoretická část dizertace na tuto problematiku nahlížela skrze tři roviny, pro něž byly v úvodu definovány tři výzkumné otázky. Tyto tři roviny se vzájemně prolínají, a dohromady podávají celý obrázek o tom, jak se vybrané dva koncepty realizovaly v praxi. Pro přehlednost a možnost akcentovat každou rovinu však následující část odpovídá na jednotlivé otázky odděleně a dvojím způsobem. Zaprvé, konkrétním kontextuálním poznáním každé studie. Zadruhé, skrze komplexnější poznání vycházející z komparace obou studií, jejich podobností a odlišností, na čemž se dá studovaná problematika lépe diskutovat v obecnější rovině.

Jaké jsou aktivity a praktiky různých aktérů, které vedou k realizování konceptu v praxi? (VO1)

První studie o realizování konceptu znalostní lokality byla zasazena do place-making procesu a poznatků z literatury (Yigitcanlar a kol., 2016; Pancholi a kol., 2015, 2017, 2019; Carvalho a van Widen, 2017; Esmaeilpoorarabi a kol., 2018). Její analýza se zaměřila od otázky: (1) které praktiky aktérů byly mobilizovány, aby se dosáhlo transformace suburbánní koncentrace znalostních aktivit ve smysluplnou znalostní lokalitu a (2) jak place-making pomohl propojit přítomné znalostní aktivity do interaktivní sítě (Coblence, 2021). Analýza odhalila tři praktiky, pomocí nichž se daří překonávat výzvy, které implementace tohoto teoretického konceptu v suburbánním prostředí provází. Tyto praktiky v sobě zahrnují škálu aktivit z oblastí územního plánování, projektového managementu a teritoriálního marketingu, ve smyslu budování značky této znalostní lokality. Aktivity, které jednotlivé praktiky formují, byly realizovány různými místními aktéry: obce, univerzity, výzkumná centra a místní firmy. Analýza tak potvrdila převládající myšlenku diskutovanou

v literatuře, že v procesu vzniku takové lokality je klíčová role různých aktérů (Vale a Carvalho, 2013; Zhang a Wu, 2019; Hassink a kol., 2019). Aktérů, kteří představují různá vertikální měřítka, ale i heterogenitu různých aktérů v horizontální rovině. Aktérů, jejichž aktivity v sobě dynamicky propojují významy a materialitu. Příklad Staru umožnil hlouběji dokumentovat a pochopit jednotlivé agency místních aktérů stejně jako agency sociomateriality (Feldman a Orlikowski, 2011), které stály za generováním fyzické, symbolické a prožívané dimenze (Lefebvre, 1984) této znalostní lokality. Konkrétně aktivity vedoucí k prožívané dimenzi znalostní lokality byly shledány jako klíčového charakteru pro překonání nedostatků fyzického prostředí a podpoření interakce mezi jednotlivými znalostními aktéry.

Druhá studie se zaměřila na realizaci konceptu metropolitního regionu realizovaného skrze proces institucionalizace regionu (Paasi, 1986; Metzger, 2013). V kontextu národního rozhodnutí využít a aplikovat nástroj Evropské Komise—integrované územní investice—se analýza zaměřila na otázku, jak aktéři podílející se na implementaci nástroje ITI vytvořili významové a konkrétní aspekty metropolitního regionu (Coblence a Sýkora, 2021). Výsledky analýzy vedly k identifikaci sady pěti praktik, které stojí za realizováním PMR a jeho skutečným využíváním. Ve shodě s Paasim (1986) se skrze tyto praktiky realizovaly fyzické, symbolické a institucionální formy metropolitního regionu a zároveň se skrze ně vytvářela metropolitní komunita, která definovala své priority a cíle a je dnes zastupována definovaným zástupcem (Metzger, 2013). Analýza do jisté míry nepřinesla radikální objev, který by měnil tyto teoretické modely procesu vzniku regionu. Přináší však jejich důležité doplnění, které otevírá prostor pro konkrétnější pochopení limitů realizace konceptů v různých kontextech. V případě PMR jde o dva konkrétní kritické body: vytvoření slabé metropolitní komunity, kde se projevuje malá proaktivita či motivovanost lokálních aktérů ztotožnit se s tímto konceptem; a zvolení zástupce PMR (osoba či politické těleso) reprezentující zájmy této komunity. V praxi se tato role pojí s ITI manažerem, který má výkonnou moc a pravidelný kontakt s komunitou, leč jeho pravomoc ve smyslu

schvalování a politického reprezentování je velmi nízká, neboť ta náleží tělesu Řídícího výboru. Analýza i v tomto případě poukázala na to, jak klíčová je souhra různých aktérů při převodu teorie do praxe, a to jak vertikálně, tak horizontálně. Důležitým zjištěním bylo, že sada pěti praktik představuje cyklus praktik. Podle dat a výsledků v případě PMR proces jeho realizace začíná svůj druhý cyklus.

Byť je do jisté míry nadnesené mluvit o obecných generalizovaných zjištěních, lze na základě výše uvedených zjištěních odvodit tři obecnější shrnutí.

Zaprvé, *realizace teoretického konceptu se děje skrze sadu praktik*. Obě studie navrhly seznam praktik, díky kterým se koncept odehrával v praxi. Ač se tyto dva seznamy liší počtem praktik, tematicky v nich lze identifikovat tři podobné rysy. V obou případech byly identifikována vrstva aktivit představující a obhajující daný koncept před ostatními aktéry, které bylo nutné do realizace zapojit. V mých modelech to byly aktivity zahrnuté do praktik místní zakořeňování, obhajování či rámování. Společným rysem v těchto praktikách byla přítomnost a aktivita silné osobnosti či vize spojená s materiálním kontextem, jejichž interakce (propletení) vedlo ke vzniku aktivit a následně dané praktiky. V případě Staru se tato „agency“ vyskytla u aktivit starosty obce Dolní Břežany v reakci na novou výstavbu, zatímco u PMR je tato agency spojena s aktivitou MMR od momentu, kdy se rozhodlo o využití a konkrétní formě nástroje ITI. Druhou vrstvou jsou navazující aktivity různých aktérů jdoucí ve směru naplňování vize, se kterou jsou aktéři ztotožnění: podporování městských a znalostních dynamik, přizpůsobování a implementování. V této fázi je nutná pro-aktivita, kreativita a zapálenost do projektu. Třetí a poslední vrstva aktivit identifikovala formu reflexe, zpětné vazby, nad dosavadním snažením a výsledky. Tyto aktivity tak představují vstupní předpoklad pro obnovení cyklu těchto praktik, jak naznačuje příklad PMR, ale rovněž i data z rozhovorů o budoucnosti a plánech Staru, kdy se nechala vypracovat studie o tom, jakým směrem by se budoucí aktivity měly vydat dále, aby lépe reagovaly na aktuální potřeby.

Druhým zjištěním je, že *sada praktik se opakuje v cyklech, přičemž každý cyklus těchto praktik může zahrnovat aktivity různých aktérů na různých úrovních*. Oba vysledované cykly praktik se liší ve svém záběru angažovaných aktérů. Zatímco u případu Staru se veškerá aktivita dělá na úrovni lokální, kdy se zapojili různí aktéři z horizontální roviny, u případu PMR jde o aktivity skupiny vertikálně odlišných aktérů: řetězec aktivit jde napříč několika správními úrovněmi od Evropské po lokální. Dalo by se tedy odvodit, že koncepty jsou realizovány aktivitami buď na jedné úrovni (přirovnějme k bottom-up realizaci) anebo napříč úrovněmi (top-down realizaci). Nicméně, i příklad Staru napovídá, že k realizaci konceptu znalostní lokality bylo zapotřebí aktivit přesahující lokální měřítko: Evropská Komise a česká vláda rozhodovaly o cílech, podmínkách a rozdělení financování, jiní aktéři (jako jsou univerzity a manažeři výzkumné infrastruktury) zvolili konečnou lokalizaci těchto investic, navrhli výzkumné týmy, dodali laboratorní infrastrukturu a navázali partnerství a sítě. Jak tedy odpovědět na dilema mezi top-down a bottom-up realizací?

Jednou možností je podívat se na počáteční stimul či akci, která vyprovokovala reakci v podobě realizování konceptu. V mém výběru studií je společným jmenovatelem impuls vycházející z cílů politiky soudržnosti EU doprovázený konkrétními finančními prostředky, který byl dále obhajován a formulován na národní úrovni a dále přizpůsobován na lokální úrovni. Obdobně jako byla identifikovaná sada praktik při realizaci PMR. Podstatným rozdílem v obou studiích je úsek procesu, na který se analýza zaměřila (Orlikowski a Scott, 2008, 2015). U PMR šlo o top-down propisování aktuálně probíhajícího impulsu, zatímco u Star se analýza podívala na další fázi, kdy skrze nový cyklus praktik vzešla snaha o „povznesení“ realizace konceptu z předcházejícího programového období: místní obce a do území nově vstupující znalostní aktéři společně vyvinuli nové aktivity, které podpořily vytváření znalostní lokality. Nový cyklus sledovaný u Star byl čistou iniciativou lokálních aktérů ve smyslu bottom-up. Tomu nasvědčuje i chybějící „dění“ například v lokalitě Buštěhradu, která byla rovněž sledována. Obdobně, příklad realizace metropolitního

regionu sledovaný v následujícím cyklu praktik by mohl přinést podrobnější pohled na konkrétní dění lokálních aktérů.

Třetím shrnutím je *nutnost koordinace aktérů a jejich agend*. Oba dva případy vykazují úsilí, které bylo vynaloženo, aby ke koordinování došlo. Příkladem může být propojování agend v územním plánování a formování znalostních dynamik nebo propojování aktérů se stejnou tematikou agendy. Aktéři, kteří tuto agendu realizují, a mechanismy či aparáty (Barad, 2003) které jsou v procesu využity jsou při realizaci konceptu vzájemně neoddělitelní (Latour, 1987) a je to právě u nich, kde leží klíčová agency. Koordinace aktérů se jeví rovněž jako klíčová při hledání synergických efektů místních a národních iniciativ. Konkrétně se můžeme dále ptát, jak lépe podchytit pro-aktivitu a propojení aktérů na lokální úrovni, jak posílit roli zástupce komunity, jak dále stimulovat lokální zakořenění konceptu nebo jak překonávat fyzické či institucionální bariery?

Jak se realizací těchto konceptů proměňuje urbánní a institucionální prostor ve funkčním regionu Prahy? (VO2)

Studie o realizaci znalostní lokality se zaměřila na novou dynamiku prostorového uspořádání veřejné vědy a výzkumu v Pražském metropolitním regionu, která byla způsobená podmínkami financování veřejné politiky. Zatímco v zázemí Prahy se realizovalo 6 velkých projektů nových vědeckých center²¹ s hromadnou investicí téměř 14 mld. Kč, v jádru, Hl. m. Praze, se nerealizoval žádný. Na území metropolitního regionu Prahy tedy vznikly čtyři²² nové oblasti—Dolní Břežany, Vestec, Buštěhrad a Klecany—kde byla realizována výstavba a kam se přesunula část vědeckých kapacit (myšleno lidmi) z centra regionu, Prahy. Výzkumná centra po svém zprovoznění vytvořila v místě své lokalizace široké

²¹ Jde o výzkumná centra ELI a HiLase v Dolních Břežanech, Biocev ve Vestci, Národní ústav duševního zdraví v Klecanech, Udržitelná energetika SUSEN v Řeži a UCEEB v Buštěhradě.

²² V tomto ohledu tvoří výjimku projekt SUSEN v Řeži, který byl umístěn již do existující lokality jaderného výzkumu.

spektrum nových pracovních příležitostí: přitáhla jak nové vědce z ČR i zahraničí, tak celou řadu doprovodných profesí pro chod centra; a začala svou výzkumnou činnost. V této fázi proto došlo k posílení sféry vědy a výzkumu na území Středočeského kraje, kde se vytvořily nové potenciální ostrůvky budoucích znalostních lokalit. A to pravděpodobně na úkor Hlavního města Prahy, jak ukázaly rozhovory se zástupci center. Z pohledu území metropolitního regionu Prahy, však nedošlo k jeho oslabení ve smyslu, že by ztratil kapacity vědy a výzkumu, ale volba umístění sledovala do jisté míry suburbanizační trend a otevřela dveře pro budoucí metropolizační proces této sféry.

Prvotní sledování aktivit v lokalitách Buštěhrad, Řež a Dolní Břežany-Vestec ukázalo, že nabídnuté příležitosti se nakonec dokázala chopit jen jedna lokalita, budoucí Star. Skutečnost, že shora (národní či regionální úroveň) k takovému rozhodnutí nebyla doprovázena žádná pomocná ruka, nechala chopení se této příležitosti jen na lokální úrovni, a dává tak za pravdu tvrzení, že mezi prostým získáním znalostního zařízení a místním rozvojem není příčinný faktor (Sheamur a Bonnet, 2011). Jak ukázal případ Star a jeho proměna z územní koncentrace tří velkých výzkumných center ve dvou sousedících obcích spíše rezidenčního charakteru na dynamickou znalostní lokalitu, bylo třeba více než jen příchod nových výzkumných center: (1) klíčová osoba s vizí schopná se chytit příležitosti a získat další aktéry, viz praktika místní zakořeňování, (2) neustálé generování nových aktivit a hledání nových možností, jak podpořit prostorovou i znalostní dynamiku v místě tak, aby lokalita nabízela „městský charakter“ pro jednotlivé aktéry (Farhangi, 2013; van Winden a Carvalho, 2016) a podněcovala kumulativní a kombinatorickou dynamiku znalostí (Crevoisier a Jeannerat, 2009; Strambach a Klement, 2012; Tödtling a Grillitsch, 2015), viz praktika podporování znalostních a městských dynamik, a nakonec (3) vytvoření přidané hodnoty lokality pro aktéry uvnitř i vně (Yigitcanlar a kol., 2016; Pancholi a kol., 2015, 2019), viz praktika vytváření smyslu.

Z pohledu současné urbanizační teorie (Soja, 2000; Phelps a Wu, 2011; Stanilov a Sýkora, 2014), dynamika lokality Star směřuje k vývoji takzvané postsuburbánní znalostní lokality. Rešerše literatury rozlišila dva typy lokalit—suburbánní a postsuburbánní—odlišující se umístěním v rámci metropolitního regionu, původem znalostí a požadavky, které s sebou umístění v dané lokalitě nese. V první fázi se všechny lokality s novými centry charakterizovaly jako suburbánní: centra vznikla na okraji města buď na nezastavěné ploše nebo na existujícím brownfieldu, došlo k přesunu znalostních aktérů a bylo třeba postavit budovy, které však ve většině případů mohly využít již existující infrastrukturu. Na základě analýzy se zdá, že vznik organizace Star však tuto lokalitu posunul dál, směrem k postsuburbánnímu typu. Dále se revitalizuje fyzické prostředí a podporuje se rozvoj již existujícího znalostního procesu. Původně residenční obce v zázemí Prahy, odkud se vyjíždí za prací, se přeměňují v centra, kam se za prací také dojíždí. A to často z Prahy, kde zaměstnanci center bydlí. Doplněním chybějících služeb, zlepšováním dostupnosti veřejnou dopravou a dalšími úpravami ploch se vytváří městské, pro budování kontaktů více přátelské, prostředí (Katz a Wagner, 2014; Esmaeilpoorarabi a kol., 2018). Široká paleta aktivit, kterou Star a jednotliví aktéři vyvíjí zase posiluje zakořenění, a hlavně další rozvoj a dynamiku získaného znalostního systému.

Analýza rovněž napovídá o institucionální proměně ve sféře vědy a výzkumu v PMR. Během období 2007-2013 došlo na národní úrovni k rozhodnutí regionalizovat výzkumnou politiku. Výsledkem bylo zavedení povinnosti realizovat RIS3 strategii, určit RIS3 manažera a vytvořit organizaci krajského inovačního centra. Ve Středočeském kraji byla tato agenda rozvíjena v době umisťování výzkumných center. Agency institucionálního prostředí Středočeského kraje (budoucí SIC) byla tedy minimální a na úrovni Prahy se aktivní zapojení do dění za administrativní hranicí neplánovalo. Byl zde tak prostor a potřeba pro vznik nové instituce s vlastní agency—Star. Během období 2014-2020 se paralelně a v harmonii formovala agency Star i SIC, ale s rozdílnou agendou. Zatímco Star se stará čistě o své území, SIC má na starosti ekonomický

rozvoj celého kraje. Jeho agenda je profilovaná tematicky, ne na jednotlivé lokality, z čehož mohou plynout synergické efekty pro Star (například využití inovačních voucherů). Do mozaiky institucí starající se o vědu a výzkum v prostředí PMR tedy přibyli dva noví hráči, avšak jejich vzájemná koordinace s pražským aktérem není nijak zajištěná. To se projevilo i při přizpůsobování a implementování nástroje ITI, kdy se metropolitní aktéři rozhodli nevyužít možnosti zahrnout oblast podpory výzkumu a vývoje do pražské metropolitní agendy.

Analýza druhé studie rovněž odkrývá, jak realizace konceptu metropolitního regionu ovlivňuje prostorové vzorce Pražského metropolitního regionu. V první řadě je to distribuce investic do realizovaných metropolitních projektů. Podobně jako v první studii, i zde je téměř veškerá aktivita směřována do zázemí. Důvodem je opět odlišné postavení kraje Hlavního města Prahy v kontextu financování z politiky soudržnosti EU. Jak ukázala praktika přizpůsobování, metropolitní aktéři se dohodli, že metropolitní spolupráce se zaměří na rozvoj zázemí PMR—území Středočeského kraje. Samotné projekty měly často spíše lokální význam, konstrukce budov a zvyšování kapacit školských zařízení či jejich vybavení. Podle mid-term evaluace (EACE, 2019), aktéři navíc nevyužili případný potenciál rozvíjet tato zařízení více strategicky, aby lépe pokryly celé území v těsném prstenci Prahy, které nejvíce trpí deficitem těchto zařízení. Praktika implementování podává vysvětlení: pracovalo se ad hoc s tím, co aktivní obce nabídly. Větší dopad na území pak mají realizace cyklostezek, ale hlavně dotažení metropolitního systému veřejné dopravy—sjednocení tarifních pásem, investice do telematiky—a opatření na podporu využívání veřejné dopravy v podobě realizaci Park & Ride parkovišť a přestupních terminálů. Dopravně se tak metropolitní region stal více a lépe propojený.

V druhém případě jde o prostorové vymezení regionu, které částečně vyjasňuje změny institucionálního prostředí. Jeho finální podoba vymezila fixní hranice PMR pro využití ITI, která musela korelovat s administrativními hranicemi obcí s rozšířenou působností a zároveň se nastavila dvojí úroveň připoutanosti obcí k jádru regionu (podrobněji viz

IPR Praha, 2016a). Ačkoliv nucená korelace s administrativními hranicemi zapříčinila odlišnosti od přirozeného funkčního regionu, umožnila tím případný kompromis pro překrývání různých agency lokální správy a lehčí hledání kompromisů (Martin, 2000; Storper, 2013). V praxi se ale ukázalo, že stanovená fixní hranice nedovoluje žádnou flexibilitu pro formování metropolitní spolupráce. Například, pokud je zájem z obce za hranicí vymezeného území, takto nastavený rámec mu nedovoluje do spolupráce vstoupit. Na druhou stranu, plošné vymezení automaticky zahrnulo i ty obce, které ve skutečnosti nejevily zájem a do spolupráce se v tomto období nezapojily. Nicméně, podle praktik implementování a hodnocení, tyto argumenty nebyly zásadní pro celkovou realizaci PMR. Zahrnutí obcí do území nepředstavovalo pro dané obce žádné povinnosti, ale naopak výhodu pro obdržení dotací. Otevřela se jim tak možnost ztotožnit se s myšlenkou PMR, do budoucna ji přijmout za svou a zapojit se do sítě metropolitních aktérů.

V tomto duchu se začala formovat síť metropolitních aktérů (Martin, 2000; Amin a Thrift, 1995), která zahrnula regionální a obecní správy, úřady, dopravce, lokální sdružení a organizace a další. Tato síť je tak charakteristická velkou institucionální roztržitostí. Nastavení pro implementaci ITI do určité míry pomohlo tento handicap překonat a vznikla oficiální forma agency PMR. Avšak její zakořenění mezi metropolitními aktéry je prozatím slabé, jak ukázala praktika hodnocení. Pro ilustraci uvedu zakořenění metropolitní agendy na magistrátu Prahy. V období 2014-2020 byla role výkonného týmu svěřena do rukou IPR Praha, příspěvkové organizace magistrátu, čímž se institucionální vzdálenost této agendy ještě více vzdálila od politických reprezentantů a úředníků magistrátu, kteří na rozdíl od IPR mají moc rozhodovat (v rámci Řídícího výboru ITI) a konat v rámci instituce magistrátu. Pro následující období 2021-2027 bylo rozhodnuto o přesunu jednotky výkonného týmu ITI na magistrát. Další vývoj tedy ukáže, zda tím dojde k přiblížení metropolitní agendy k agendě magistrátu.

V souvislosti s Callonovým (1998) chápáním sítě porovnání případových studií ukázalo, že síť vztahů a propojení je mnohem hustší u realizace Star než u PMR. Podle Callona, aktéři nevstupují do sítě se svou identitou, aby v ní konali své jednání. Identita aktérů je vytvořena dynamikou vztahů mezi aktéry v síti. Hustota vztahů u Star proto stojí za velkou variabilitou aktivit, které jdou proti existujícím bariérám a vedou tak k solidnějším performativním výsledkům realizace konceptu. V případě PMR je hustota a dynamika vztahů ovlivněna počtem vtažených aktérů na lokální úrovni, který se liší v diskurzivní rovině (stovky potenciálních aktérů daných územním vymezením) a ve skutečnosti. Zásadní jsou skutečně vstupující aktéři, kteří jsou však v síti prozatím vázáni jen skrze motiv vyčerpání finančních prostředků politiky soudržnosti. Analýza ukázala na stále chybějící cíl či vztah v síti PMR, který by přesahoval ITI zájem a hlouběji propojil a identitou spojil tyto lokální aktéry. To by pak mělo za následek vyšší hustotu vztahů, větší možnosti čelit bariérám, a tedy i větší performativitu realizace konceptu metropolitního regionu.

Jsou veřejné politiky performativní a daří se jejich naplňováním dané koncepty zhmotnit v reálném rozvoji měst a regionů? (VO3)

První studie odhaluje kontext vlivu evropské a potažmo národní agendy a konkrétních politik v oblasti vědy a výzkumu. Území Star leží v prostoru European Research Area (ERA), proto je tato znalostní lokalita součástí širšího než jen národního systému. Důležitou roli pro vznik této lokality sehrála politika soudržnosti EU a její prostředky, které se soustředí na investice do vědy výzkumu a inovací. Konkrétně podpora v období 2007-2013 do konstrukce vědecko-výzkumných kapacit definovaná v OP VaVpI řízeným MŠMT je konkrétním příkladem. V Česku bylo v jeho rámci schváleno celkem 46 projektů center excelence a regionální úrovně s výdajem zhruba 41 mld. Kč.

Na evropské úrovni vzniklo v roce 2002 Evropské strategické fórum pro výzkumné infrastruktury (ESFRI), do něhož jsou výzkumná centra²³ ve Star zapojená. Cílem ESFRI je ve spolupráci s národními státy nastavit koncepci rozvoje výzkumných infrastruktur, tak aby byly reflektované potřeby dlouhodobého rozvoje a konkurenceschopnosti EU. Z toho důvodu ESFRI pravidelně aktualizuje svůj cestovní plán²⁴, jak nařizuje Rada pro konkurenceschopnost EU. Současný cestovní plán z roku 2018 (ESFRI, 2018) zahrnuje výsledky z konce desetiletého cyklu projektů ESFRI, projekty započaté v roce 2008, doplněné o výběr nových návrhů výzkumných infrastruktur²⁵. Koncepce rozvoje představuje robustní dlouhodobou vizi udržitelnosti těchto infrastruktur, která vyžaduje, aby infrastruktury byly uznány jako dlouhodobé strategické investice, hluboce zakořeněny nejen ve společnosti ale i v národních a EU politikách (ESFRI, 2018: 22). Vize udržitelnosti, pro kterou byla zřízena poradní pracovní skupina v roce 2016 z nařízení Rady pro konkurenceschopnost EU, definovala sedm klíčových priorit pro zajištění udržitelnosti infrastruktur: (1) vytvořit a udržovat excelenci, (2) zajištění správných lidí na správném místě v pravou dobu, (3) harmonizovat a integrovat vizi pro konvergenční provoz infrastruktur, (4) využití potenciálu výzkumných infrastruktur jako inovačních oblastí, (5) prokázat ekonomickou a širokou sociální hodnotu výzkumné infrastruktury, (6) ustavit efektivní správu a udržitelné financování pro výzkumnou infrastrukturu a (7) posílit širší koordinaci na vnitrostátní a evropské úrovni. Výsledky z analýzy případu Star hezky ukazují, jak se skrze spontánně vzniklé praktiky místních aktérů v kombinaci s agency národního rámce (OP VVV a Národní plán

---

23 Centrum Biocev skrze Infrafrontier (infrastruktura pro generování, fenotypizaci, archivaci a distribuci modelů onemocnění myši) a Euro-BioImaging (infrastruktura pro technologie v biologických a biomedicínských vědách); centrum ELI Beamlines skrze ELI (Extreme Light Infrastructure)

24 V originále ESFRI Road Map, v současnosti se připravuje edice pro rok 2021, která nahradí aktuální ESFRI Road map 2018.

25 Jako výzkumná infrastruktura se uvažují zařízení, zdroje nebo služby jedinečné povahy k realizaci a podpoře špičkových výzkumných činností v jejich oblastech. Konkrétně to mohou být (1) hlavní vědecká vybavení či nástroje; (2) zdroje založené na znalostech (sbírky, archivy a vědecká data); (3) e-infrastruktury (datové a výpočetní systémy a komunikační sítě); a (4) jakékoli další nástroje nezbytné pro dosažení excelence ve výzkumu a inovacích.

udržitelosti II), univerzit a nové agency Středočeského kraje daří část těchto priorit ve Star naplňovat. První prioritu se aktérům nejdříve podařilo naplnit díky nastavení národního rámce pro financování v období 2007-2013, které iniciovalo vznik projektů nových výzkumných center zaměřených na excelentní výzkum, a schopnosti realizačních týmu jednotlivých projektů (vědečtí garanti i projektový manažeři) dát dohromady a realizovat návrh centra. Udržování excelence se naopak daří za přispění agency Star.

Plnění druhé priority bylo v první fázi charakterizováno složením realizačního týmu jednotlivých projektů center. V dalších fázích se nabalili další důležití aktéři, a to hlavně starostové, výkonný tým Star či zakládající osoby Středočeského inovačního centra (viz praktika místní zakořeňování).

Třetí a čtvrtá priorita jsou zajišťovány na dvou úrovních, jednak v jednotlivých centrech a poté na úrovni Star (viz praktika podporování znalostních a městských dynamik a vytváření smyslu). Star v rámci své vize neustále rozvíjí možnosti, jak dále rozšířit portfolio institucí a aktérů, kteří by posouvali znalostní dynamiku dále. Využívá k tomu jak kanály vědeckých možností (síťování s jinými institucemi, grantové žádosti), generování spin-off firem či technologických transferů, tak v neposlední řadě realizování možností nových projektů podpořených veřejnou politikou—jako projekt European Digital Innovation Hub. Národní úroveň a její politiky k tomu přispívají financováním skrze Národní plán udržitelosti II do konce roku 2020 (MŠMT, 2012) a skrze OP VVV (MŠMT, 2018) a jeho výzvy vyhlášené pro financování investičních nákladů velkých výzkumných infrastruktur v období 2014-2020. Národní úroveň neúmyslně přispěla k těmto prioritám rozhodnutím o územních podmínkách pro financování v období 2007-2013, které do jisté míry vyloučilo území Hlavního města Prahy ze zorného pole univerzit. Následkem toho se realizační týmy projektů výzkumných center vydaly hledat umístění za hranice Prahy. Jejich souběžné umístění v budoucí lokalitě Staru bylo však souhrou náhod, nikoliv předem promyšleným plánem.

Pátá priorita je v praxi často spojována s existencí Staru jako takovou. Jak uváděli respondenti během rozhovorů, minimálně žádosti o finanční podporu ze strany EU vyžadují, aby investice měla přínos nejen pro infrastrukturu jako takovou, ale i pro danou oblast v širším kontextu, například žádost u umístění sídla ERICu v Dolních Břežanech vedle center ELI a HiLase.

Šestá a sedmá priorita v sobě prolínají agency Star s národním nastavením finanční pomoci pro udržení infrastruktur a evropským financováním výzkumu, například Horizon 2020, kde bylo úspěšné centrum HiLase. Star si od svého vzniku vypracoval svou agency. Díky své pro-aktivitě a kontaktům proniká na regionální i národní úroveň, uznání ve Středočeské inovační strategii v praxi realizované na spolupráci služby welcome office se SIC (pilotování této služby pro SIC) či propagace Star a jeho investičních zón CzechInvestem. V neposlední řadě aktivity členů Star ukazují na využívání možností, které nabízí propojení, resp. propisování EU agendy a politiky do národní úrovně.

Druhá studie o realizaci PMR skrze implementaci nástroje ITI politiky soudržnosti EU navazuje na tento poslední bod—propisování EU agendy a politiky do národně úrovně. Praktiky obhajování a rámování krásně ukázaly, jak aktéři jednájí při tomto propisování ve chvíli, kdy se stát rozhodne evropskou agendu praktikovat. Série vyjednávání napříč spektrem aktérů, definování konkrétních elementů, kritérií a postupů, které představují nový výchozí rámec pro další aktivity na lokální úrovni (viz praktika přizpůsobování), dokumentují skutečný efekt výchozího impulsu—cíl EU podporovat udržitelný městský rozvoj. Analýza rovněž ukázala na nutnou souhru a součinnost lokálních aktérů, která byla podnícena do jisté míry dobrovolností implementace tohoto nástroje, ale hlavně finančním stimulem, který politický nástroj doprovázel. Praktika implementování odkryla, jak je složité překonat mozaiku různých agency, které na území metropolitního regionu působí (Storper, 2013). Aktivity, které metropolitní aktéři vyvinuli, mají do jisté míry charakter drátkování a brikoláže, ve kterých Storper vidí cestu pro správu metropolitního regionu. Nicméně, velmi dobře vypovídají o limitu takového přístupu, který

nabaluje další úroveň politického rozhodování, resp. politické metropolitní agendy, k již existující úrovni regionální a komunální. Ta se navíc musí sladit s národní a v tomto případě i s evropskou úrovní, jelikož tyto dvě poslední úrovně rozhodovali a financovatelné metropolitní agendě. Praktika hodnocení a nové kolo praktik obhajování a rámování v sobě nese pozitivnější zprávu pro realizaci metropolitního regionu a pro jeho podchycení v národní legislativě a politikách. Analýza ukázala, jak první kolo praktik „probudilo“ dění a reakci lokálních aktérů, kteří svou aktivitou (formalizace pozičního dokumentu, vyjednávání, realizace metropolitní agendy v rámci ITI) otevřeli prostor pro diskuzi obměny národních politik skrze Ministerstvo místního rozvoje a Ministerstvo vnitra.

Tyto skutečnosti dohromady dokumentují, jakou performativitu prokázala z dlouhodobého hlediska počáteční veřejná politika—evropská politika soudržnosti—a její propisování do národní politiky regionálního rozvoje a politiky vědy výzkumu a inovací na realizaci těchto sledovaných konceptů.

8 Závěr

V této dizertaci bylo mým hlavním cílem zaměřit se na to, jak se teoretické koncepty stávají skutečností a jak se to ve všední realitě aktérů projevuje, a tím přispět k pochopení performativní dimenze teoretických konceptů. V návaznosti na poznatky Karen Barad, Bruna Latoura, Michela Callona, Theodora Schatzkiho, Marthy Feldman nebo Wandy Orlikowski o performativitě a praktickém přístupu dizertace ukázala, že pokud nahlížíme na realizaci konceptů jako na praktiky, a ne jako na konečný produkt, má teorie performativity potenciál pro hlubší pochopení toho, jak jsou koncepty realizovány. Výsledné realizace mají množství podob—jsou výsledkem různých institucionalizačních procesů, nástrojů, politik a jiných „aparátů“ (Barad, 2003), které se v praxi používají k jejich uskutečnění—stávají se realitou prostřednictvím konkrétních materiálně-diskurzivních praktik. Při svém stávání se dále interagují a proměňují okolní struktury, humánní i nehumánní, materiální i sociální.

Skrze zkoumání jednotlivých činností aktérů se dizertace podívala na studovanou problematiku skrze tři roviny, (1) skrze teorii performativních praktik; (2) skrze urbanizační proces a institucionalizaci regionu a (3) skrze agency veřejných politik, a hledala odpověď na tři výzkumné otázky, (VO1) jaké jsou aktivity a praktiky různých aktérů, které vedou k realizování konceptu v praxi, (VO2) jak se realizací konceptů metropolitního regionu a znalostní lokality proměňuje urbánní a institucionální prostor ve funkčním regionu Prahy a (VO3) zda jsou veřejné politiky performativní a daří se jejich naplňováním dané koncepty zhmotnit v reálném rozvoji měst a regionů.

Využitím teorie performativity v posthumanistickém duchu přineslo rovněž otevření diskuze o roli diskurzu a materiality při „stávání se“ konceptů realitou. Na základě práce Barad (2003, 2007) Orlikowski a Scott (2008, 2015) o vzájemně propojeném diskurzu a hmotě, resp. sociomaterialitě, analýza případových studií odkryla, jak nejen lidské jednání ale i hmotné prvky formují výstupy a další jednání. Za hmotu se v analýze považovala celá škála objektů, nástrojů, či mechanismů—jako

budovy, silnice, územní hranice, loga, vlajky, informační systémy, rozpočty, organizační struktura, setkávací platformy aj. Praktiky identifikované u obou případů realizovaných konceptů v sobě propojují diskurzivní a hmotné prvky a ukazují na jejich společnou konstitutivní povahu při realizování konceptu (Barad, 2003). Ačkoli některé praktiky, jako je obhajování, místní zakořeňování nebo hodnocení, mohou zahrnovat silné diskurzivní prvky, jejich existenci byla závislá na vstupu již existující materiální entity a dále pak vedou k výsledkům jako organizační struktura, platformy pro komunikaci či mechanismy fungování, které stimulují nové aktivity a praktiky. Jiné praktiky, jako podporování městských a znalostních dynamik, přizpůsobování, vytváření smyslu a implementování, ukázaly na silnou roli hmoty: jak se aktivity odehrály bylo dáno například prostorovou konfigurací, hranicemi, silniční dostupností, projektovou připraveností či organizací událostí. Na konkrétních případech se tak podařilo ukázat, jak tyto hmotné prvky mohou představovat dynamiku realizace konceptu, a přiznat jim agency v procesu. Jinak řečeno, jednání aktérů je ovlivňováno hmotnými prvky a vede k tvoření nových významů a hmotných prvků, které jsou vzájemně propojeny a které potenciálně dále ovlivňují další jednání (Feldman, 2004). Jako ilustrace může posloužit umístění tematicky odlišných leč znalostní přesah umožňujících výzkumných center ve dvou obcích, které dělí zastavitelná plocha třetí obce. Snaha o vytvoření takzvaného „knowledge crossover“ (Cooke, 2018) byla realizována v tomto prostorovém kontextu, který si vyžádal zapojení třetí obce a vyjednání specifikace využití zastavitelné plochy na průmyslovou zónu věnovanou znalostním aktivitám. Další aktivity pak řešily to, jak tuto zónu více zahrnout, tak aby se formoval organický funkční celek.

Performativita byla dále použita jako metodický nástroj k uchopení skutečných postupů institucionalizace, které dynamicky spojují diskurzy a materialitu. Napříč dizertací se táhne teze, že přesměrováním zaměření výzkumu na to, co dělají různí aktéři (Hassink a kol., 2019), se otevírají dveře k diskusi toho, jak jsou aktéři aktivně zapojeni do procesu realizace teoretických konceptů. A to prostřednictvím rozhodnutí, činností

a nástrojů, které používají k utváření významových a hmotných prvků konceptu. Ontologie přístupu přes praktiky (vše je praktikou a dočasně) je odpovědí na otázku Barad, jak se stane, že některé hmotné prvky jsou smysluplné a jiné ne. Podle Feldman (2004) a Schatzki (2011) je to proto, že tento přístup nás nutí vidět vše jako potenciální zdroj nějaké akce. Smysluplným se to stane, až ve chvíli, kdy je to využito. Analýza prezentovaná v této dizertaci se proto zaměřila na identifikaci takových performativních zdrojů skrze identifikaci aktivit a praktik, které stojí za konkrétní realizací v čase a prostoru. A to s cílem lépe poznat dynamiky a vztahy. Neboli co (jaká praktika), jak (skrze využití, ovlivnění čeho) a proč (za jakým účelem, jaké každodenní činnosti) vytváří realitu. Obě studie prokázaly možnosti tohoto přístupu odkrýt nejen kontext v jakém se koncept realizoval, ale i na čem stojí jeho trvání. Například u znalostní lokality Star jde o udržování aktivit a agency sítě lokálních aktérů. Nemyslí se tím, že by se jejich aktivity nevyvíjely dál obsahově, ale data jasně ukázala, že existence tohoto konceptu přímo souvisí s existencí aktivit této iniciativy. Jednak pro unikátní roli a možnosti celé sítě, ale i proto, že alespoň v době výzkumu, nebyla zaznamenána aktivita, která by signalizovala přebrání jejich agendy (a tak i agency) jiným aktérem. Realizace Pražského metropolitního regionu je naopak stále velmi závislá na aktivitách jdoucích shora. V souvislosti s výzvou Hassinka a kol. (2019) může tento přístup představovat užitečný nástroj k rozšíření našeho poznání, jak v regionech vznikají nové ekonomické aktivity, které autoři dnes označují jako „rozvoj nových regionálních průmyslových cest“ (new regional industrial path development).

Takto navržený výzkum s sebou nese samozřejmě své limity, jako připuštění nové ontologie, kdy se vše bere jako dočasný jev v jeho realizování (oproti představě, že se jedná o konkrétní danou věc či fenomén); přijetí podstaty sociomaterility, kdy materiální vlastnosti objektů jsou relevantní pouze ve vztahu ke konkrétním praktikám; či náročnost na práci výzkumníka (Feldman a Orlikowski, 2011). Ze zkušeností získaných při terénním výzkumu, při publikování článků i sepisování této dizertace jsem čelila všem třem limitům, které autorky

zmiňují. Přes to všechno, však vidím další potenciál, který je možné rozvíjet v budoucím výzkumu. Prozatím realizované dvě případové studie dvou různých konceptů, přinesly důležitá poznání, avšak nabízejí jen omezené možnosti generalizace. Je zapotřebí dalšího výzkumu, abychom hlouběji pochopili, jak mohou různí aktéři dynamicky udržovat nově vzniklé agency v dlouhodobějším časovém horizontu, zejména prostřednictvím nepřetržité mobilizace hmotných zařízení a implementací organizačních rutin (Henderson, 2020). K tomu můžeme dospět dvojím způsobem.

Zprvce se budoucí studium může zaměřit na rozšíření o další teoretické koncepty. D'Adda a kol. (2021) se již věnovali „Smart Specialization Strategy“. Jiným příkladem může být práce Blažka a kol. (2020) navrhuující novou typologii konceptu „path creation“, nebo velmi aktuální koncept „smart city“, v jejichž kontextu by bylo zajímavé se podívat, jak se realizují v praxi, a zda je schéma praktik podobné u různých konceptů. Porovnání schémat u dvou realizovaných studií, naznačuje, že se koncepty realizují skrze sadu praktik, které mají tři stejné vrstvy a které jsou závislé na vstupujících aktérech a jejich nové agency. Další studie by tak mohly pomoci objasnit, zda se tento třívrstvý model opakuje i u jiných konceptů, čímž by se dal formulovat obecný rámec praktik. Zároveň by se mohl lépe poznat charakter závislostí, zda jsou příčinné nebo náhodné.

Druhou možností budoucího výzkumu, je realizování dalších studií realizaci konceptů znalostní lokality a metropolitního regionu, které by prozkoumaly, jak různé kontexty formují praktiky a dynamiku rozvoje městských regionů a znalostí (Zhang a Wu, 2019; Mendez a kol., 2021). Srovnávací případové studie, které by využily navržená schémata praktik, by mohly dále prozkoumat, co aktéři skutečně dělají pro podporu spolupráce, a prozkoumat, jak průsečík více úrovní správy poskytuje klíčovým aktérům potřebné zdroje pro další existenci konceptu v praxi.

Seznam citované literatury

AHREND, R., GAMPER, C., SCHUMANN, A. (2014): The OECD Metropolitan Governance Survey: A Quantitative Description of Governance Structures in large Urban Agglomerations. OECD Regional Development Working Papers, 2014/04, OECD Publishing.

ALLEN, J., COCHRANE, A., MASSEY, D. (1998): Re-thinking the Region. Routledge, London.

AMIN, A., THRIFT, N. (1995): Globalisation and institutional thickness. In: Healey, P., Cameron, S., Davaoudi, S., Graham, C., Madani-Pour, A. (eds.): *Managing cities: The New Urban context*, Wiley, Chichester, NY, 91-108.

ANDREWS, T. (2012): What is social constructionism?. *Grounded Theory Review*, 11, 1, 39-46.

ANDRUCKI, M. J., DICKINSON, J. (2015): Rethinking centers and margins in geography: Bodies, life course, and the performance of transnational space. *Annals of the Association of American Geographers*, 105, 1, 203-218.

ASHEIM, B. T. (2007): Differentiated knowledge bases and varieties of regional innovation systems, innovation. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*, 20, 3, 223-41.

ASHEIM, B. T., HANSEN, H. K. (2009): Knowledge bases, talents, and contexts: On the usefulness of the creative class approach in Sweden. *Economic Geography*, 85, 4, 425-442.

AUSTIN, J. L. (1962): *How to do things with words: The William James Lectures Delivered at Harvard University in 1955*. Oxford University Press, Oxford.

BARAD, K. (2003): Posthumanist performativity: Toward an understanding of how matter comes to matter. *Signs*, 28, 3, 801-31.

BARAD, K. (2007): *Meeting the University Halfway: Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Duke University Press, Durham, NC.

BARCA, F. (2009): *An agenda for a reformed cohesion policy: A place-based approach to meeting European Union challenges and expectations*. Independent Report.

http://www.ecostat.unical.it/Dorio/Corsi/Corsi%202017/Politiche%20Svilupp%20Locale/Materiale%20poleco/report_barca_v0306.pdf (10. 10. 2015).

BATHELT, H., COHENDET, P. (2014): The creation of knowledge: local building, global accessing and economic development—toward an agenda. *Journal of Economic Geography*, 14, 5, 869-882.

BEAUREGARD, R. A. (2006): The radical break in late twentieth-century urbanization. *Area*, 38, 2, 218-220.

- BECATTINI, G. (1991): Italian industrial districts: problems and perspectives. *International Studies of Management & Organization*, 21, 1, 83-90.
- BELL, D. (1973): *The coming of post-industrial society*. Basic Books, New York.
- BELL, V. (1999): Performativity and belonging: An introduction. *Theory, Culture & Society*, 16, 2, 1-10.
- BENNEWORTH, P., MIAO, J. T., PHELPS, N. A. (2015): Old and new lessons for technopoles. In: Miao, J. T., Benneworth, P., Phelps, N. A. (eds.): *Making 21st century knowledge complexes: Technopoles of the world revisited*, Routledge, London, UK, 275-295.
- BENNEWORTH, P., RATINHO, T. (2014): Reframing the role of knowledge parks and science cities in knowledge-based urban development. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 32, 5, 784-808.
- BERGER, P. L., LUCKMANN, T. (1966): *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology of Knowledge*. Anchor.
- BLATTER, J. K. (2006): Geographic scale and functional scope in metropolitan governance reform: theory and evidence from Germany. *Journal of Urban Affairs*, 28, 2, 121-150.
- BLAŽEK, J., KVĚTOŇ, V., BAUMGARTINGER-SEIRINGER, S., TRIPPL, M. (2020): The dark side of regional industrial path development: towards a typology of trajectories of decline. *European Planning Studies*, 28, 8, 1455-1473.
- BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. (2011): *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Karlova Univerzita v Praze, Karolinum, Praha.
- BOURDIEU, P. (1977): *Outline of a theory of practice*. Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- BOURDIEU, P. (1990): *The Logic of Practice*. Stanford University Press, Stanford, CA.
- BRENNER, N. (1999): Globalisation as reterritorialisation: The re-scaling of urban governance in the European Union. *Urban Studies*, 36, 3, 431-52.
- BUCKMAN, S. (2016): Canal oriented development as waterfront place-making: an analysis of the built form. *Journal of Urban Design*, 21, 6, 785-801.
- BURGESS, E. W. (1925): The Growth of the City. In: R.E. Park, E.W. Burgess, R.D. McKenzie (eds.): *The City: Suggestions of Investigation of Human Behavior in the Urban Environment*, University of Chicago Press, Chicago, 47-62.
- BUTLER, J. (1988): Performative acts and gender constitution: An essay in Phenomenology and Feminist Theory. *Theatre Journal*, 40, 4, 519-31.
- BUTLER, J. (1990): *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge, New York, NY.
- BUTLER, J. (1993): *Bodies that Matter: On the Discursive Limits of ‚Sex‘*. Routledge, New York, NY.

- CALLON, M. (1998): Introduction: the embeddedness of economic markets in economics. In: Callon, M. (ed.): *The laws of markets*, Blackwell, Oxford, 1-57.
- CARAYANNIS, E. G., CAMPBELL, D. F. (2009): 'Mode 3' and 'Quadruple Helix': toward a 21st century fractal innovation ecosystem. *International Journal of Technology Management*, 46, 3-4, 201-234.
- CARDOSO, R. V., MEIJERS, E. J. (2017): The metropolitan name game: The pathways to place naming shaping metropolitan regions. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 49, 3, 703-21.
- CARRILLO, F. J., YIGITCANLAR, T., GARCÍA, B., LÖNNQVIST, A. (2014): *Knowledge and the city: Concepts, applications and trends of knowledge-based urban development*. Routledge, New York, NY.
- CARVALHO, L. (2013): *Knowledge locations in cities: Emergence and development dynamics*. ERIM PhD Series In Research In Management, 274 s.
- CARVALHO, L., VAN WINDEN, W. (2017): Planned knowledge locations in cities: studying emergence and change. *International Journal of Knowledge-Based Development*, 8, 1, 47-67.
- CASTELLS, M. (2010): *The Rise of the Network Society*. Second edition with a new preface. Blackwell Publishing, Cambridge, MA.
- CASTELLS, M., HALL, P. (1994): *Technopoles of the world: The making of 21st century industrial complexes*. Routledge, London, UK.
- CASTILLO, R. (2014): Feeling at home in the "Chocolate City": an exploration of place-making practices and structures of belonging amongst Africans in Guangzhou. *Inter-Asia Cultural Studies*, 15, 2, 235-257.
- CETINA, K. K., SCHATZKI, T. R., VON SAVIGNY, E. (eds.). (2005): *The practice turn in contemporary theory*. Routledge, London, UK.
- CIRAVEGNA, L. (2012): *Promoting Silicon Valley in Latin America: Lessons from Costa Rica*. Routledge, London, UK.
- CHARLES, D. R. (2015): From technopoles to science cities: characteristics of a new phase of science cities. In: Miao, J. T., Benneworth, P., Phelps, N. A. (eds.): *Making 21st century knowledge complexes. Technopoles of the world revisited*. Routledge, London, UK, 82-102.
- CHESBROUGH, H. (2003): The Era of Open Innovation. *MIT Sloan Management Review*, 44, 3, 35-41.
- CHESHIRE, P. C., MALECKI, E. J. (2004): Growth, development, and innovation: A look backward and forward. *Papers in Regional Science*, 83, 249-267.
- CHICA, J. E. (2016): Spatial clustering of knowledge-based industries in the Helsinki Metropolitan Area. *Regional Studies, Regional Science*, 3, 1, 320-328.
- CHICA, J. E., MARMOLEJO, C. (2016): Knowledge economy and metropolitan growth: Barcelona and Helsinki metropolitan areas as case studies. *International Journal of Knowledge-Based Development*, 7, 1, 22-42

- CLOKE, P., MAY, J., JOHNSEN, S. (2008): Performativity and affect in the homeless city. *Environment and Planning D: Society and Space*, 26, 2, 241-263.
- COBLENCÉ, A. (2021): What do place-makers actually do to sustain knowledge dynamics? Place-making practices in a Czech suburban knowledge location. *European Planning Studies*, 1-20.
<https://doi.org/10.1080/09654313.2021.1889990>
- COBLENCÉ, A., SÝKORA, L. (2021): The Performativity of Metropolization: How Material-discursive Practices Institutionalize the Prague Metropolitan Region. *International Journal of Urban and Regional Research* (v tisku).
- COOKE, P. (2002): *Knowledge economies: Clusters, learning and cooperative advantage*. Routledge, London, UK.
- COOKE, P., DE LAURENTIS, C., MACNEILL, S., COLLINGE, C. (2010): *Platforms of innovation: Dynamics of new industrial knowledge flows*. Edward Elgar Publishing, Cheltenham, UK.
- COOKE, P. (2018): Generative growth with 'thin' globalization: Cambridge's crossover model of innovation. *European Planning Studies*, 26, 9, 1815-1834.
- CODY, F. (2011): Publics and Politics. *Annual Review of Anthropology*, 40, 37-52.
- CRESPO, J., VICENTE, J. (2016): Proximity and distance in knowledge relationships: from micro to structural considerations based on territorial knowledge dynamics (TKDs). *Regional Studies*, 50, 2, 202-219.
- CREVOISIER, O., JEANNERAT, H. (2009): Territorial knowledge dynamics: from the proximity paradigm to multi-location milieus. *European Planning Studies*, 17, 8, 1223-1241.
- D'ADDA, D., IACOBUCCI, D., PERUGINI, F. (2021): Smart Specialisation Strategy in practice: have regions changed the allocation of Structural Funds?. *Regional Studies*, 1-16. <https://doi.org/10.1080/00343404.2021.1890326>
- DEAR, M., FLUSTY, S. (1998): Postmodern Urbanism. *Annals of the Association of American Geographers*, 88, 1, 50-72.
- DEAS, I., WARD, K. G. (2000): From the 'new localism' to the 'new regionalism'? The implications of regional development agencies for city-regional relations. *Political Geography*, 19, 3, 273-292.
- DEBRESSON, C. (1989): Breeding innovation clusters: a source of dynamic development. *World development*, 17, 1, 1-16.
- DELEUZE, G. (1966): trans. (1988) Tomlinson, H., Habberjam, B.: *Bergsonism*. Zone, New York, NY.
- DIMAGGIO, P. J. (1988): Interest and agency in institutional theory. In: Zucker, L. G. (ed.): *Institutional patterns and organizations: Culture and environment*. Ballinger, Cambridge, MA, 3-22.

- DONALDSON, A. (2006): Performing regions: territorial development and cultural politics in a Europe of the Regions. *Environment and Planning A: Economy and Space* 38,11, 2075-92.
- DUNCAN, N. (ed.) (1996): *BodySpace: destabilizing geographies of gender and sexuality*. Routledge, London, UK.
- ECKARDT, F. (2017): The multidimensional role of science parks in attracting international knowledge migrants. *Regional Studies, Regional Science*, 4, 1, 218-226.
- EGERMANN, M. (2009): The Saxon Triangle – a polycentric metropolitan region from an actor-oriented perspective. *Urban Research & Practice*, 2, 3, 269-86.
- ESMAEILPOORARABI, N., YIGITCANLAR, T., GUARALDA, M. (2018): Place quality in innovation clusters: An empirical analysis of global best practices from Singapore, Helsinki, New York, and Sydney. *Cities*, 74, 156-168.
- FARHANGI, M. (2013): Moving Esfahan toward knowledge-based urban development: the role of knowledge workers' needs. *International Journal of Knowledge-Based Development*, 4, 1, 19-33.
- FAROLE, T., RODRÍGUEZ-POSE, A., STORPER, M. (2011): Cohesion policy in the European Union: Growth, geography, institutions. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, 49, 5, 1089-1111.
- FEIOCK, R. C., STEINACKER, A., PARK, H. J. (2009): Institutional Collective Action and Economic Development: Joint Ventures. *Public Administration Review*, March/April, 256-270.
- FELDMAN, M. S. (2000): Organizational routines as a source of continuous change. *Organisation Science*, 11, 6, 611-629.
- FELDMAN, M. S. (2004): Resources in emerging structures and processes of change. *Organisation Science*, 15, 3, 295-309.
- FELDMAN, M. S., ORLIKOWSKI, W. J. (2011): Theorizing practice and practicing theory. *Organization Science*, 22, 5, 1240-1253.
- FELDMAN, M. S., WORLINE, M. (2011): Resources, resourcing, and ampliative cycles in organizations. In: Cameron, K. S., Spreitzer, G. M. (eds.): *Oxford Handbook of Positive Organizational Scholarship*, Oxford University Press, Oxford, UK, 629-641.
- FENG, J., ZHOU, Y., WU, F. (2008): New trends of suburbanization in Beijing since 1990: From government-led to market-oriented. *Regional Studies*, 42, 1, 83-99.
- FLORIDA, R. (2005): *Cities and the creative class*. Routledge, New York, NY.
- FOUCAULT, M. (1975): *Surveiller et punir: Naissance de la prison [Sledovat a trestat: Zrození vězení]*. Collection Tel. Gallimard, Paris.
- FOUCAULT, M. (1976): *Histoire de la sexualité I: La volonté de savoir [Historie sexuality: Vůle vědět]*. Collection Tel. Gallimard, Paris.

- FRENKEL, A., BENDIT, E., KAPLAN, S. (2013): Residential location choice of knowledge-workers: The role of amenities, workplace and lifestyle. *Cities*, 35, 33-41.
- FRISKEN, F., NORRIS, D. F. (2001): Regionalism reconsidered. *Journal of Urban Affairs*, 23, 5, 467-478.
- GARREAU, J. (1991): *Edge City: Life on the New Frontier*. Doubleday, New York, NY.
- GIANELLE, C., GUZZO, F., MIESZKOWSKI, K. (2019): Smart Specialisation: what gets lost in translation from concept to practice?. *Regional Studies*, 54, 10, 1377-1388.
- GIDDENS, A. (1979): *Central Problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*. Macmillan, Basingstoke, UK.
- GIDDENS, A. (1984): *The constitution of society: Outline of a theory of structuration*. Polity Press, Cambridge, UK.
- GLAESER, E. L., KAHN, M. E. (2001): Decentralized employment and the transformation of the American city (No. w8117). National Bureau of Economic Research.
- GLAESER, E. L., KAHN, M. E., RAPPAPORT, J. (2008): Why do the poor live in cities? The role of public transportation. *Journal of Urban Economics*, 63, 1, 1-24.
- GOND, J. P., CABANTOUS, L., HARDING, N., LEARMONTH, M. (2016): What do we mean by performativity in organizational and management theory? The uses and abuses of performativity. *International Journal of Management Reviews*, 18, 4, 440-463.
- HALL, K. (1999): Performativity. *Journal of Linguistic Anthropology*, 9, 1/2, 184-187.
- HALL, P. (2002): *Cities of Tomorrow*. Third edition, Blackwell Publishing, Oxford, UK.
- HARVEY, D. (1989): *From Managerialism to Entrepreneurialism: The Transformation in Urban Governance in Late Capitalism*. *Geografiska Annaler B: Human Geography*, 71, 1, 3-17.
- HASSINK, R., ISAKSEN, A., TRIPPL, M. (2019): Towards a comprehensive understanding of new regional industrial path development. *Regional Studies*, 53, 11, 1636-1645.
- HEALEY, P. (2010): *Making better places: The planning project in the twenty-first century*. Macmillan International Higher Education, London, UK.
- HEIDEGGER, M. (1962): *Being and Time*. Blackwell, Oxford, UK.
- HEINELT, H., KÜBLER, D. (2004): *Metropolitan governance in the 21st century: Capacity, democracy and the dynamics of place*. Routledge, Oxon, UK.

- HENDERSON, D. (2020): Institutional work in the maintenance of regional innovation policy instruments: evidence from Wales. *Regional Studies*, 54, 3, 429-439.
- HERRSCHEL, T., NEWMAN, P. (2000): New regions in England and Germany: An examination of the interaction of constitutional structures, formal regions and informal institutions. *Urban Studies*, 37, 7, 1185-1202.
- HERRSCHEL, T., NEWMAN, P. (2017): *Cities as international actors*. Springer, London, UK.
- HINTON, P. (2013): The quantum dance and the world's 'extraordinary liveliness': Refiguring corporeal ethics in Karen Barad's agential realism. *Somatechnics*, 3, 1, 169-189.
- HORÁK, M. (2007): *Governing the Post-communist City: Institutions and Democratic Development in Prague*. University of Toronto Press, Toronto, CA.
- HOUSTON, D., PULIDO, L. (2002): The work of performativity: staging social justice at the University of Southern California. *Environment and Planning D: Society and Space*, 20, 4, 401-424.
- HOYT, H. (1939): *The structure and Growth of Residential Neighbourhoods in American Cities*. U.S. Federal Housing Administration. Washington.
- HUI, A., SCHATZKI, T., SHOVE, E. (eds.). (2016): *The nexus of practices: Connections, constellations, practitioners*. Routledge, Oxon, UK.
- INGSTRUP, M. B., JENSEN, S., CHRISTENSEN, P. R. (2017): Cluster evolution and the change of knowledge bases: the development of a design cluster. *European Planning Studies*, 25, 2, 202-220.
- JEANNERAT, H., CREVOISIER, O. (2011): Non-technological innovation and multi-local territorial knowledge dynamics in the Swiss watch industry. *International Journal of Innovation and Regional Development*, 3, 1, 26-44.
- JONAS, A. E., WARD, K. (2007): Introduction to a debate on city regions: new geographies of governance, democracy and social reproduction. *International Journal of Urban and Regional Research*, 31, 1, 169-78.
- JORDAN, T. (1978): Perceptual regions in Texas. *Geographical Review*, 68, 293-307.
- KACZMAREK, T., KOCIUBA, D. (2017): Models of governance in the urban functional areas: Policy lessons from the implementation of integrated territorial investments (ITIs) in Poland. *Quaestiones Geographicae*, 36, 4, 47-64.
- KAHN, M. E. (2000): The environmental impact of suburbanization. *Journal of Policy Analysis and Management*, 19, 4, 569-586.
- KATZ, B., WAGNER, J. (2014): *The Rise of Innovation Districts: A New Geography of Innovation in America*. Brookings, Washington D.C.

- KEATING, M. (2001): Governing cities and regions: territorial restructuring in a global age. In: Scott, A. J. (ed.): *Global City-regions: Trends, Theory, Policy*, Oxford University Press, Oxford, 371-390.
- KEIL, R., YOUNG, D. (2011): Post-suburbia and City-region Politics. In: Phelps, N.A., Wu, F. (eds.): *International Perspectives on Suburbanization*, Palgrave Macmillan, London, UK, 54-77.
- KOCH, P. (2013): Overestimating the Shift from Government to Governance: Evidence from Swiss Metropolitan Areas. *Governance: An International Journal of Policy, Administration, and Institutions*, 26, 3, 397-423.
- KOGLER, D. F., RIGBY, D. L., TUCKER, I. (2013): Mapping Knowledge Space and Technological Relatedness in US Cities. *European Planning Studies*, 21, 9, 1374-1391.
- KNAPP, W., SCHMITT, P. (2003): Re-structuring competitive metropolitan regions in north-west europe: on territory and governance. *European Journal of Spatial Development*, 6, 1-42.
- KNIGHT, R. V. (1995): Knowledge-based development: policy and planning implications for cities. *Urban Studies*, 32, 2, 225-260.
- KRÄTKE, S. (2007): Metropolisation of the European economic territory as a consequence of increasing specialisation of urban agglomerations in the knowledge economy. *European Planning Studies*, 15, 1, 1-27.
- KRONICK, J. C., KŘÍŽOVÁ, I., RABUŠIC, L. (1997): Alternativní metodologie pro analýzu kvalitativních dat. *Czech Sociological Review*, 33, 1, 57-67.
- KÜBLER, D. (2012): Governing the metropolis: Towards kinder, gentler democracies. *European Political Science*, 11, 3, 430-45.
- KÜBLER, D., SCHENKEL, W., LERESCHE, J. P. (2003): Bright lights, big cities? Metropolisation, intergovernmental relations, and the new Federal urban policy in Switzerland. *Swiss Political Science Review*, 9, 1, 261-82.
- LAMBOOY, J. G. (2002): Knowledge and urban economic development: an evolutionary perspective. *Urban Studies*, 39, 5-6, 1019-1035.
- LATOUR, B. (1987): *Science in Action: How to follow scientists and engineers through society*. Harvard University Press, Cambridge, Mass.
- LATOUR, B. (2005): *Reassembling the social: An introduction to actor-network-theory*. Oxford university press, Oxford, UK.
- LAW, J., SINGLETON, V. (2000): Performing Technology's Stories: On Social Constructivism, Performance, and Performativity. *Technology and Culture*, 41, 4, 765-775.
- LAWRENCE, T. B., SUDDABY, R. (2006): Institutions and institutional work. In: Clegg, R., Hardy, C., Lawrence, T. B., Nord, W. R. (eds.): *Handbook of organization studies*. Second edition, Sage, London, UK, 215-254.

- LEE, R. (1985): The future of the region: regional geography as education for transformation. In: King, R. (ed.): *Geographical Futures*, Geographical Association, Sheffield, UK, 77-91.
- LECLUYSE, L., KNOCKAERT, M., SPITHOVEN, A. (2019): The contribution of science parks: A literature review and future research agenda. *The Journal of Technology Transfer*, 44, 2, 559-595.
- LEFEBVRE, H. (1984): trans. (1991) Nicholson-Smith, D.: *The production of space*. Blackwell Publishing, Oxford, UK.
- LEONARDI, P. M. (2013): Theoretical foundations for the study of sociomateriality. *Information and Organization*, 23, 2, 59-76.
- LUCAS JR, R. E. (1988): On the mechanics of economic development. *Journal of Monetary Economics*, 22, 1, 3-42.
- LUNDVALL, B. Å., JOHNSON, B. (1994): The learning economy. *Journal of Industry Studies*, 1, 2, 23-42.
- LUO, X., SHEN, J. (2008): Why city-region planning does not work well in China: The case of Suzhou–Wuxi–Changzhou. *Cities*, 25, 4, 207-17.
- MACKENZIE, D. A., MUNIESA, F., SIU, L. (eds.). (2007): *Do economists make markets?: On the performativity of economics*. Princeton University Press, Princeton, NJ.
- MALMBERG, A. (1997): *Industrial geography: location and learning*. *Progress in Human Geography*, 21, 4, 573-582.
- MALÝ, J., MULÍČEK, O. (2016): European territorial cohesion policies: Parallels to socialist central planning? *Moravian Geographical Reports*, 24, 1, 14-26.
- MARRES, N. S. (2005): Issues spark a public into being: A key but often forgotten point of the Lippmann Dewey debate. In: Latour, B., Weibel, P. (eds.): *Making things public: atmospheres of democracy*, MIT Press, Cambridge, Mass, 208-217.
- MARTIN, R. (2000): *Institutional Approaches in Economic Geography*. In: Sheppard, E., Barnes, T. J. (eds.): *A Companion to Economic Geography*, Blackwell Publishing, Oxford, UK, 77-94.
- MASSEY, D. (1984): *Spatial divisions of labour: social structures and the geography of production*. Methuen, New York, NY.
- MASSEY, D. (1997): A global sense of place. In: Barnes, T., Gregory, D. (eds.): *Reading Human Geography*. Arnold, London, UK, 315-323.
- MENDEZ, C., VAN DER ZWET, A., BORKOWSKA-WASZAK, S. (2021): Rescaling urban development policy in the EU: the impact of integrated place-based approaches in Cohesion Policy. *Regional Studies*, 1-12. doi.org/10.1080/00343404.2021.1891215
- MESSELY, L., SCHUERMANS, N., DESSEIN, J., ROGGE, E. (2014): No region without individual catalysts? Exploring region formation processes in Flanders (Belgium). *European Urban and Regional Studies*, 21, 3, 318-30.

METZGER, J. (2013): Raising the Regional Leviathan: A Relational-Materialist Conceptualization of Regions-in-Becoming as Publics-in-Stabilization. *International Journal of Urban and Regional Research*, 37, 4, 1368-95.

MIAO, J. T., BENNEWORTH, P., PHELPS, N. A. (2015): Technopoles of the world: changes, dynamics and challenges. In: Miao, J. T., Benneworth, P., Phelps, N. A. (eds.): *Making 21st century knowledge complexes. Technopoles of the world revisited*, Routledge, London, UK, 3-20.

MIKUŁA, Ł., KACZMAREK, T. (2017): Metropolitan integration in Poland: the case of Poznań Metropolis. *International Planning Studies*, 22, 1, 30-43.

MILLER, R., COTE, M. (1985): Growing the next silicon valley. *Harvard Business Review*, 114-123.

MILLS, E. S., PRICE, R. (1984): Metropolitan suburbanization and central city problems. *Journal of Urban Economics*, 15, 1, 1-17.

MORGAN, K. (2007): The learning region: Institutions, innovation and regional renewal. *Regional Studies*, 41, S1, S147-S159.

MUSIL, J., RYŠAVÝ, Z. (1983): Urban and regional processes under capitalism and socialism: a case study from Czechoslovakia. *International Journal of Urban and Regional Research*, 7, 4, 495-527.

MÜNTER, A., VOLGMANN, K. (2014): The metropolization and regionalization of the knowledge economy in the multi-core Rhine-Ruhr metropolitan region. *European Planning Studies*, 22, 12, 2542-2560.

NASH, C. (2000): Performativity in practice: some recent work in cultural geography. *Progress in Human Geography*, 24, 4, 653-664.

NELSON, L. (1999): Bodies (and spaces) do matter: The limits of performativity. *Gender, Place and Culture*, 6, 4, 331-53.

NEUMANN, I. B. (2003): A Region-Building Approach. In: Söderbaum, F., Shaw, T. M. (eds.): *Theories of New Regionalism*. *International Political Economy Series*, Palgrave Macmillan, London, UK, 160-178.

NOVÁK, J., SÝKORA, L. (2007): A City in Motion: Time-space Activity and Mobility Patterns of Suburban Inhabitants and Structuration of Spatial Organisation of the Prague Metropolitan Area. *Geografiska Annaler B: Human Geography*, 89, 2, 147-167.

OLCAY, G. A., BULU, M. (2016): Technoparks and technology transfer offices as drivers of an innovation economy: Lessons from Istanbul's innovation spaces. *Journal of Urban Technology*, 23, 1, 71-93.

OLIVER, C. (1992): The antecedents of deinstitutionalization, *Organization Studies*, 13, 4, 563-88.

ORLIKOWSKI, W. J. (2000): Using technology and constituting structures. *Organisation Science*, 11, 4, 404-428.

ORLIKOWSKI, W. J., SCOTT, S. V. (2008): 10 sociomateriality: challenging the separation of technology, work and organization. *Academy of Management Annals*, 2, 1, 433-474.

ORLIKOWSKI, W. J., SCOTT, S. V. (2014): What happens when evaluation goes online? Exploring apparatuses of valuation in the travel sector. *Organization Science*, 25, 3, 868-891.

ORLIKOWSKI, W. J., SCOTT, S. V. (2015): Exploring material-discursive practices. *Journal of Management Studies*, 52, 5, 697-705.

OUŘEDNÍČEK, M. (2007): Differential suburban development in the Prague urban region. *Geografiska Annaler: Series B: Human Geography*, 89, 2, 111-126.

PAASI, A. (1986): The institutionalization of regions: a theoretical framework for understanding the emergence of regions and the constitution of regional identity. *Fennia-International Journal of Geograh*, 164, 1, 105-46.

PAASI, A. (1991): Deconstructing regions: notes on the scales of spatial life. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 23, 2, 239-256.

PAASI, A. (2003): Region and place: regional identity in question. *Progress in Human Geography*, 27, 4, 475-85.

PAASI, A. (2010): Regions are social constructs, but who or what 'constructs' them? Agency in question. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 42, 10, 2296-2301.

PAASI, A., METZGER, J. (2017): Foregrounding the region. *Regional Studies*, 51, 1, 19-30.

PANCHOLI, S., YIGITCANLAR, T., GUARALDA, M. (2015): Place making facilitators of knowledge and innovation spaces: insights from European best practices. *International Journal of Knowledge-Based Development*, 6, 3, 215-240.

PANCHOLI, S., YIGITCANLAR, T., GUARALDA, M. (2017): Governance that matters: identifying place-making challenges of Melbourne's Monash Employment Cluster. *Journal of Place Management and Development*, 10, 1, 73-87.

PANCHOLI, S., YIGITCANLAR, T., GUARALDA, M. (2019): Place making for innovation and knowledge-intensive activities: The Australian experience. *Technological Forecasting and Social Change*, 146, 616-625.

PERRY, B., MAY, T. (2010): Urban knowledge exchange: Devilish dichotomies and active intermediation. *International Journal of Knowledge-based Development*, 1, 1/2, 6-24.

PERRY, B., MAY, T. (2015): Context matters: The English Science Cities and visions for knowledge-based urbanism. In: Miao, J. T., Benneworth, P., Phelps, N. A. (eds.): *Making 21st century knowledge complexes. Technopoles of the world revisited*, Routledge, London, UK, 105-127.

PFADENHAUER, M., KNOBLAUCH, H. (eds.) (2018): *Social Constructivism as Paradigm?: The Legacy of The Social Construction of Reality*. Routledge, London, UK.

PHELPS N.A., WU F. (2011): Introduction: International Perspectives on Suburbanization: A Post-suburban World?. In: Phelps, N. A., Wu, F. (eds.): *International Perspectives on Suburbanization*, Palgrave Macmillan, London, UK, 1-11.

PICKERING, A. (1995): *The Mangle of Practice: Time, Agency, and Science*. The University of Chicago Press, Chicago.

PIERCE, J., MARTIN, D. G., MURPHY, J. T. (2011): Relational place-making: the networked politics of place. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 36, 1, 54-70.

PIKE, A., RODRÍGUEZ-POSE, A., TOMANEY, J. (2007): What Kind of Local and Regional Development and for Whom? *Regional Studies*, 41, 9, 1253-1269.

PORTER, M. E. (1998): Clusters and the new economics of competition. *Harvard Business Review*, 76, 6, 77-90.

RODRÍGUEZ-POSE, A. (2008): The rise of the “city-region” concept and its development policy implications. *European Planning Studies* 16, 8, 1025-46.

RODRÍGUEZ-POSE, A., CRESCENZI, R. (2008): Research and development, spillovers, innovation systems, and the genesis of regional growth in Europe. *Regional Studies*, 42, 1, 51-67.

ROSENBERG, D. (2002): *Cloning Silicon Valley: the next generation high-tech hotspots*. Pearson Education, London, UK.

ROTA, F. S., SALONE, C. (2014): Place-making Processes in Unconventional Cultural Practices. The Case of Turin’s Contemporary Art Festival Paratissima. *Cities*, 40, 90-98.

SALIH, S. (2007): On Judith Butler and Performativity. In: Lovaas, K., Jenkins, M. M. (eds.): *Sexualities and communication in everyday life: A reader*, Sage, London, UK, 55-68.

SCHATZKI, T. R. (2002): *The site of the social: A philosophical account of the constitution of social life and change*. Penn State Press.

SCHATZKI, T. R. (2011): *Where the action is (on large social phenomena such as sociotechnical regimes)*. Sustainable Practices Research Group, Working Paper, 1, 1-31.

SCHURR, C. (2013): Towards an emotional electoral geography: The performativity of emotions in electoral campaigning in Ecuador. *Geoforum*, 49, 114-126.

SCOTT, A. (1993): *Technopolis: High-technology Industry and Regional Development in Southern California*. University of California Press, Berkeley, CA.

- SCOTT, A. J. (2001): Globalization and the rise of city-regions. *European Planning Studies*, 9, 7, 813-826.
- SCOTT, A. J. (2019): City-regions reconsidered. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 51, 3, 554-580.
- SCOTT, A. J., STORPER, M. (2003): Regions, globalization, development. *Regional Studies*, 37, 6/7, 579-593.
- SCOTT, A. J., STORPER, M. (2015): The Nature of Cities: The Scope and Limits of Urban Theory. *International Journal of Urban and Regional Research* 39, 1, 1-15.
- SCOTT, S. V., ORLIKOWSKI, W. J. (2013): Sociomateriality—taking the wrong turning? A response to Mutch. *Information and Organization*, 23, 2, 77-80.
- SCOTT, S. V., ORLIKOWSKI, W. J. (2014): Entanglements in practice. *MIS quarterly*, 38, 3, 873-894.
- SIMMIE, J. (2003): Innovation and urban regions as national and international nodes for the transfer and sharing of knowledge. *Regional Studies*, 37, 6/7, 607-20.
- SHEARMUR, R., BONNET, N. (2011): Does local technological innovation lead to local development? A policy perspective. *Regional Science Policy*, 3, 3, 249-270.
- SKYTT-LARSEN, C. B., WINTHER, L. (2015): Knowledge production, urban locations and the importance of local networks. *European Planning Studies*, 23, 9, 1895-1917.
- SOJA, E. (1996): *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and other Real-and-Imagined Places*. Blackwell, Oxford, UK.
- SOJA, E. (2000): *Postmetropolis: Critical studies of cities and regions*. Blackwell Publishers, Oxford, UK.
- STANILOV, K., SÝKORA, L. (2012): Planning, markets and patterns of residential growth in post-socialist metropolitan Prague. *Journal of Architectural and Planning Research*, 29, 4, 278-291.
- STANILOV, K., SÝKORA, L. (eds.) (2014): *Confronting Suburbanization: Urban Decentralization in Post-Socialist Central and Eastern Europe*. John Wiley & Sons, Chichester.
- STORPER, M. (2013): Governing the large metropolis. Working papers du Programme Cities are back in town, 2013-7, Paris, Sciences Po.
- STRAMBACH, S., KLEMENT, B. (2012): Cumulative and combinatorial micro-dynamics of knowledge: The role of space and place in knowledge integration. *European Planning Studies*, 20, 11, 1843-1866.
- SÝKORA, L. (2006): Urban Development, Policy and Planning in the Czech Republic and Prague. In: Altrock, U., Günter, S., Huning, S., Peters, D. (eds.): *Spatial Planning and Urban Development in the New EU Member States: From Adjustment to Reinvention*, Ashgate, Hampshire and Burlington, 113-140.

SÝKORA, L. (2020): Postsocialist Cities. In: Kobayashi, A. (ed.): International Encyclopedia of Human Geography, Second edition. vol. 10, Elsevier.

SÝKORA, L., BOUZAROVSKI, S. (2012): Multiple transformations: conceptualising post-communist urban transition. *Urban Studies*, 49, 1, 41-58.

SÝKORA, L., MULÍČEK, O. (2014): Prague: Urban Growth and Regional Sprawl. In: Stanilov, K., Sýkora, L. (eds.): *Confronting Suburbanization: Urban Decentralization in Postsocialist Central and Eastern Europe*, John Wiley & Sons, Chichester, 133-162.

SÝKORA, L., OUŘEDNÍČEK, M. (2007): Sprawling post-communist metropolis: Commercial and residential suburbanization in Prague and Brno, the Czech Republic. In: Razin, E., Dijst, M., Vázquez, C. (eds.): *Employment deconcentration in European metropolitan areas*, Springer, Dordrecht, 209-233.

ŠAŠINKA, P., J. KUNC, B. FRANTÁL, DVOŘÁK, Z. (2019): Cooperation differs. Intentions of municipalities towards metropolitan cooperation in post-socialist space—Brno, Czech Republic. *European Planning Studies*, 27, 4, 818-40.

ŠPAČKOVÁ, P., DVOŘÁKOVÁ, N., TOBRMANOVÁ, M. (2016): Residential satisfaction and intention to move: the case of Prague's new suburbanites. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 98, 4, 331-348.

TAYLOR, P. J. (1991): A theory and practice of regions: the case of Europe. *Environment and Planning D: Society and Space*, 9, 2, 183-95.

TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J., JÍCHOVÁ, J. (2016): Safe life in the suburbs? Crime and perceptions of safety in new residential developments in Prague's hinterland, Czech Republic. *European Urban and Regional Studies*, 23, 4, 677-696.

THRIFT, N. (1997): The still point: resistance, expressive embodiment and dance. In: Pile, S., Keith, M. (eds.): *Geographies of resistance*, Routledge, London, UK, 124-51.

THRIFT, N. (2000): Afterwords. *Environment and Planning D: Society and Space*, 18, 2, 213-55.

TÖDTLING, F., GRILLITSCH, M. (2015): Does combinatorial knowledge lead to a better innovation performance of firms? *European Planning Studies*, 23, 9, 1741-1758.

TÖDTLING, F., TRIPPL, M. (2005): One size fits all?: Towards a differentiated regional innovation policy approach. *Research Policy*, 34, 8, 1203-1219.

TUAN, Y. F. (1977): *Space and place: The perspective of experience*. University of Minnesota Press, Minneapolis.

VALE, M. (2015): Suburbs in the cognitive-cultural capitalist economy. In: Miao, J. T., Benneworth, P., Phelps, N. A. (eds.): *Making 21st century knowledge complexes. Technopoles of the world revisited*, Routledge, London, UK, 149-169.

VALE, M., CARVALHO, L. (2013): Knowledge networks and processes of anchoring in Portuguese biotechnology. *Regional Studies*, 47, 7, 1018-1033.

- VAN ASSCHE, K., BEUNEN, R., OLIVEIRA, E. (2020): Rethinking planning-branding relations: an introduction. *European Planning Studies*, 28, 7, 1267-1273.
- VAN DEN BERG, L. (1987): *Urban systems in a dynamic society*. Gower Publishing Company, Rotterdam.
- VAN WINDEN, W., CARVALHO, L. (2016): Urbanize or Perish? Assessing the urbanization of knowledge locations in Europe. *Journal of Urban Technology*, 23, 1, 53-70.
- VAN WINDEN, W., CARVALHO, L., VAN TUIJL, E., VAN HAAREN, J., VAN DEN BERG, L. (2013): *Creating Knowledge Locations in Cities: Innovation and Integration Challenges*. Routledge, Abingdon.
- VOGEL, R. K., SAVITCH, H. V., XU, J., YEH, A. G. O., WU, W., SANCTON, A., KANTOR, P., NEWMAN, P., TSUKAMOTO, T., CHEUNG, P. T. Y., SHEN, J., WU, F., ZHANG, F. (2010): Governing global city regions in China and the West. *Progress in Planning*, 73, 1, 1-75.
- WAGENAAR, H., WILKINSON, C. (2015): Enacting resilience: A performative account of governing for urban resilience. *Urban Studies*, 52, 7, 1265-84.
- WONG, K. W., BUNNELL, T. (2006): 'New economy' discourse and spaces in Singapore: A case study of one-north. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 38, 1, 69-83.
- WONGLIMPIYARAT, J. (2010): Commercialization strategies of technology: Lessons from Silicon Valley. *The Journal of Technology Transfer*, 35, 2, 225-236.
- YIGITCANLAR, T. (2010): Making space and place for the knowledge economy: Knowledge-based development of Australian cities. *European Planning Studies*, 18, 11, 1769-1786.
- YIGITCANLAR, T., BULU, M. (2016): Urban knowledge and innovation spaces. *Journal of Urban Technology*, 23, 1, 1-9.
- YIGITCANLAR, T., GUARALDA, M., TABOADA, M., PANCHOLI, S. (2016): Place making for knowledge generation and innovation: Planning and branding Brisbane's knowledge community precincts. *Journal of Urban Technology*, 23, 1, 115-146.
- YIGITCANLAR, T., O'CONNOR, K., WESTERMAN, C. (2008): The making of knowledge cities: Melbourne's knowledge-based urban development experience. *Cities*, 25, 2, 63-72.
- ZHANG, F., WU, F. (2019): Rethinking the city and innovation: A political economic view from China's biotech. *Cities*, 85, 150-155.
- ZIETSMA, C., LAWRENCE, T. B. (2010): Institutional work in the transformation of an organizational field: The interplay of boundary work and practice work. *Administrative Science Quarterly*, 55, 2, 189-221.

Seznam citovaných dokumentů

ČESKÝ ROZHLAS (19. 05. 2013): Budovaná obří výzkumná centra mají pomoci české ekonomice.

http://www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/1213668
(28. 2. 2015)

E15 (13. 08. 2014): Uživí se nová výzkumná centra? Vláda to zjišťuje.
<http://zpravy.e15.cz/domaci/politika/uzivi-se-nova-vyzkumna-centra-vlada-to-zjistuje-1109234> (28. 2. 2015)

EACE (Evaluation Advisory CE) (2019): Mid – term evaluace realizace integrované strategie pro ITI Pražské metropolitní oblasti 2014-2020.
<https://www.itipraha.eu/uploads/assets/Mid-term%20evaluace/Evaluace%20ITI%20PMO.pdf> (5. 6. 2020).

ESFRI (2018): Strategy Report on Research Infrastructures Roadmap 2018. Università degli Studi di Milano, Milano.

ESPON POLYCE (2013): Metropolisation and Polycentric Development in Central Europe (POLYCE). Final Report. ESPON, Luxembourg.

ESPON SPIMA (2017): Spatial Dynamics and Strategic Planning in Metropolitan Areas, Final Report. ESPON, Luxembourg.

EVROPSKÁ KOMISE (1999): European Spatial Development Perspective: Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union.
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf (5. 1. 2021).

EVROPSKÁ KOMISE (2013): Regulation (EU) 1301/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013.
<https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:347:0289:0302:EN:PDF> (10. 10. 2015).

EVROPSKÁ KOMISE (2014): Integrated Territorial Investment Factsheet.
https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/informat/2014/iti_en.pdf (10. 10. 2015).

HILASE (2018): Long-term Development Strategy 2018-2020.
https://www.hilase.cz/wp-content/uploads/HiLASE_Strategie_440x290mm_20190902.pdf (22. 2. 2019).

IPR PRAHA (2016a): Integrovaná strategie pro ITI Pražské metropolitní oblasti, verze 1.5.
https://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/ITI/integrovaná-strategie-pro-iti-prazske-metropolitni-oblasti_verze_1_3.pdf (10. 2. 2017).

IPR PRAHA (2016b): Strategický plán hlavního města Prahy, aktualizace 2016.
http://www.iprpraha.cz/uploads/assets/dokumenty/ssp/SP/STRATEGICKY_P_LAN_HLAVNIHO_MESTA_PRAHY_AKTUALIZACE_2016.pdf (10. 2. 2017).

MMR (Ministerstvo místního rozvoje) (2013): Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020. <https://www.mmr.cz/getmedia/a9fc8be4-58a0-4137-9c6d-f9a05466a115/SRR-2014-2020.pdf.aspx?ext=.pdf> (10. 10. 2015).

MMR (Ministerstvo místního rozvoje) (2014a): Partnership Agreement for the Programming Period 2014-2020.

<https://www.dotaceeu.cz/getmedia/4589b39c-4215-4f0b-914d-b296678db1c8/Partnership-agreement-technical-revision-approved-by-the-EC-on-13-April-2016.pdf?ext=.pdf> (26. 4. 2016).

MMR (Ministerstvo místního rozvoje) (2014b): Metodický pokyn pro využití integrovaných nástrojů v programovém období 2014-2020, verze 1.

https://www.dotaceeu.cz/getmedia/cf603486-ec5b-4357-b6fb-458f4d6b1641/MP-integrované-nastroje_v4.pdf.aspx?ext=.pdf (26. 10. 2015).

MMR (Ministerstvo místního rozvoje) (2015) Národní dokument k územní dimenzi, verze 2.0. http://www.dotaceeu.cz/getmedia/c3defef3-c989-47f2-9240-0fdcbf570ca3/NDUD_aktualizace.pdf?ext=.pdf (26. 10. 2015).

MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) (2012): Národní plán udržitelnosti II. <https://www.msmt.cz/vyzkum-a-vyvoj/o-programu-npu-ii-lq> (26. 4. 2016).

MŠMT (Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) (2018): Operační program Výzkum, vývoj a vzdělání 2014-2020. <https://opvv.msmt.cz/download/file3375.pdf> (26. 2. 2019).

OECD (2012): Redefining ‚Urban‘: A New Way to Measure Metropolitan Areas. OECD Publishing, Paris.

OECD (2015): The Metropolitan Century: Understanding urbanisation and its consequences. OECD Publishing, Paris.

STAROSTOVÉ ČESKÝCH STATUTÁRNÍCH MĚST (březen 2018): Poziční dokument statutárních měst, Pardubice, 21. března 2018. <https://metropolitni.brno.cz/wp-content/uploads/2018/03/Poziční%AD-dokument-statutárn%C3%ADch-měst-České-republiky-k-podobě-integrovanýc....pdf> (10. 1. 2019).

STŘEDOČESKÝ KRAJ (2013): Program rozvoje územního obvodu Středočeského kraje 2014-2020. <https://www.kr-stredocesky.cz/documents/20541/15527564/>

Program+rozvoje+územn%C3%ADho+obvodu+Středočeského+kraje+2014+-+2020/e0a973c0-0e3e-41e5-b565-8d245e61ade1 (10. 2. 2016).